

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

**Problematika a rozvoj venkovských oblastí
v okrese Beroun**

**Issues and Development of Rural Areas in the
District of Beroun**

Bc. Filip Janoušek

Plzeň 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Problematika a rozvoj venkovských oblastí v okrese Beroun“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne

v. r. *Filip Janoušek*

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu práce panu Doc. PaedDr. Jaroslavu Dokoupilovi, Ph.D., za jeho vstřícnost a odborné rady, které mi pomohly při tvorbě diplomové práce. Zároveň bych také chtěl poděkovat paní Ing. Kateřině Mičudové, Ph.D., za její laskavý přístup a cenné rady, které mi pomohly zrealizovat kvantitativní výzkum.

Obsah

Úvod	7
1 Cíle a metodika	8
1.1 Cíle	8
1.2 Metodika	9
2 Rozbor literatury	11
3 Teoretický rámec studia venkovských oblastí	13
3.1 Přístupy k vymezení venkova	13
3.1.1 Sociokulturní vymezení	14
3.1.2 Relativistické vymezení	15
3.1.3 Deskriptivní vymezení	16
3.2 Venkov a periferní prostory	17
3.3 Venkov v rámci metropolitních regionů	18
3.4 Venkov v rámci nemetropolitních oblastí	21
3.5 Problémy venkovských obcí	23
3.6 Budoucí výzvy pro venkov	26
3.7 Typologie venkova	28
4 Regionální rozvoj a venkovské oblasti.....	36
4.1 Endogenní a exogenní faktory rozvoje venkova	37
4.2 Nástroje rozvoje venkova	38
4.3 Aktéři místního a regionálního rozvoje.....	40
4.4 Plánování jako nástroj rozvoje na obecní úrovni	41
4.5 Teorie regionálního rozvoje typu jádro-periferie	43
4.6 Tradiční přístupy regionální politiky	45
4.7 Nové strategie regionální politiky	46
4.8 Rozvinutost venkovských obcí	46

5	Geografický profil okresu Beroun	49
5.1	Fyzicko-geografické podmínky	51
5.2	Sociální a ekonomické podmínky	52
5.3	Exponovanost území	56
6	Vymezení venkovských obcí pro vlastní výzkum	59
7	Kvantitativní analýza rozvinutosti venkovských obcí.....	61
7.1	Datová základna pro kvantitativní analýzu	61
7.2	Analýza použitelnosti datové základny.....	65
7.3	Vlastní průběh kvantitativní analýzy	66
7.4	Zhodnocení výsledků kvantitativní analýzy.....	69
7.5	Shrnutí kvantitativní analýzy	77
8	Kvalitativní analýza venkovských obcí	79
8.1	Klíčové oblasti rozvoje dle starostů venkovských obcí	79
8.2	Rozbor rozvojových dokumentů venkovských obcí	82
8.2.1	Slabé stránky a ohrožení venkovských obcí v okrese Beroun.....	83
8.2.2	Rozvojové cíle venkovských obcí v okrese Beroun	85
8.3	Shrnutí kvalitativního výzkumu	87
	Diskuze	88
	Závěr	89
	Seznam použitých zdrojů	91
	Seznam tabulek	97
	Seznam obrázků	98
	Seznam grafů	99
	Seznam příloh.....	100
	Přílohy	
	Abstrakt	
	Abstract	

Úvod

Sociální a ekonomická stabilizace českého venkova je naprosto nezbytná pro zvýšení konkurenceschopnosti naší země na mezinárodním poli. Pokud budeme úspěšně stupňovat ekonomickou výkonnost venkovských oblastí a zároveň i zlepšíme atraktivitu těchto prostor pro život zdejších obyvatel, pak je úspěch našeho hospodářství téměř zaručen. V opačném případě, pokud se stabilizace venkova dařit nebude, pak můžeme očekávat výraznější vysídlování venkovských prostor a celkové prohlubování rozdílů mezi městy a venkovem. Abychom tomuto nepříznivému scénáři zamezili, je potřeba se zabývat výrazněji studiem venkovských oblastí. Výzkum venkova je však velice náročný, protože venkov je podobně složitým prostorem jako jsou městské oblasti. Do budoucna bude proto klíčové pochopit specifické potřeby jednotlivých venkovských regionů a jejich rozvoj stavět na silných stránkách.

V rámci této práce je blíže pracováno s venkovským prostorem v okrese Beroun. Volba tohoto modelového území je přínosná především z toho pohledu, že umožňuje díky poloze tohoto regionu porovnat aktuální stav a problémy venkovských obcí, které se nachází v rámci metropolitních a nemetropolitních oblastí. Studium těchto dvou kategorií území poutá v posledních letech velkou pozornost, protože z dosavadních poznatků vyplývá, že metropolitní oblasti mají sklon se dynamicky rozvíjet zcela bez větších zásahů regionální politiky. Naopak nemetropolitní oblasti mají tendenci v tomto srovnání zaostávat. Bude tedy zajímavé pozorovat, zdali se tento fenomén promítne i do výsledků tohoto výzkumu.

1 Cíle a metodika

V následující kapitole jsou formulovány jednotlivé cíle, které jsou zcela nezbytné pro obhajitelnost dané kvalifikační práce. V druhé podkapitole je zároveň popsán metodický postup vypracování této práce.

1.1 Cíle

Obecným cílem diplomové práce je prověřit, do jaké míry je možné o venkovském prostoru v rámci okresu Beroun mluvit jako o homogenním celku, který se nevyznačuje výraznějšími prostorovými disparitami. Tato myšlenka bude v rámci vlastního výzkumu prověřena na základě výsledků kvantitativní a kvalitativní analýzy. Dílčí cíle této práce jsou stanoveny v následujících bodech:

- 1) Diskuze různých přístupů k vymezení venkovských oblastí. V současnosti totiž v rámci odborné veřejnosti neexistuje jednoznačná shoda na tom, jak termín venkov přesně uchopit a definovat venkovské oblasti. Zároveň bude cílem určit přístup, podle kterého budou vymezeny venkovské obce v rámci okresu Beroun.
- 2) Vytvořit geografický profil okresu Beroun, aby bylo možné dílčí závěry z vlastního výzkumu zasadit do regionálního kontextu.
- 3) Za pomoci kvantitativního výzkumu zhodnotit rozvinutost jednotlivých venkovských obcí v okrese Beroun a zjistit, které faktory a problémy limitují rozvoj těchto obcí. Zároveň bude cílem zjistit, zdali obce v rámci metropolitního regionu a obce v nemetropolitních oblastech se vyznačují společnými rysy.
- 4) Na základě výsledků kvalitativní analýzy zjistit, jak samotné obce vidí své rozvojové problémy a v jakých oblastech se plánují rozvíjet.

1.2 Metodika

V úvodní části této práce budou formulovány jednotlivé výzkumné cíle, protože jejich stanovení je nezbytným krokem každé výzkumné práce.

Teoretická část práce bude koncipována tak, aby přispěla ke splnění zadaných výzkumných cílů. Teoretická část práce bude tedy pojednávat o problematice vymezení venkovských oblastí. Dále bude nastíněn teoretický přehled studia venkovského prostoru zejména v kontextu metropolitních a nemetropolitních oblastí. Současně budou zjištěny problémy a výzvy, které ovlivňují rozvoj obcí. Na závěr této části bude do jisté míry konceptualizován pojem „rozvinutost venkovské obce“.

Vlastní výzkum lze rozdělit do čtyřech fází. V první části bude vytvořen geografický profil území okresu Beroun, v rámci kterého budou specifikovány základní fyzicko-geografické a socio-ekonomické podmínky tohoto území. Data potřebná k vytvoření této části práce budou získána především z portálu Českého statistického úřadu. Dále pak bude datová základna rozšířena o vybrané údaje z interního registru Úřadu práce, které po domluvě poskytlo kontaktní pracoviště v Berouně. V rámci této části bude také prověřena vnitřní „exponovanost“ území.

V druhé fázi bude vybrán přístup, pomocí kterého budou vymezeny venkovské obce v okrese Beroun. Rozdělení obcí v rámci zkoumaného území na venkovské a městské je nezbytným krokem před dalšími fázemi výzkumu, protože jak kvantitativní, tak kvalitativní analýza bude pracovat pouze s venkovskými obcemi.

V třetí fázi bude provedena kvantitativní analýza, která zhodnotí rozvinutost jednotlivých venkovských sídel. Základní datový soubor pro kvantitativní analýzu budou představovat sekundární data získaná z portálů různých státních institucí jako je například Český statistický úřad. Dalším významným zdrojem dat bude portál Kdejedobře.cz, který vznikl v rámci projektu TAČR ETA „Kvalita života v obcích: datové a metodické zdroje – TL02000499“. Tato analýza bude postavena na využití vícerozměrných statistických nástrojů, konkrétně na faktorové analýze. Tento statistický nástroj byl vybrán, protože umožňuje nalézt vztahy mezi velkým počtem proměnných a posléze zredukovat jejich počet vytvořením nových latentních faktorů (Hendl, 2015, s. 505-506). Pomocí nově vytvořených faktorů bude následně vypočítáno faktorové skóre pro každý pozorovaný objekt (pozn. v tomto případě pro každou obec). Tyto výsledné hodnoty budou

interpretovány v mapových výstupech, aby bylo možné zhodnotit prostorovou distribuci jednotlivých jevů ve zkoumaném území.

Ve čtvrté fázi vlastního výzkumu bude provedena kvalitativní analýza. Cílem této analýzy je zjistit, jaké oblasti starostové venkovských obcí považují jako klíčové pro další rozvoj obce. Data potřebná pro tuto první část kvalitativní analýzy budou získána z výsledků dotazníkového šetření, které vzniklo v rámci projektu TAČR ETA „Dostupnost pitné vody pro obyvatele malých obcí jako indikátor socio - ekonomického rozvoje společnosti- TL02000060“. Tato data z tohoto projektu byla po domluvě s autory poskytnuta výhradně k tvorbě této práce. Druhá část kvalitativního výzkumu se bude opírat o informace získané z rozvojových dokumentů venkovských obcí. Na základě takto získaných dat bude zjištěno, kde venkovské obce v rámci zkoumaného území identifikují své slabé stránky a v jakých oblastech se plánují dále rozvíjet.

Při tvorbě této práce bude využito několika počítačových programů. Program STATISTICA bude použit pro většinu statistických výpočtů a operací. Dále pak program Excel bude rovněž použit pro řadu matematických a statistických výpočtů, zároveň zde budou i vytvářeny různé grafy a tabulky pro interpretaci zjištěných dat. Dále bude dozajista využit program ArcMap, který bude stěžejní pro tvorbu mapových výstupů. Dodatečné dílčí úpravy mapových výstupů budou pak provedeny v programu 3D malování.

2 Rozbor literatury

V této kapitole je uveden přehled nejcitovanější literatury, zde uvedené zdroje byly zcela zásadní pro tvorbu této práce. Nejedná se o vyčerpávající přehled všech zdrojů, ale spíše jsou zde uvedeny publikace a články, které poskytují informace o jednotlivých rámcových oblastech studia venkovských oblastí.

Článek od Keitha Halfacreho *Locality and social representation: space, discourse and alternative definitions of the rural* poskytuje ucelený přehled různých přístupů, jak je možné vymezit venkovské oblasti. Autor v této práci také nastiňuje podstatu a znaky venkovských oblastí v porovnání s městskými celky. Dále teoretický rámec v oblasti problematiky vymezení venkovských území rozšiřuje článek od Vladana Hrušky *Proměny přístupů ke konceptualizaci venkovského prostoru v rurálních studiích*. Autor zde uvádí další možnosti definování venkovských oblastí a zároveň nastiňuje, jak je přistupováno k vymezení venkova v ČR.

Základní teoretický přehled z oblasti rurální geografie přináší publikace od Hany Svobodové a Antonína Věžníka *Úvod do geografie venkova*. V této publikaci jsou popsány proměny funkcí venkova a také je zde uveden přehled problémů, kterým musí čelit obyvatelé venkovských oblastí. Základní teoretický přehled o venkovském prostoru rozšiřuje článek od Radima Perlína, Silvie Kučerové a Zdenka Kučery *Typologie venkovského prostoru Česka*. Autoři se zde pokouší zjistit rozvojový potenciál jednotlivých venkovských oblastí v rámci ČR na základě kvantitativní analýzy. Dále jsou zde diskutovány faktory, které ovlivňují rozvoj českého venkova.

O specifických možnostech podnikání na venkově pojednává článek od Hazela Pattersona a Duncana Andersona *What is really different about rural and urban firms? Some evidence from Northern Ireland*. Autoři v této práci rozebírají různé výhody a nevýhody, které přináší podnikání na venkově a ve městech. Současně jsou v této práci sumarizovány specifické vlastnosti pracovní síly na venkově.

Velmi přínosné informace pro vytvoření teoretického přehledu práce přináší také dvě publikace, které byly vydány v poslední době. Jednak se jedná o publikaci *Požadavky na novou politiku rozvoje venkova* od Jiřího Ježka, Jana Koppa a Kateřiny Mičudové. Tato publikace poskytuje informace o současných problémech venkovských obcí v ČR a zároveň nabízí různá východiska a doporučení, která by mohla přispět k jejich vyřešení.

Druhou z těchto publikací je publikace *Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí* od kolektivu autorů v čele s Ondřejem Slachem a Janem Ženkou. V této práci jsou popsány prostorové disparity v rámci českého venkova. Současně jsou zde uvedeny procesy, které v současnosti ovlivňují podobu českého venkova a v neposlední řadě jsou zde uvedeny výzvy, kterým bude venkovský prostor v budoucích letech čelit.

Přehled vlastností, kterými se vyznačují metropolitní oblasti, je nastíněn v článku *Leistungen und Funktionen von Metropolregionen* od Hanse Blotevogela a Rainera Danielzyka. Kromě samotných znaků metropolitních regionů jsou zde uvažovány funkce, jimiž se tyto regiony vyznačují, což je odlišuje od jiných oblastí. Naproti tomu přehled charakteristik nemetropolitních oblastí poskytuje článek *Typologie českých nemetropolitních regionů z hlediska faktorů, mechanismů a aktérů regionálního rozvoje* od Ondřeje Slacha, Jana Ženky a Andreje Sopkuliaka. Článek dále popisuje specifika jednotlivých typů nemetropolitních oblastí a uvádí hlavní aktéry, kteří utvářejí místní ekonomiku.

O rozvoji českého venkova a faktorech, které tento proces podmiňují, pojednává článek s názvem *Prostorové vzorce rozvinutosti venkovských obcí Česka* od Josefa Bernarda. Autor v tomto článku za pomoci statistických nástrojů hledá prostorové vzorce, které hovoří o disparitách v rámci českého venkova. Autor zde také diskutuje nejednoznačné pojmové vymezení v případě termínů „rozvoj“ a „rozvinutost“ venkovských obcí.

3 Teoretický rámec studia venkovských oblastí

Pojem venkov je veskrze geografickým termínem, jehož studiem se zabývá především rurální geografie. Jelikož je ale studium venkova tematicky velice pestré, tak se velmi často stává, že se tímto tématem zabývají i akademičtí pracovníci z jiných oborů jako je sociologie, ekonomie nebo ekologie (Věžník & Svobodová, 2014, s. 6-7). Atraktivní je studium venkova především z toho důvodu, že venkov není statický, ale naopak se vyvíjí. Rychlost proměn se ale liší v závislosti na lokalitě. Například velkou rozvojovou dynamiku mají venkovské oblasti, které přiléhají k velkým městům. V druhém případě se také značně vyvíjí venkovské oblasti, které jsou schopny nabídnout žádané turistické možnosti nebo jiné zážitkové činnosti (Torre & Wallet, 2016, s. 4).

3.1 Přístupy k vymezení venkova

V současnosti neexistuje žádná všeobecně uznávaná definice, díky které bychom byli schopni jednoznačně vymezit venkovské oblasti. Dokonce se stále vyskytují velmi generalizované přístupy, které definují venkov jako malá sídla s nízkou hustotou zalidnění, v nichž je převažující ekonomickou činností zemědělství (Ježek et al., 2020, s. 9-10). Díky poklidnému způsobu života zdejších obyvatel jsou pak celé venkovské oblasti vnímány jako pomyslný protipól vůči rušným městským areálům (Cloke, 2006, s. 18-19). S takovýmto přístupem k definování venkova bychom ještě v první polovině 20. století poměrně dobře obstáli, protože v této době se venkov opravdu vyznačoval převažující orientací na zemědělství, nižší mírou vzdělanosti a vyšším podílem věřících. V současnosti však venkov v západním světě již dozajista takto striktní podobu nemá. Venkov totiž prošel rozsáhlými strukturálními změnami, které byly způsobeny technickým pokrokem a celkovým rozvojem a bohatnutím společnosti. Díky těmto změnám můžeme říci, že se venkovské oblasti výrazně diferencovaly, proto někteří autoři již nevidí venkov jako jednotný homogenní prostor. Ale spíše než o venkovu mluví o určitých typech venkova (Ježek et al., 2020, s. 9-11).

Samotné vymezení venkova je pak veskrze problematické. V průběhu času s vývojem geografického myšlení rostl i počet přístupů k vymezení venkova. Výsledkem toho je, že do dnešní doby vzniklo velké množství odborných prací, ve kterých se autoři pokoušeli pomocí různých přístupů vymezit venkovské oblasti. Například Halfacree (1993) rozděluje přístupy vymezení venkova do čtyřech skupin na deskriptivní, sociokulturní a

pak také připouští možnost, kdy je možné vnímat venkov jako lokalitu a také jako sociální reprezentaci. O pár let později přichází Cloke (2006) s návrhem dělit přístupy vymezení do třech kategorií na funkční, politicko-ekonomické a také na postmoderní a poststrukturalistické. Debata o vymezení venkova však neupadá ani v posledních letech. Rosenqvist (2020) rozděluje přístupy vymezení venkova na deskriptivní, politicko-ekonomické a poststrukturalistické. Z českých autorů se touto problematikou vymezení zabýval například Hruška (2013;2014). V odborné literatuře se pak zdají být, jako nefrekventovanějšími přístupy deskriptivní, sociokulturní a sociálně konstruktivistické, přičemž v oblasti strategického plánování významně převládá deskriptivní způsob vymezení.

3.1.1 Sociokulturní vymezení

Sociokulturní vymezení venkova předpokládá, že venkovské oblasti se vyznačují jinými kvalitativními znaky než městské oblasti. Respektive celý tento přístup je postaven na existenci určité dichotomie mezi městem a venkovem (Hruška, 2013). Město například díky dynamičtějšímu vývoji, je více nestabilní a neosobní. Naopak venkov se vyznačuje stabilitou a dochází zde k častější interakci obyvatel, což vede k vytváření místních komunit (Halfacree, 1993). Pravděpodobně nejtypičtějším rysem venkova jsou pak užší sociální vztahy mezi zdejšími obyvateli. Majerová a kolektiv (2004) dále uvádí, že venkov se vyznačuje také větším konzervatismem, pevnějším vztahem k tradicím a větší sousedskou participací (citováno v Hruška, 2013).

Dalším profilujícím sociokulturním hlediskem venkova, zejména v odlehlejších oblastech, by měla být odlišná mentalita a přístup zdejších pracovníků k jejich pracovním povinnostem. Nort a Smallbone (1996) dokonce poukazují na to, že pracovní síla na venkově se vyznačuje tím, že zdejší pracovníci daleko méně mění zaměstnání. Dále jsou loajálnější vůči svým nadřízeným, protože je v dané oblasti daleko komplikovanější najít jinou práci. Zároveň velkou výhodou pro podniky na venkově také je, že zdejší pracovníci jsou spolehlivější a odhodlanější. Zároveň si snadněji v rámci podniku vytváří neformální vztahy a jsou nekonfliktní vůči vedení společnosti. Za tento svůj kladný přístup k práci však tito pracovníci nejsou zpravidla náležitě odměněni, protože platy na venkově jsou nižší v porovnání s městy (citováno v Laurin et al., 2020).

Ačkoli je možné výše zmíněné kvalitativní znaky charakterizující venkov legitimním způsobem prověřit a dokázat jejich existenci, přesto problémem zůstává, že tento přístup

vymezení vytváří velmi zjednodušené pojetí dichotomie mezi městem a venkovem (Hruška, 2014). Dalším významným problémem tohoto přístupu je, že kvůli určitým relativně novým procesům, jako je například suburbanizace, dochází v současnosti k významné a komplexní transformaci venkovských oblastí. Díky tomu je mnohem těžší za pomoci tohoto přístupu identifikovat podstatu venkovských oblastí, protože v určitých ohledech se charakter venkova přibližuje městu. Tyto problémy pak vedou až k zmírnění striktní dichotomie mezi městem a venkovem na urbánně – rurální kontinuum (Cloke, 2006; Svobodová & Věžník, 2014, s. 11). Tento jev je patrný zejména v oblastech, které leží v blízkosti velkých měst. Zde se totiž postupem času vytvořil takzvaný příměstský venkov, kde dochází ke kontinuálnímu prolínání městských oblastí s venkovskými a není proto možné zcela jasně stanovit do jaké kategorie dané sídlo patří (Torre & Wallet, 2016, s. 4).

3.1.2 Relativistické vymezení

Vymezení venkova jako sociální konstrukt nebo jako sociální reprezentaci je spojeno s poststrukturalistickými a postmoderními přístupy, které znamenaly v 90. letech 20. století kulturní obrat v rurální geografii. Tento obrat spočíval v odklonu od materiálních přístupů vymezení k vymezení imaginárnímu (Rosenqvist, 2020). Imaginární přístup pak spočívá v tom, že každý jedinec, díky odlišným znalostem a zkušenostem, vnímá prostor kolem sebe jinak, a proto i každý dává jiný význam pojmům, kterého ho obklopují. Rozdíly ve vnímání prostoru panují i mezi jednotlivými skupinami obyvatel a kvůli tomu není možné vytvořit objektivní univerzální definici. Naopak je zcela běžné, že lidé používají sociální konstrukty, aby byli schopni popsat objekty každodenní reality (Hruška, 2013).

Možností vymezení venkova jako sociálního konstrukt se zabývá i *Koncepce rozvoje venkova* z roku 2019. Tato strategie připouští, že pojem venkov je sociálně konstruován, to znamená, že pojem venkov existuje pouze v myslích lidí, ale ve skutečném prostředí neexistuje. Jinými slovy venkovem jsou myšleny takové oblasti, které společnost za venkov považuje. V tomto kontextu je potřeba připomenout, že v české společnosti je termín venkov velmi často používán v řeči obyčejných lidí. Dokonce nemalá skupina obyvatel se identifikuje jako venkované. Z tohoto důvodu by se tedy mělo jednat o společensky vysoce objektivní způsob vymezení venkova. Nicméně pro jeho aplikaci ve výzkumu je nezbytné provést rozsáhlá sociologická šetření. Díky tomu se tento přístup v praxi příliš nevyužívá (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019). V českém prostředí se

odborné práce, které vymezují venkov tímto způsobem, objevují jen velmi ojediněle. Sice je běžné, že autoři pro vymezení venkova využívají sociologických šetření, avšak tato šetření nejsou tak komplexní, aby byla schopna postihnout celou sociální konstrukci a podstatu venkova. Výsledkem takových šetření pak bývají jen možné kvalitativní znaky venkovských oblastí (Hruška, 2013).

3.1.3 Deskriptivní vymezení

Jedná se o pozitivistický přístup založený na práci s kvantitativními daty, proto je často tento přístup nepřesně označován jako statistický. V oblasti plánování a regionálního rozvoje se jedná o nejpoužívanější způsob vymezení venkovských oblastí. Velkou slabinou tohoto způsobu vymezení je, že výzkumník musí mít jasnou představu o tom, kde se venkov „nachází“. Následně podle svých znalostí a zkušeností výzkumník stanoví přesné hodnoty měřených proměnných, na základě kterých bude prostor následně diferencován na venkovské a městské oblasti, případně pak i na další kategorie (Rosenqvist, 2020). Díky tomu tento zdánlivě objektivní přístup založený na „tvrdých“ datech v sobě nese i velkou dávku subjektivity, která je ukotvena ve výzkumníkově představě o venkově (Hruška, 2014).

Pro deskriptivní vymezení venkovských oblastí někteří autoři vytvořili dokonce i speciální syntetické ukazatele, které se označují jako index rurality. V odborné literatuře jich můžeme najít hned několik. Typické pro tyto ukazatele je, že se skládají z několika socioekonomických ukazatelů a jejich výsledná hodnota hovoří o charakteru daného území (Halfacree, 1993).

V praxi jsou však pro vymezení venkova používány hlavně ukazatele založené na hustotě zalidnění nebo na počtu obyvatel žijících v dané obci. Například metodika OECD pro vymezení venkovských oblastí je velmi prostá, protože za venkovské obce jsou považovány ty, které se vyznačují hustotou zalidnění nižší než 150 obyvatel na kilometr čtvereční. Podobný přístup k vymezení venkova používá také EUROSTAT. Jejich metodický přístup však pracuje s prostorem trochu jinak, protože jsou zkoumány prostorové buňky o rozloze 1 km², u kterých je zároveň zkoumána jejich shlukovitost. Za městské oblasti jsou považovány ty buňky, které mají hustotu zalidnění minimálně 300 obyvatel na km² a zároveň vytváří shluk s minimálně 5 000 obyvateli. Pokud tedy má daná buňka hustotu zalidnění nižší než 300 obyvatel na km² nebo nevytváří společně s

ostatními buňkami dostatečně velký shluk, pak je považována za venkovskou oblast (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019).

Na deskriptivním přístupu je založeno i legislativní vymezení venkova v rámci ČR. Z pohledu metodiky se nejedná čistě o deskriptivní vymezení, protože jsou zohledněna i historická kritéria. Dalším specifikem je, že zákon ve svém znění nevymezuje primárně venkov, ale naopak definuje pojem město, a venkovem jsou v podstatě chápány zbylé prostory. Konkrétně je v Zákonu č. 128/2000 Sb. o obcích stanoveno, že „městem je obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády“. Rovněž platí, že městem je obec, která byla městem přede dnem 17. května 1954, pokud o to požádá předsedu Poslanecké sněmovny. Kromě měst zákon definuje i další zvláštní kategorie obcí, a to statutární města a městyse (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019, s. 6-7).

3.2 Venkov a periferní prostory

Na úvod této podkapitoly je potřeba zmínit, že pojmy venkov a periferie nelze považovat za synonyma. Pouze jen v určitých ohledech se tyto pojmy navzájem podobají, případně se mohou za určitých okolností prostorově překrývat. Respektive je možné, že určitá venkovská oblast může být zároveň i periferií, rozhodně to však neplatí ve všech případech (Svobodová & Věžník, 2014, s.10). Velká názorová různorodost v oblasti definování obou pojmů způsobuje, že mnohdy není vůbec snadné tyto pojmy v prostoru přesně „ohraničit“ (Pileček & Jančák, 2016).

Vymezení periferních prostorů je tedy podobně nejednoznačné a subjektivní, jako je tomu u venkovských oblastí. Například Marada (2001) uvádí, že „periferní oblast lze snadněji cítit než definovat“ (citováno v Pileček & Jančák, 2016). Existuje však celá škála přístupů, pomocí kterých je možné definovat pojem periferie. Leimgruber (1994) zmiňuje celkem čtyři základní přístupy, jakými lze definovat periferii. Konkrétně se tedy jedná o přístup geometrický, ekonomický, sociální a ekologický, přičemž nejčastěji autoři využívají ekonomické hledisko (citováno v Pileček & Jančák, 2016). Příkladem konkrétní definice, která se snaží vystihnout podstatu tohoto pojmu, je například tato definice od Eskina a Snickarse (1995), ve které autoři uvádí, že „periferie je oblast, která je ekonomicky pozadu, je závislá na vnějších politických rozhodnutích a je kulturně zastaralá“ (citováno v Pileček & Jančák, 2016). Pro oblast periferie jsou tedy typické určité rysy, které je odlišují od jiných regionů. Bezpochyby pro periferie platí, že mají

nižší ekonomickou výkonnost a zároveň jsou lokalizovány v určité vzdálenosti od jádrových městských oblastí. Samotná odlehlost těchto území spočívá především ve špatné dopravní dostupnosti, která je v mnoha případech výrazně determinována fyzicko-geografickými bariérami a ne jenom pouhou vzdáleností. Periferie se také vyznačuje určitými socioekonomickými vlastnostmi a trendy, kterými jsou například nízká hustota zalidnění, úbytek počtu obyvatel, nižší úroveň vzdělání nebo vysoká míra nezaměstnanosti (Pileček & Jančák, 2016).

Podobnost venkovských oblastí s periferiemi spočívá tedy hlavně v nízké hustotě zalidnění a v lokalizaci daného prostoru v určité vzdálenosti od jádrových městských oblastí. V tom však podobnost v podstatě končí, protože periferie se dále vyznačují celou řadou negativních vlastností (Pileček & Jančák, 2016). Nicméně je potřeba podotknout, že pozice dané venkovské oblasti v rámci regionálního systému se může v průběhu času změnit, a to i poměrně výrazným způsobem. V současnosti platí, že venkovské oblasti, zejména ty, které se nacházejí ve větší vzdálenosti od městských jader, procházejí často nepříznivým procesem, který přinejmenším oslabuje jejich ekonomickou pozici. Tento proces se nazývá periferizace a vyznačuje se nepříznivým vývojem vybraných socioekonomických ukazatelů jako je například záporné migrační saldo nebo nárůst průměrného věku obyvatel. Tento veskrze nepříznivý fenomén je ale v současnosti velmi častý a zcela typický pro celou řadu nemetropolitních oblastí. Jednoduše řečeno, vlivem periferizace dané území postupně přechází do úpadku. Na druhou stranu opakem periferizace může být vnímán proces metropolizace, což je proces spojený s posilováním pozice metropolitních regionů na úkor nemetropolitních (Slach et al., 2021, s. 107-109).

3.3 Venkov v rámci metropolitních regionů

Kostecký a Čermák (2004), definují spíše ze sociologického pohledu metropolitní regiony zcela banálním způsobem jako „město a okolí s ním úzce spojené“ (Kostecký & Čermák). Z geografického pohledu je definování metropolitních regionů složitější. Každý metropolitní region v zásadě představuje jeden funkční region, který je tvořen metropolitním jádrem a jeho zázemím. Zázemí metropolitního regionu je pak tvořeno přílehlými, zpravidla převážně venkovskými sídly, která jsou významně suburbanizována. V zázemí je tedy koncentrováno velké množství obyvatel, kteří využívají kvalit života na venkově a zároveň velmi snadno mohou dojíždět za prací nebo za službami do městského centra (Ženka et al., 2017). Z praxe ale víme, že metropolitní

region nemusí být tvořen pouze jedním jádrem, ale běžně existují metropolitní regiony, které jsou polycentrické (Blotevogel & Danielzyk, 2009).

Nejpodstatnější pro definování podstaty metropolitních regionů je, že metropole se vyznačují jistými specifickými funkcemi, které je odlišují od ostatních sídel a regionů. Metropolitní funkce nejsou však vázány pouze na území, které administrativně náleží samotným metropolím, ale naopak jsou často lokalizovány v okolních obcích. Zcela typicky se na území okolních obcí nacházejí objekty a činnosti, které přispívají k plnění metropolitních funkcí a zároveň jsou prostorově velmi náročné, příkladem mohou být velkoobchody nebo letiště. Není však pravidlem, že okolí metropolí je striktně využíváno pouze tímto způsobem. Různé metropole se vyznačují rozdílnou mírou koncentrace metropolitních funkcí. Respektive jednotlivé metropole mají rozdílnou míru disperze svých funkcí do okolních prostor. Metropole tedy v zásadě představují prostorový shluk metropolitních funkcí, který je ale nezávislý na hranicích samotného města. Je proto naprosto korektní uvažovat, že nositelem metropolitních funkcí je spíše metropolitní region s jeho jádrem a zázemím než samotná metropole (Blotevogel & Danielzyk, 2009, s. 23). Jednotlivé metropolitní funkce jsou na sobě závislé a platí, že se navzájem posilují. Dle Blotevogla & Danielzyka (2009) jsou rozlišovány čtyři základní druhy metropolitních funkcí.

Prvním typem je *inovační a konkurenční* funkce. Metropolitní regiony se totiž obecně vyznačují velice dobrou schopností vytvářet inovace a následně je pak dále šířit. Díky tomu jsou metropolitní regiony velice konkurenceschopné a velmi ekonomicky produktivní. Samotný pojem inovace bychom však neměli spojovat pouze s novými technickými vylepšeními. Inovativnost totiž spočívá hlavně ve schopnosti vytvářet nové znalosti nehledě na tom, v jakém sektoru hospodářství vznikají. Inovační výkonnost je možné podpořit díky lokalizaci výzkumných institucí, jako jsou zejména univerzity, vývojová a výzkumná centra. Míra inovativnosti jednotlivých regionů je pak v zásadě měřitelná pomocí vybraných ukazatelů. Příkladem může být ukazatel počtu registrovaných patentů nebo podíl pracovníků s vysokou kvalifikací (Blotevogel & Danielzyk, 2009, s. 25-26).

Za druhé se metropolitní regiony vyznačují *rozhodovací a kontrolní* funkcí. Tato funkce je umožněna hlavně díky zde lokalizovaným řídicím centrům, a to jak z veřejné, tak i soukromé sféry. Platí tedy, že metropolitní regiony se významně podílejí na řízení a fungování společnosti. Pro rozhodovací a kontrolní funkci v oblasti veřejného sektoru je

klíčová lokalizace institucí jako jsou parlamenty, nejvyšší soudy, mezinárodní nevládní organizace a další neziskové organizace. Z pohledu soukromého sektoru se v metropolitních oblastech nachází zejména ředitelství nadnárodních korporací a také centrály finančních institucí jako jsou banky a pojišťovny (Blotevogel & Danielzyk, 2009, s. 26).

Třetí funkcí je funkce *vstupní brány*. Díky této funkci metropolitní oblasti představují uzly globálních dopravních a komunikačních sítí. Podstata vstupní brány rozhodně však není spojena pouze s funkcí jakési pomyslné křižovatky v rámci přepravních systémů. Velmi významná je schopnost umožňující vstup nových služeb na trh, znalostí nebo i investic. Dalším faktorem, který rozvíjí tuto funkci, je schopnost absorpce velkého množství imigrantů, díky čemuž mají metropolitní oblasti často velmi pestrou národnostní strukturu (Blotevogel & Danielzyk, 2009, s. 27).

Čtvrtou funkcí je funkce *symbolická*, ta poukazuje na význam metropolitních území jako historických a kulturních center. Metropolitní oblasti jsou totiž často místy, kde jsou formovány nové lifestylové nebo módní trendy. Se symbolickou funkcí také významně souvisí image celého regionu, která je dána především architekturou nebo historickými památkami. V samotném důsledku symbolická funkce má také velký vliv na to, jak je daná metropole vnímána v tuzemsku nebo v zahraničí (Blotevogel & Danielzyk, 2009, s. 27).

Dále je pro metropolitní regiony typická větší rozvojová dynamika a v podstatě neklesající ekonomická růstová trajektorie. To je způsobeno zejména diverzifikovanou ekonomickou základnou s výrazným podílem terciálního sektoru a samozřejmě také lokalizací výše uvedených funkcí (Ženka et al., 2017). Podstatné ale je, že tento růst není zapříčiněn pouze růstem samotného jádra, ale naopak s jádrem z pravidla roste i jeho okolí. Tím jsou myšleny především venkovské obce, které mají dobrou prostorovou vazbu na metropolitní jádro, a proto se značně rozvíjí. Tento rozvoj je výsledkem celé řady faktorů. Jako nejvýznamnější je možné označit proces rezidenční suburbanizace, díky kterému se do venkovských obcí přesouvá velké množství obyvatel. Větší počet obyvatel pak v samotném důsledku vyžaduje lepší pokrytí službami, což vytváří další podnikatelské příležitosti. Nezanedbatelný není ani vliv komerční suburbanizace, kdy do okolních sídel jsou koncentrovány různé ekonomické aktivity, které pak opět zvyšují nabídku práce v dané oblasti. Dalším příznivým faktorem zvyšující ekonomický růst je dojížděka za zaměstnáním. Obyvatelé venkovských obcí ležících v zázemí mohou využívat

lepších platových podmínek, které jsou jim nabízeny v rámci jádrových oblastí, a zároveň díky velmi velké nabídce nejrůznějších pracovních pozic je jen velmi malé procento nezaměstnaných (Slach et al., 2021, s. 12-13).

3.4 Venkov v rámci nemetropolitních oblastí

Dělení prostoru na metropolitní a nemetropolitní regiony je v současnosti velmi frekventovaný přístup, který vytváří základní kategorie prostoru pro potřeby tvorby nových rozvojových strategií (Ježek et al., 2020, s. 9-13). Velkou pozornost poutají zejména nemetropolitní regiony, protože v posledních letech probíhá velmi živá debata o tom, jak tyto regiony efektivně rozvíjet a jaké nástroje k tomu ideálně využít (Ženka et al., 2017).

Vymezení nemetropolitních území je výsledkem regionalizace, přičemž hlavním kritériem je obdobně jako u metropolitních regionů funkční propojenost území. Nemetropolitní regiony je možné definovat jako oblasti, které leží již ve větší vzdálenosti od metropolitních jader. Stávající dopravní infrastruktura pak neumožňuje, aby tyto nemetropolitní oblasti si vytvořily dobrou funkční propojenost s metropolemi. Je zároveň třeba ale podotknout, že dojíždka do zaměstnání z nemetropolitních oblastí není zcela vyloučena. V měřítku celé lokální populace se však jedná spíše o velmi malý počet jedinců (Ježek et al., 2014). Definovat nemetropolitní oblasti je možné také pomocí méně pragmatického způsobu, kdy nemetropolitní oblasti v zásadě představují nezařazená území, po vymezení těch metropolitních (Ježek et al., 2020, s. 9).

Nemetropolitní regiony oproti metropolitním mají zcela jinou sektorovou strukturu hospodářství. Obecně se ale nedá říct, který sektor zde převládá, protože nemetropolitní regiony není možné považovat za homogenní celek. Naopak jsou to oblasti vnitřně velice heterogenní, a proto různé nemetropolitní oblasti mají i různou ekonomickou výkonnost. Celkově však vždy ekonomicky ztrácejí na metropolitní oblasti. I v rámci ČR jsou tyto regiony velice různorodé. Nemetropolitní oblasti u nás totiž tvoří například oblasti se stále významným zaměřením na zemědělství, staré průmyslové regiony, významně průmyslové regiony s dominancí jednoho nebo více podniků a pak také území s výrazným zaměřením na cestovní ruch a v neposlední řadě samozřejmě i periferie (Ženka, et al., 2017). V současnosti ale už nemůžeme nemetropolitní oblasti ztotožňovat pouze s odlehlými venkovskými oblastmi, kde žije populace převážně zemědělsky orientovaná. Vývoj v posledních desetiletích zapříčinil, že podíl obyvatel pracujících

v zemědělství je v jednotlivých oblastech ČR defacto marginální (Kostecký & Čermák, 2004).

Pravděpodobně nejvýznamnějším faktorem, který nepříznivým způsobem ovlivňuje ekonomickou výkonnost českých nemetropolitních regionů, je nízká inovační výkonnost těchto oblastí. Nejsilnějšími subjekty jsou zde totiž zpravidla průmyslové firmy spadající do nižších pater globálních produkčních sítí. Pokud tyto firmy nějakým způsobem inovují své produkty a výrobní postupy, pak většinou samotné know-how přichází zvenčí z jiných výzkumných center nebo z centrál těchto společností (Ženka et al., 2017). Avšak i v jiných evropských státech je jen málo aktérů v odlehlých venkovských oblastech schopných tvořit nové znalosti. Tuto situaci nezlepšuje ani regionální politika, protože do nemetropolitních oblastí zpravidla plyne jen velmi malá finanční podpora na rozvoj vědy a výzkumu. I v nemetropolitních oblastech, které můžeme označit za staré průmyslové regiony, je situace obdobná. Rozdíl je pouze v tom, že v těchto oblastech najdeme silné firmy s kvalitní zaměstnaneckou základnou, které často tvoří i průmyslové klastry. Nicméně strategie těchto firem nejsou příliš inovačně orientovány a namísto toho jsou tyto firmy takřka výhradně zaměřeny na jejich tradiční sortiment (Tödtling & Trippel, 2005). Dále polaritu mezi metropolitními a nemetropolitními oblastmi vytváří i další proměnné, například odlehlost venkovských oblastí je velkou konkurenční nevýhodou pro zde sídlící firmy. Značná vzdálenost těchto firem od hlavních sídelních center výrazně ztěžuje rozvoj podnikání. Zdejší firmy se musejí potýkat s výrazně vyššími dopravními náklady, protože většina jejich odběratelů nebo dodavatelů se nenachází v blízkém okolí. Ovšem zlepšení dopravní dostupnosti nemusí přinést okamžitý pozitivní efekt. Zejména malý obchodníci mohou výrazně trpět. Zlepšení dopravní dostupnosti odlehlého venkova totiž zároveň přiblíží konkurenci z jádrových oblastí. Venkovští podnikatelé tak rázem mohou ztratit klientelu a následkem toho zkrachovat (Patterson & Anderson, 2003).

Za největší problém, který omezuje ekonomickou výkonnost nemetropolitních regionů, lze tedy považovat malý endogenní inovační potenciál. V některých vyspělých zemích přesto s určitostí najdeme nemetropolitní oblasti s růstovou ekonomickou křivkou (Ženka et al., 2017). Nemůžeme tedy v budoucnu očekávat, že nemetropolitní regiony budou dožijísta vždy až na druhém místě po metropolitních. Nicméně pokud má být tento ekonomický souboj vyrovnaný, pak nemetropolitní regiony budou muset dohnat inovační schopnosti metropolitních regionů (Tödtling & Trippel, 2005). Pozici metropolitních regionů by mohlo v budoucnu také ohrozit nárůst aglomeračních nákladů. Již

v současnosti platí, že tento podíl výhod a nákladů je v každé metropolitní oblasti jiný. Dlouhodobě dominantní pozici metropolitních oblastí dále ohrožují problémy spojené s horší kvalitou životního prostředí, sociálním vyloučením určitých skupin obyvatel a vyšší kriminalitou, což jsou problémy, které nejsou v rámci nemetropolitních regionů většinou až tak palčivé (Meijers & Burger, 2017). Ekonomickému růstu v nemetropolitních regionech by mohla v budoucnu také pomoci prostorová disperze firem, protože pozemky jsou zde levnější a dostupnější, čehož by mohla nejedna společnost využít (Patterson & Anderson, 2003).

3.5 Problémy venkovských obcí

Život na venkově přináší jeho obyvatelům výhody ale i nevýhody. Jako nesporné klady života na venkově můžeme označit bližší sociální kontakty a větší blízkost k přírodě, což umožňuje zdejším obyvatelům se ve volném čase věnovat aktivitám, které by pro ně byly ve městech daleko méně dostupné. Na druhou stranu venkovské obce v současnosti čelí celé řadě problémů, které jsou specifické pouze pro venkovské oblasti. Díky těmto problémům je pak výrazně snížena kvalita života na venkově (Binek et al., 2010, s. 7).

Čeští autoři se poměrně jasně shodují na tom, že jednotlivé problémy venkovských obcí často souvisí s jejich polohou nebo velikostí (Binek et al., 2007; Bernard, 2012; Ježek et al., 2020; Perlín et al., 2010). Z hlediska velikosti nejvíce problémů vykazují zpravidla úplně nejmenší obce s 200 a méně obyvateli. Takto malé obce totiž disponují pouze velmi malými finančními rozpočty, díky čemuž není možné realizovat finančně náročnější projekty. Starostové nejmenších obcí také zpravidla mají své vlastní zaměstnání, a proto se nemohou naplno věnovat správě obce (Bernard, 2012). Ještě významnějším kritériem se zdá být poloha obce, protože obce ležící v zázemí metropolitních a jiných menších aglomerací čelí ve většině případů zcela odlišným problémům v porovnání s odlehlými nemetropolitními oblastmi. Například obyvatele v obcích, které se nachází v suburbánních zónách, trápí především kvalita životního prostředí a kvalita místních silničních komunikací. Oproti tomu periferní venkov se potýká s širokou škálou problémů. Velkým problémem je zde nedostatečné množství dobrých pracovních příležitostí. Dále pak špatná technická infrastruktura, nedostatečná občanská vybavenost a také nedostatečné kulturní a sportovní vyžití. Mnohdy je také problematická čistota a celková upravenost obce (Ježek et al., 2020, s. 17).

V kontextu celého českého venkova můžeme konstatovat, že prvním závažným problémem, který se projevuje takřka na celém území, je nedostatečná občanská vybavenost a obslužnost venkovských obcí. Proto by měla být podporována taková opatření, která zamezí prohlubování špatného postavení malých obcí v této oblasti. Do budoucna musí být jasným cílem pracovat na tom, aby všichni obyvatelé měli ke všem prvkům občanské vybavenosti, pokud možno, co nejrovnější přístup. Občanská vybavenost je významná nejen kvůli tomu, že zvyšuje kvalitu života jednotlivých jedinců, ale zároveň i významně přispívá k utváření komunity, protože se na těchto místech mohou lidé potkávat a volně komunikovat. Pod samotným pojmem občanská vybavenost pak můžeme najít zařízení jako jsou mateřské a základní školy, pošty, lékárny, koloniál, sportovní a dětská hřiště, ale také veřejné služby jako jsou ordinace praktického a zubního lékaře nebo další činnosti z oblasti sociální péče (Bernard et al., 2020, s. 5-8).

Nedostačující úroveň a stav technické infrastruktury je dalším neutěšeným problémem českého venkova. Pokud je úroveň nedostatečná, často kromě negativních ohlasů samotných obyvatel můžeme také očekávat neochotu podnikatelů a dalších větších investorů v dané oblasti realizovat svůj podnikatelský záměr (Binek et al., 2010, s. 59-60). Nedostatečná technická infrastruktura totiž poměrně jednoznačně zvyšuje přinejmenším režijní náklady a snižuje tak konkurenceschopnost zde lokalizovaných firem. V porovnání s jinými podnikatelskými subjekty, které tímto problémem netrpí (Slach et al., 2021, s. 206).

Současná podoba a možnosti na trhu práce jsou možná nejvýznamnějším problémem venkova, a to i přes to, že zaměstnanost a možnosti podnikání na venkově již dávno nestojí pouze na zemědělské činnosti (Binek et al., 2010, s. 36). V současnosti je totiž struktura trhu práce na venkově docela jiná. Jednoznačně se ukazuje, že se zvyšující se vzdáleností od metropolitních jader klesá množství ekonomických činností. Nejpodstatnějším znakem současné venkovské ekonomiky je dojížděka obyvatel venkova za prací do měst. Dále významným faktem je, že velká část venkovské populace nalézá uplatnění v menších podnicích zaměřených především na zpracovatelský průmysl. Zbylá velká část obyvatel pak pracuje ve velkých pobočných průmyslových závodech nebo se živí jako OSVČ (Slach et al., 2021, s. 206). Bohužel musíme ale konstatovat, že takovéto možnosti na trhu práce jsou nedostačující a výsledkem toho je, že venkovské oblasti mívají zpravidla vyšší nezaměstnanost v porovnání s městy (Binek et al., 2010, s. 36-39). V budoucnu bude tedy nezbytné významně zvýšit diverzifikaci ekonomických činností

na venkově. Ideální by bylo, kdyby zde vznikly nové malé a střední podniky a dále také noví drobní poskytovatelé služeb. Ti by pak navíc i zlepšili obslužnost venkova (Svobodová & Věžník, 2014, s. 47-49). Problémem ale nadále zůstává, že obce mají jen velmi malé možnosti, jak podpořit rozvoj trhu práce na svém území (Slach et al, 2021, s. 206).

Další oblastí, která si žádá pozornost, jsou populační problémy venkovských obcí. Celá řada faktorů má za následek, že obyvatelé zejména v periferních oblastech jsou nespokojeni s kvalitou života, kterou jim daná lokalita nabízí, a proto se vystěhovávají zcela typicky do měst nebo do jejich zázemí. Určitá část venkova tedy populačně ztrácí a další pak zase rostou. V nejhorším případě se však negativní efekt rozvine v obou regionech. Často se totiž setkáváme s tím, že kromě úpadku populačně slábnoucích oblastí se potýkají s problémy i oblasti, které populačně rostou. Ve většině případů je to důsledek poměrně prudkého nárůstu počtu obyvatel. Díky tomu je pak pod velkým tlakem zejména technická infrastruktura a občanská vybavenost je výslovně nedostačující (Ježek et al., 2020, s. 17-26) Další dimenze populačních problémů venkovských obcí je spojena především se změnou celé demografické struktury ČR. V důsledku medicínského pokroku roste naděje na dožití všech obyvatel a zároveň v důsledku změn ve společnosti dochází ke snižování porodnosti. Tyto procesy pak způsobují, že populace výrazně stárne. Starší populace následně vyžaduje i větší zdravotní a sociální péči, což není jednoduché zajistit zejména ve venkovských oblastech (Slach et al., 2021, s. 86).

Poměrně opomíjenou problematikou je vliv suburbanizace na venkovský prostor. Od devadesátých let v okolí velkých měst a zejména pak v okolí Prahy probíhá velmi bujará výstavba rodinných novostaveb, takzvaných suburbií. Lidé se stěhují do těchto lokalit, aby mohli využívat výhod života na venkově a zároveň tímto přesunem neztrácejí možnosti, které jim nabízí život v metropoli. Problémem ale je, že v mnohých lokalitách v porevolučním období probíhala suburbanizace až příliš živelně a neřízeně. Díky tomu došlo k rozsáhlému záboru zemědělské půdy a v důsledku velkého rozšiřování nenásákavých ploch byly poškozeny ekosystémové funkce volné krajiny. Výstavba suburbií, kromě jejich výhod, přinesla tedy i mnoho problémů. Pokud nebudeme hodnotit monofunkčnost těchto sídel a jejich diskutabilní vliv na krajinný ráz, tak zcela nepochybně velký nárůst počtu obyvatel rozbil původní sociální kapitál, kterým daná obec předtím disponovala. Rozšiřování zastavěného území obcí také přispělo k rozvoji takzvané sídelní kaše neboli „urban sprawlu“ (Kubeš, 2015). Urban sprawl je proces, při

kterém dochází k rozptýlenému rozšiřování zástavby v okolí velkých měst. Často dochází i k tomu, že se dvě sídla spojí v jeden intravilán. Tato velká sídelní rozvolněnost je ale veskrze problematická, protože vytváří větší závislost místních obyvatel na osobní automobilové dopravě. Není totiž zpravidla možné v takovéto sídelní struktuře vytvořit síť veřejné dopravy, která by byla konkurenceschopná a efektivní. Důsledkem toho jsou místní komunikace přehlceny v denních špičkách osobními automobily. V neposlední řadě výstavba nových suburbií přispívá také k segregaci společnosti, protože v těchto lokalitách bydlí nepochybně movitější vrstvy obyvatel (Opp & Osgood, 2013, s. 5-6). Rozbujelost tohoto procesu dokonce vytváří otazníky na tím, zdali by takovýto vývoj neměl být regulován, aby byl „rozvoj“ území skutečně přínosný pro místní obyvatele (Torre & Wallet, 2016, s. 5).

Většina výše uvedených problémů českého venkova bohužel nemá pouze krátkodobý charakter. Naopak celá řada těchto problémů zde přetrvává už i několik desetiletí. Zároveň praxe z venkovských obcí ukazuje, že se zde primárně neřeší nejpálčivější potíže, ale naopak ty, na které jsou vypsané dotační fondy nebo takové problémy, které jsou schopni dotčení aktéři alespoň částečně vyřešit (Svobodová & Věžník, 2014, s. 46-47). Binek a kolektiv (2007) uvádějí, že prvním krokem pro vyřešení jakéhokoliv problému je jeho identifikace, což v praxi nemusí být tak snadné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Jednotlivé problémy na venkově se často prolínají nebo mezi nimi existuje dokonce přímá návaznost. Proto je velmi žádoucí při identifikaci problémů participovat s ostatními obyvateli a zjistit jejich pohled na danou věc. Svobodová a Věžník (2014) dále doplňují, že při řešení samotných problémů musí být brána v potaz jedinečnost každého území a jako neefektivní se jeví řešení problémů zvenčí bez zapojení místních aktérů.

3.6 Budoucí výzvy pro venkov

Velkou výzvou do budoucna bude pro český venkov adaptace na klimatickou změnu. Díky současným modelům se očekává, že roční teplota nepatrně vzroste. V důsledku čehož musíme počítat s poklesem počtu mrazových dní v zimě a naopak s růstem počtu tropických dní v létě. Jiná bude i dispozice srážek. Obecně se očekává jejich větší extremita a nevyváženost během roku (Slach et al., 2021, s. 167-169). Tyto výkyvy klimatu pak mohou ohrozit zásobování pitnou vodou, zejména nejmenší obce. Dalším problémem pak pravděpodobně bude zvýšená eroze a svahové procesy. Klíčovou oblastí

ale nejspíše bude lepší management s dešťovou vodou a budování vhodných protipovodňových opatření. V tomto ohledu adaptace na změnu klimatu tedy znamená zvyšování odolnosti vůči nepřízní počasí (Slach et al., 2021, s. 172). Poměrně znepokojující ale je bagatelizování této problematiky, protože z provedeného výzkumu vyplývá, že většina představitelů obcí nevidí tuto oblast za klíčový problém rozvoje (Slach et al., 2021, s. 175-176).

Další výzvou pro český venkov bude přechod na multifunkční zemědělství. V současnosti totiž platí, že české zemědělství stejně jako zemědělství v jiných zemích bývalého východního bloku příliš nepokročilo směrem k hlubší restrukturalizaci. Tento problém je spojen především se zemědělskými velkoproducenty, kteří zde vznikli po zániku jednotných zemědělských družstev. Tyto ekonomické subjekty se vyznačují stále významnou intenzifikací zemědělství a příliš nedbají myšlenek ekologického zemědělství (Pělucha, 2006, s. 31-33). V tomto kontextu by český venkov potřeboval spíše menší rodinné farmy, které budou razit ideu multifunkčního zemědělství. Multifunkční zemědělství totiž kromě klasické funkce produkce potravin směřuje jasně k udržitelnosti, ochraně krajiny a půdy a zcela nově přináší i obnovitelné zdroje energie. Poměrně důležité také je, že kromě ekologických výhod má multifunkční zemědělství i čistě ekonomické výhody, jimiž jsou zaměstnanost a socioekonomický rozvoj venkova nebo také potravinová bezpečnost země (Hediger & Lehmann, 2007). Pokud budou současné agropodniky do budoucna realizovat nové instalace elektráren na biomasu a bioplyn, může to být kromě ekologického přínosu také velmi dobrý nástroj pro podporu zaměstnanosti na venkově, protože provoz těchto zařízení generuje poměrně vysoký počet pracovních příležitostí (Slach et. al, 2021, s. 159). V rámci českého venkova zemědělství v posledních letech postoupilo jednoznačně směrem k postproduktivismu. Vznikla celá řada projektů zaměřených na agroturismus a stoupl i počet bioplynových elektráren. Nicméně stále v tomto ohledu zaostáváme za západními zeměmi jako jsou Německo, Nizozemsko nebo Velká Británie (Hrabák & Konečný, 2018). Významným rozvojovým impulzem pro české multifunkční zemědělství by mohlo být realizování *Vnitrostátního plánu ČR v oblasti energetiky a klimatu*. Cílem tohoto plánu je do roku 2030 zvýšit podíl obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě energie na 22 %, což určitě nebude možné dosáhnout bez navyšování produkce biomasy a bioplynu. Nicméně tento plán může být i ohrožením pro české zemědělství, protože kromě zvyšováním produkce

biomasy budou navyšovány i instalace fotovoltaických elektráren, což by mohlo vést k dalšímu záboru kvalitní zemědělské půdy (Janoušek, 2020).

3.7 Typologie venkova

Tvorba typologií je motivována jednou ze základních snah popisné geografie, kterou je nalezení územních disparit a jejich srovnání v rámci prostoru. Různé regionální typologie tedy v zásadě poukazují na diferenciaci nebo až dokonce polarizaci území v rámci celého zkoumaného prostoru. Případné přesné lokalizování územních nerovnoměrností může být velmi významný poznatek pro nasměrování nástrojů regionálního rozvoje. Regionální typologie však nemusí být striktně zaměřeny pouze na výzkum venkova, ale naopak se můžou zabývat různými jevy. Například v roce 2010 vytvořili Marada a Květoň typologii, vyjadřující dopravní nabídku regionů v rámci Česka (citováno v Novák & Netrdová, 2011).

Typologie venkova tedy v zásadě představují klasický akademický přístup studia venkovských oblastí. Při tvorbě těchto typologií je cílem vytvořit vlastní taxonomické členění, které bude rozřazovat venkovské oblasti v rámci zkoumaného regionu do kategorií podle jejich vlastností a charakteru. Pro vyjádření kvality daného území se zpravidla využívají socioekonomické ukazatele, které je možné vyjádřit kvantitativním způsobem. Hodnoty vybraných ukazatelů jsou pak dále za pomoci různých statistických nástrojů analyzovány a tříděny (Ježek et al., 2020, s. 11-14).

Významný problém typologií, které jsou postaveny na velkém množství ukazatelů, spočívá v tom, že pokud se výzkumník rozhodne změnit, byť jen jeden parametr nebo šíři zvoleného intervalu, snadno může dojít ke změně výsledků. (Ježek et al., 2020, s. 14). Dalším problémem typologií je obava z toho, jestli jednotlivé „kategorie“ venkova skutečně dokážou výstižně charakterizovat dnešní velmi diferencovaný venkov (Ježek et al., 2020, s. 56). Perlín (1999) vidí slabá místa typologií hlavně ve vymezení jednotlivých hranic. Autor ve svých úvahách usuzuje, že „hranici je vždy nutné chápat pouze jako jakýsi přechodný a nezřetelný prostor“ (Perlín, 1999).

Mezi českými geografi v posledních letech vznikla celá řada typologií venkova. Některé tyto typologie byly zaměřeny pouze na menší regiony, například Hruška (2013) vytvořil typologii venkova v Moravskoslezském kraji. Jiní autoři se naopak zabývali celým územím ČR.

Binek a kolektiv (2007) postavili svou typologii na velmi střídmém přístupu, kdy venkovské obce jsou diferencovány na základě velikosti a polohy. Velikostní diferenciaci je založena na přístupu, kdy jsou venkovské obce rozřazovány do jedné z pěti kategorií dle počtu obyvatel. Polohová diferenciaci naopak zohledňuje dopravní dostupnost venkovské obce a pracuje se čtyřmi kategoriemi polohy. Jednotlivé kategorie této typologie jsou přehledně zobrazeny v tabulce č. 1. Ale jak samotní autoři uvádějí, tato typologie nabízí spíše základní orientaci, protože nezohledňuje další lokální podmínky a kvalitu lidských zdrojů (Binek et al., 2007).

Tabulka 1

Velikostní a polohová typologie venkovských obcí

Velikostní kategorie	Polohové kategorie
0–199	Zázemí měst
200–499	Obce s velmi dobrou dopravní polohou
500–999	Obce s průměrnou dopravní polohou
1000–1999	Obce se špatnou dopravní polohou
2000–2999	

Zdroj: Binek et al., (2007), zpracováno autorem Filipem Janouškem

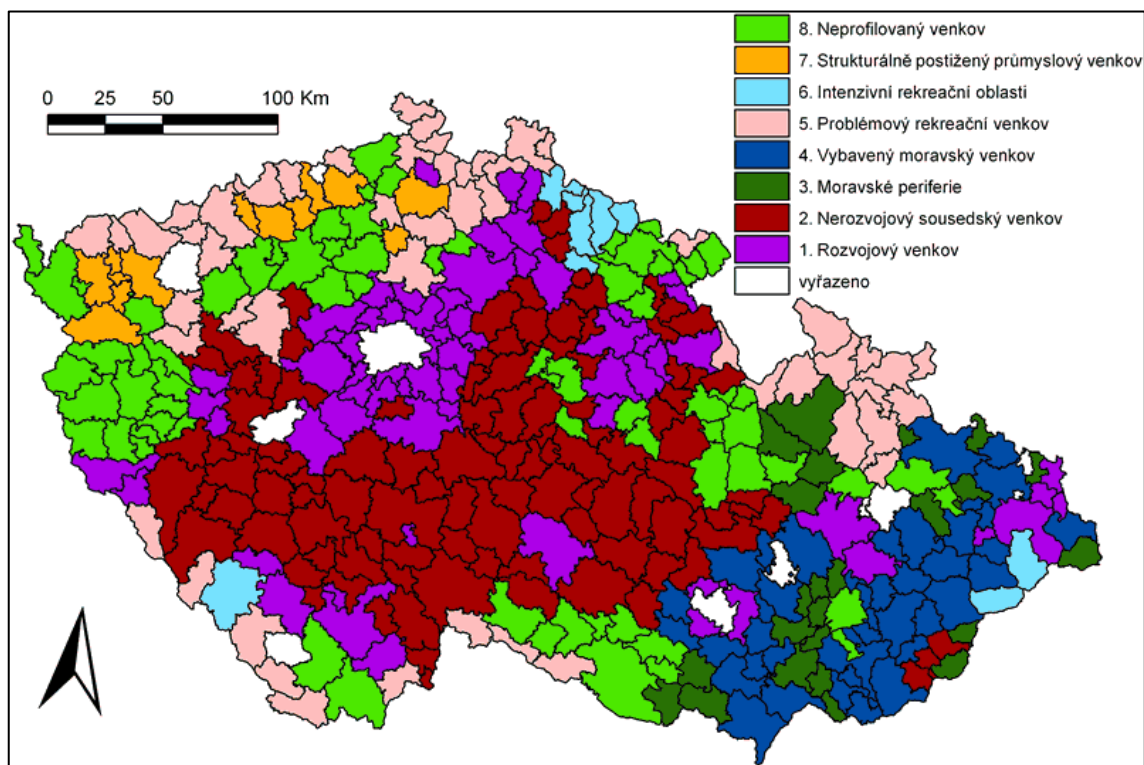
Velmi podobnou kategorizaci venkova použili i Ježek a kolektiv (2020) při vyhodnocování výzkumu, který se zabýval rozvojovými problémy a investičními potřebami venkovských obcí. Jednotlivé kategorie zohledňující velikostní diferenciaci venkovských obcí zůstaly takřka nezměněny. Naopak drobný rozdíl můžeme vidět v odlišné formulaci kategorií venkova, které zohledňují polohu. Na rozdíl od Binka a kolektivu (2007) již nepoužívají čtyři kategorie, ale nýbrž pouze tři. V jejich práci tedy najdeme polohové kategorie jako suburbanizovaný, mezilehlý a periferní venkov (Ježek et al., 2020, s. 17-26).

Perlín a kolektiv (2010) vytvořili velmi citovanou typologii venkova v ČR. Podle autorů typologie velmi dobře hodnotí rozvojový potenciál jednotlivých oblastí. Typologie pracuje s daty za jednotlivé obce. Nicméně hodnoty za jednotlivé obce jsou agregovány do mikroregionů na úrovni správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Kategorizace venkovských oblastí pak probíhala na základě výsledků komponentní analýzy, která zohledňovala celkem 16 ukazatelů. V rámci typologie bylo pracováno celkem s 8 typy venkova, přičemž jednotlivé typy se vyznačují následujícími charakteristikami:

- I. **Rozvojový venkov** – nachází se v zázemí největších měst, rostoucí ekonomická síla, populační vzestup, nejnižší míra nezaměstnanosti, nejvyšší index vzdělanosti, kvalitní lidské zdroje, malé zapojení obyvatel do komunitního života
- II. **Nerozvojový susedský venkov** – nachází se z velké části v oblasti takzvaných vnitřních periferií, které lemují typicky hranice krajů, nízká ekonomická výkonnost, špatná občanská vybavenost, bohatý komunitní život a susedská sounáležitost, populační stárnutí velký podíl obyvatel starších 65 let, poměrně kvalitní lidský kapitál, nízká míra nezaměstnanosti, vysoká účast voličů v komunálních volbách
- III. **Moravská periferie** – nachází se pouze na území Moravy a Slezska, záporné migrační saldo, vysoká míra nezaměstnanosti, nižší hodnoty indexu vzdělanosti, nízký potenciál území pro rekreaci a turistiku,
- IV. **Vybavený moravský venkov** – nachází se pouze na území Moravy a Slezska, dobrá technická vybavenost obcí, dobrá dostupnost veřejných služeb, velké procento obyvatel vyjíždějících do zaměstnání, vysoký podíl rodáků na celkové populaci
- V. **Problémový rekreační venkov** – nachází se zejména v pohraničních oblastech, vysoký potenciál pro turismus, nižší míra vzdělanosti obyvatel, velmi málo obcí je plynofikováno, málo obyvatel zapojeno do komunitního života
- VI. **Intenzivní rekreační oblasti** – výrazné zaměření lokální ekonomiky na cestovní ruch a s tím spojené služby, nízká míra obyvatel vyjíždějících za prací, velké potenciál pro ekonomický růst,
- VII. **Strukturálně postižený průmyslový venkov** – vysoká míra nezaměstnanosti, dobrá technická vybavenost obcí, dobrá dostupnost veřejnou dopravou, špatné ekologické, ekonomické a sociální podmínky
- VIII. **Neprofilovaný venkov** – tyto oblasti vykazují vesměs průměrné hodnoty ve sledovaných ukazatelích, občanská vybavenost je spíše podprůměrná, rozvojový potenciál do budoucna je nejasný

Obrázek 1

Typologie venkova dle Perlína a kolektivu 2010

Zdroj: Perlín a kolektiv (2010);

Do vymezení jednotlivých kategorií promluvily stále přetrvávající rozdílné charakteristiky území, které byly dosidlovány po odsunu Němců po druhé světové válce. Dále autoři uvádí, že významným faktorem, který ovlivňuje podobu daného venkovského území je poloha a velikost obcí (Perlín et al., 2010).

V dnešní době není již zcela relevantní využít tuto typologii pro zhodnocení aktuálního stavu českého venkova. I když byla tato práce publikována v roce 2010, některé použité ukazatele obsahují velmi stará data, mnohdy i z devadesátých let nebo ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001. Tato typologie tedy spíše interpretuje podobu českého venkova v počátečních fázích transformace českého hospodářství. Bylo by určitě zajímavé udělat nový výzkum se stejnou metodikou a konfrontovat výsledky.

V pořadí další typologie od Perlína a kolektivu (2019) vznikla v rámci projektu Technologické agentury ČR BETA s názvem „Socioekonomický vývoj nemetropolitních oblastí České republiky se zřetelem na rozvojové potřeby jednotlivých regionů“. Je ale potřeba říct, že se nejedná striktně o typologii venkova, protože v rámci této typologie je pracováno i s největšími městy včetně Prahy. Autoři této práce tedy mluví spíše o typologii mikroregionů Česka. Za jednotlivé mikroregiony jsou brány správní obvody

obcí s rozšířenou působností. Tato práce se pokouší kromě rozvojového potenciálu také zhodnotit reálný stav území. Velmi podstatné je také zmínit, že tato typologie posloužila jako podklad pro tvorbu Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+, zároveň je přímo součástí Koncepce rozvoje venkova z roku 2019, přičemž na základě této uzemní diference jsou formulovány i strategické cíle této Koncepce (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019). Samotná typologie je pak postavena na faktorové analýze, která pracovala s celkem 32 nezávislými ukazateli. Pomocí této analýzy byly vyselektovány dva faktory, jednak takzvané „vnější podmínky“, které vyjadřují exponovanost území a pak také „vnitřní podmínky“, které hovoří o kvalitě lidského kapitálu na daném území. Hodnoty jednotlivých faktorů byly následně přeneseny do grafu na osy x a y a poté jednotlivé kvadranty posloužily pro vymezení jednotlivých typů území. Celkem bylo vytvořeno 5 kategorií, jejichž charakteristiky jsou následující:

- I. **Nevyhraněný typ** – průměrné hodnoty v celé řadě charakteristik, střední úroveň vzdělanosti, často tvořen prostorově rozlehlejšími SO ORP, významná zaměstnanost obyvatel v sekundárním sektoru
- II. **Rozvinutý typ** – nachází se v jádrových oblastech jejich zázemí, velmi dobrá občanská a technická vybavenost, dobrá dostupnost služeb, dobrá ekonomická výkonnost
- III. **Sociálně znevýhodněný typ** – poměrně výrazně zalidněn, horší kvalita lidského a sociálního kapitálu, podprůměrná míra podnikavosti
- IV. **Sociálně a polohově znevýhodněný typ** – řídkěji osídlené, horší technická vybavenost, špatná dostupnost veřejné dopravy, podprůměrná kvalita lidského kapitálu i ekonomická výkonnost, nedostatečná občanská vybavenost, vyšší nezaměstnanost
- V. **Polohově znevýhodněný typ** – tvořeno především malými sídly, řídké osídlené, nedostatečná technická vybavenost, poměrně dobrý potenciál pro cestovní ruch

Slach a kolektiv (2021) vytvořili typologií českého venkova, která v sobě komponuje dva přístupy. Za prvé v rámci takzvaného strukturálního přístupu bylo hodnoceno sektorové složení ekonomiky v dané oblasti a posléze byly tyto výsledky propojeny s metodikou výzkumu nemetropolitních oblastí dle Ženky a kolektivu (2017). V rámci této práce jsou za venkovské obce považovány ty, které mají méně než 3 000 obyvatel. Samotná

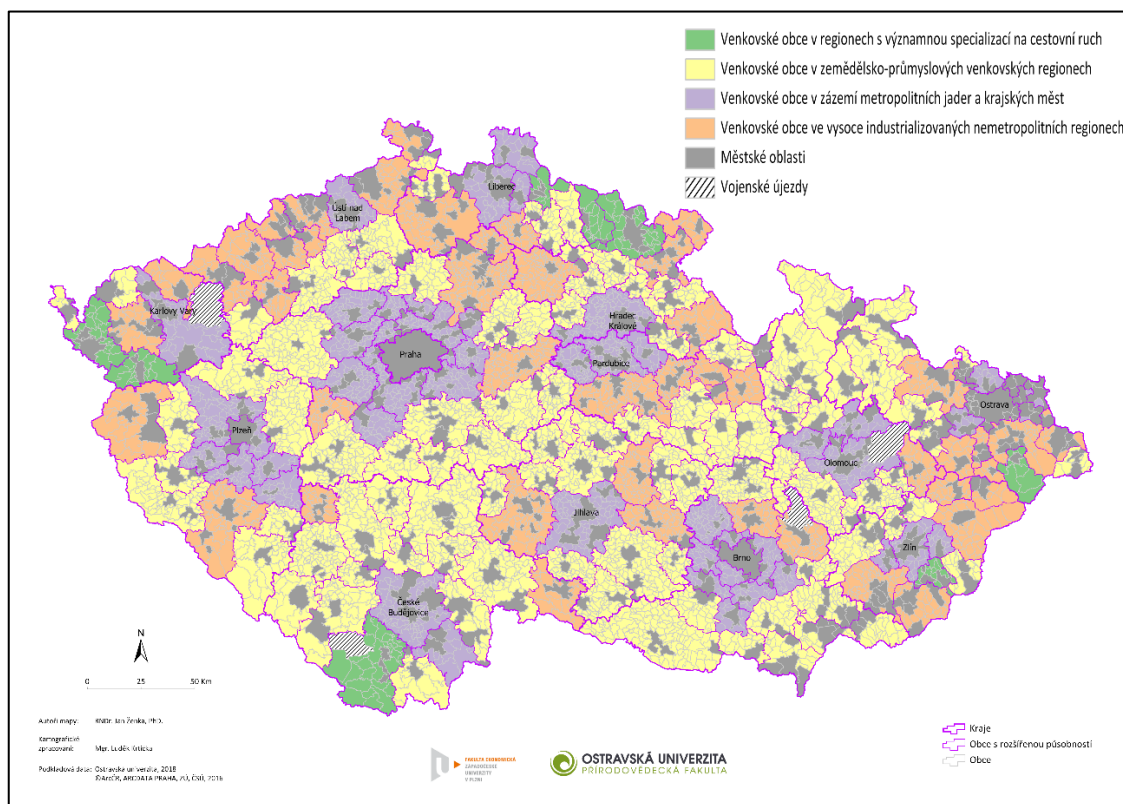
typologie ale pracuje s většími územními jednotkami, konkrétně s SO ORP. Práce zároveň rozlišuje 4 základní typy venkova, přičemž charakteristiky jednotlivých typů jsou následující:

- I. **Venkovské obce v zázemí metropolitních regionů** – vysoká dynamika rozvoje obcí díky velké funkční provázanosti s metropolí, diverzifikovaná ekonomická základna s malým podílem primárního sektoru, vysoký podíl zaměstnanosti ve službách a stavebnictví, největší počet pracovních míst poskytuje zpracovatelský průmysl, pozitivní míra migračního salda
- II. **Venkovské obce v regionech s významnou specializací na cestovní ruch** – významné zapojení obcí do vnitrozemského nebo mezinárodního turismu, menší diverzifikace lokální ekonomiky z toho plynoucí ohrožení v období recese, ekonomická výkonnost podléhá sezonním výkyvům, více lidí přesto pracuje ve zpracovatelském průmyslu než v cestovním ruchu,
- III. **Venkovské obce ve vysoce industrializovaných nemetropolitních regionech** – přibližně 70 % pracovních míst v daném SO ORP vytváří průmysl, naopak zemědělství v těchto oblastech poskytuje asi 3,5 % pracovních míst,

Ačkoliv autoři v mapovém výstupu (obrázek č. 2) další dílčí dělení pro kategorii *Venkovské obce ve vysoce industrializovaných nemetropolitních regionech* nevytvořili, tak přesto uvažují, že tento typ venkova lze dále dělit do třech podkategorií:

Obrázek 2

Typologie venkova dle Slacha a kolektivu 2021

Zdroj: Slach a kolektiv (2021);

- a) **Regiony s dominancí jedné velké firmy** – Tyto SO ORP disponují jednou dominantní firmou, ať už českého původu nebo zahraničního. Tato firma výrazně ovlivňuje mzdovou hladinu v regionu a často přetahuje kvalifikovanou pracovní sílu z menších firem. Celkově se významně podílí na zaměstnanosti v regionu. Současně je typické pro tyto firmy velmi dobrá produktivita práce, dále jako pozitivum můžeme označit, že se zde alespoň částečně nachází činnosti, které generují větší přidanou hodnotu. Jako je marketing, výzkum a vývoj, design. Problémem ale je, že ekonomická výkonnost regionu závisí na konkurenceschopnosti daného podniku, v případě úpadku firmy hrozí úpadek celého regionu. V ČR takovýchto oblastí ale moc nenajdeme příkladem, může být SO ORP, kde sídlí automobilky jako Mladá Boleslav, Vysoké Mýto, Rychnov nad Kněžnou, nebo dále Trinec, Litvínov.
- b) **Satelitní platformy** – V rámci vybraného SO ORP se nachází jeden nebo více pobočných závodů nadnárodních společností. Autoři opět dále dělí

satelitní platformy nižšího a vyššího řádu. Platformy nižšího typu představují závody, které se soustředí na výrobu jednodušších výrobků, jejich zaměstnanci mají nízkou kvalifikaci a nižší mzdy, výroba se však vyznačuje velmi dobrou úrovní automatizace. Tyto závody dále mají pouze mizivou míru autonomie, jsou tedy řízeny hlavně externě. Díky tomu je možné pro vedení dané společnosti tyto závody v případě potřeby velmi rychle uzavřít a přesunout výrobu nikam jinam. I když závody tohoto typu jsou slabě zakořeněny do daného regionu a zpravidla si nevytváří dodavatelskou síť z lokálních dodavatelů, tak přesto jejich přínos pro ekonomiku je velmi významný. Jedná se totiž o tahouny ekonomického růstu nemetropolitních, strukturálně postižených regionů a periferních oblastí. Satelitní platformy vyššího typu zpravidla nemají větší míru autonomie oproti platformám nižšího řádu. Nachází se zde zpravidla již činnosti, které generují větší přidanou hodnotu, jako například výzkum a vývoj, a proto jsou zde zaměstnáni i lépe kvalifikovaní zaměstnanci. Celkově se jedná o dodavatele vyššího řádu. Jelikož tyto velké firmy nabízejí lepší finanční ohodnocení než okolní zaměstnavatelé, dochází k omezování růstu okolních firem, které hledají pracovní sílu jen velmi složitě.

- c) **Ostatní vysoce industrializované nemetropolitní regiony** – Jedná se o regiony, které se vyznačují průměrnou ekonomickou výkonností, většinu z nich můžeme považovat za takzvané staré průmyslové regiony, příkladem mohou být SO ORP jako je Chomutov a Teplice.

- IV. **Venkovské obce v zázemí zemědělsko-průmyslových regionů** – tyto oblasti mají nepříznivou dopravní polohu a jsou vzdálená od metropolitních jader, zdejší sídelní centra jsou ekonomicky málo výkonná, zdejší ekonomika není příliš znalostně orientovaná, místní činnosti negenerují větší přidanou hodnotu, nejpočetnější typ českého venkova, jednotlivé oblasti jsou však vnitřně velice heterogenní, v těchto SO ORP se zemědělství podílí výrazněji na celkovém množství pracovních míst (asi 8 %), zpracovatelský nabízí nejvíce pracovních pozic,

4 Regionální rozvoj a venkovské oblasti

Úvodem je potřeba říci, že definování pojmu „rozvoj“ není vůbec jednoduchá a jednoznačná záležitost. Pravý význam tohoto pojmu je totiž široce diskutovaným tématem bez jednoznačného konsenzu. Poměrně dobrá shoda mezi autory napříč ideologickým spektrem panuje v tom, že rozvoj by měl být nejprve zaměřen na eliminaci hladu a nemocí. V další fázi se však již otevírá velký prostor pro různá pojetí rozvoje. V globálu se velmi uchytil koncept, který naznačoval, že pojem rozvoj má defacto stejný význam jako ekonomický rozvoj a ekonomický rozvoj byl posléze velmi rychle ztotožňován s ekonomickým růstem (Ježek, et al., 2014, s. 16-17). Ve skutečnosti hranice mezi růstem a rozvojem je poměrně zřetelná. Růst představuje spíše kvantitativní změnu, kdežto rozvoj poukazuje na celkovou kvalitativní změnu k lepšímu (Svobodová & Věžník, 2014, s. 39). Pro měření ekonomického růstu se používají různé ukazatele, dobrým příkladem může být ukazatel HDP. K samotnému ekonomickému růstu může však dojít z několika důvodů. Pokud je ekonomický růst zapříčiněn zvýšením počtu zaměstnanců, pak se jedná o takzvaný extenzivní růst. V druhém případě je ekonomického růstu dosaženo za pomoci zvýšení produktivity práce, a proto mluvíme o takzvaném intenzivním růstu. Jakkoliv je mylné uvažovat, že rozvoj a růst jsou synonyma. Tak přesto platí, že jen těžko je možné dosáhnout rozvoje bez ekonomického růstu (Ježek et al., 2014, s.16-17).

Dále je potřeba uvést, že vnímání „rozvoje“ libovolného regionu je velice subjektivní záležitost. Každý jedinec si totiž pod pojmem rozvoj představuje něco úplně jiného, což je důsledkem toho, že každý z nás uznává jiné hodnoty (Binek et al., 2009, s. 24). Pokud ale upustíme od relativistického vnímání tohoto pojmu a zaměříme se na praktická východiska, pak zjistíme, že samotný rozvoj venkova musí být založen na principu udržitelnosti. Jednoduše řečeno, musí být využívány takové nástroje a postupy, které neztíží situaci budoucím generacím. Zároveň je jasné, že rozvoj venkova bude muset být veden multidisciplinárně a napříč jednotlivými sektory hospodářství. Konkrétně by měl být zaměřen na diverzifikaci ekonomických činností, podporu obslužnosti venkova a jako klíčová se jeví podpora malého a středního podnikání. Mimo pozornost však rozhodně nesmí zůstat podpora kultury a turismu. Nezbytné budou také změny v zemědělství a zlepšení přirozených funkcí krajiny. Východisky pro takovýto rozvoj venkova by měla být decentralizace, dodržování principu subsidiarity a také místní a regionální spolupráce

(Pělucha, 2006, s. 10). Z praxe ale víme, že obyvatelé českého venkova jsou v otázkách rozvoje často velmi skeptičtí, spíše usilují o setrvalý stav a udržení klidu v jejich lokalitě. Není tedy dopředu jasné, zda rozvojové plány, s kterými přichází zastupitelé, budou v dané obci občany pozitivně přijaty, nehledě na jejich propracovanost (Svobodová & Věžník, 2014, s. 39).

Z pohledu EU je rozvoj venkova klíčovou oblastí, protože růst venkovských oblastí napříč Unii je nezbytný pro konvergenci v rámci kohézní politiky (Pělucha, 2006, s. 19). EU má taktéž dlouhodobě nastaveny prioritní oblasti, pomocí kterých chce venkov rozvíjet. Zaprvé se jedná o zastavení vysídlování venkovských oblastí, podporu zaměstnanosti na venkově, zlepšení pracovních podmínek na venkově a ochranu životního prostředí (Pělucha, 2006, s.11).

4.1 Endogenní a exogenní faktory rozvoje venkova

Binek a kolektiv (2009) uvádí, že rozvoj venkova by nebyl možný bez takzvané synergie mezi endogenními (vnitřními) a exogenními (vnějšími) faktory. Respektive výsledná rozvinutost dané obce je výsledkem působení vnějších faktorů a vnitřního potenciálu dané obce (Bernard, 2012).

Exogenními faktory jsou myšleny takové faktory, jejichž působení místní aktéři nejsou schopni takřka ovlivnit. Jedná se především o polohu obce, velikost a fyzicko-geografické podmínky (Bernard, 2010, s. 22). Do exogenních faktorů dále řadíme ale i legislativu, institucionální činnost, finanční systém nebo dílčí státní rozvojové strategie (Binek et al., 2009, s. 24). Velmi často také autoři hovoří o takzvané „exponovanosti“ území. Perlín a kolektiv (2019) uvádí, že exponovanost je dána vnějšími faktory jako je poloha a velikost obce.

Endogenní rozvojové faktory jsou dány především potencionálem místních aktérů. Jedná se tedy především o dostupnost a úroveň kvalifikace místního lidského kapitálu. Dalším významným endogenním faktorem jsou vlastní finanční zdroje nebo přírodní podmínky a speciálně pak i přírodní zdroje. Velmi podstatný je také kvalitní leadership v rámci vedení obce nebo v rámci místních sdružení a spolků (Bernard, 2010, s. 22). Perlín a kolektiv (2010) dále zmiňují podstatný význam sociálního kapitálu na utváření kvalitního endogenního potenciálu.

4.2 Nástroje rozvoje venkova

Nástroje rozvoje jsou v podstatě prostředky, pomocí kterých má být dosaženo rozvoje. Existují různé způsoby, jak můžeme rozdělit jednotlivé nástroje do kategorií. Nejjednodušší dělení představuje rozdělení na finanční a nefinanční nástroje (Binek et al., 2009, s. 59). Wokoun (2003) člení nástroje na makroekonomické, mikroekonomické a ostatní. Makroekonomické nástroje představují fiskální a monetární opatření. Fiskální opatření si můžeme konkrétně představovat jako upravenou daňovou sazbu pro určitý region. Monetární nástroje spočívají zase v usnadnění přístupu k úvěru v určité oblasti. Dále za makroekonomické nástroje považujeme protekcionistická opatření jako jsou cla a dovozní kvóty. Mikroekonomické nástroje mají působit na rozhodování jednotlivých ekonomických subjektů. Jedná se tedy o opatření, která podporují relokaci kapitálu nebo pracovní síly. Ostatní nástroje pak zahrnují administrativní opatření, která spočívají ve správním rozhodování. Dále do této kategorie patří institucionální nástroje, jimiž jsou určité organizace jako například rozvojové agentury (Wokoun, 2003, s. 18).

S dalším členěním přichází Binek a kolektiv (2009), kteří člení nástroje regionálního rozvoje celkem do šesti následujících kategorií:

První skupinu představují administrativní nástroje, což jsou defacto všechny zákony a nařízení české legislativy. Pro rozvoj venkova je zásadní zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Venkovského prostoru se však týká bezpočet zákonů, které jsou zcela závazné. Příkladem lze dále uvést zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Binek et al., 2009, s. 62).

Další skupinu tvoří koncepční nástroje, které představují různé strategie a rozvojové plány, pomocí kterých má být dosaženo rozvoje. Podstata těchto dokumentů spočívá v tom, že na základě analýzy minulého vývoje a současného stavu se stanoví cíle. Zároveň je velmi důležité, aby bylo stanoveno, v jakém časovém horizontu má být cílů dosaženo. V dalších částech jsou obvykle formulovány postupy, díky kterým má být dosaženo cílů. Tyto postupy se nejčastěji opírají o nejrůznější finanční nástroje jako jsou dotace a granty. Rozvojové plány obvykle vznikají pro určité regiony nebo pro určité oblasti jako je životní prostředí nebo doprava. Klíčové pro efektivitu tohoto nástroje v rozvoj území je časová kontinuita jednotlivých dokumentů a jejich vzájemná propojenost. Dále mezi koncepční nástroje řadíme ještě územně plánovací dokumenty a také pozemkové úpravy (Binek et al., 2009, s. 63-72).

Významnou roli mají také instituce neboli institucionální nástroje. Institucionální nástroje je možné si představit jako „struktury vzniklé za účelem podpory a uplatňování ostatních nástrojů a přímé realizace rozvojových cílů“ (Binek et al., 2009, s. 75). Institucionálními nástroji tedy jsou nejrůznější státní instituce jako například ministerstva a na nižších úrovních jsou to pak místní akční skupiny (Binek et al., 2009,).

Dále jsou pro rozvoj venkova používány takzvané věcné nástroje. Bez jasného příkladu není snadné si představit co představuje tento pojem. Podle autorů Binka a kolektivu „věcné nástroje pracují s konkrétní hmotnou či nehmotnou realitou a vytváří obvykle podmínky pro fungování ostatních rozvojových oblastí“ (Binek et al., 2009, s. 76). Podstatnou část představuje dopravní infrastruktura, která fyzicky propojuje nejen různé subjekty, ale dokonce i regiony. Obecně platí, že dobrá dopravní infrastruktura zvyšuje dostupnost. Součástí věcných nástrojů je také technická infrastruktura. Ta je nezbytná pro zdejší život obyvatel a činnost místních podnikatelů. Věcné nástroje mohou mít ale i nehmotnou podobu, konkrétním příkladem mohou být různé poradenské služby jako je pomoc při vyjednávání s úřady nebo zprostředkování potřebných kontaktů (Binek et al., 2009, s. 76-77).

Další skupinu nástrojů rozvoje venkova tvoří takzvané sociálně-psychologické nástroje. Tyto nástroje se pokouší o mobilizaci a zvýšení kvality lidského kapitálu, který je velmi důležitý pro rozvoj každého regionu. Aby bylo možné lidské zdroje v dané oblasti rozvíjet a zapojit je do dění, je nutné působit na tři stěžejní oblasti, jimiž jsou vzdělání, motivace a komunikace. Nezbytné tedy je pracovat na vzdělanosti na venkově, protože z průzkumů jasně vyplývá, že vzdělanější obyvatelé se výrazněji podílejí na rozvoji svých obcí. Dále je důležité udržovat motivaci lidí, ta je totiž hlavním předpokladem kvalitního endogenního rozvoje. Nezbytná je také komunikace. Jednotliví aktéři musí být v kontaktu a veškeré informace musí být sdíleny tak, aby k nim měly snadný přístup všechny zainteresované strany (Binek et al., 2009, s. 77-78).

Poslední skupinu nástrojů rozvoje venkova tvoří finanční nástroje. Jedná se tedy o nejrůznější granty, dotace nebo investiční či neinvestiční pobídky. V kontextu rozvoje venkova jsou hojně využívány hlavně nejrůznější dotace, které mohou plynout z různých rozpočtů například z krajských, státního rozpočtu nebo i z EU. Podstatou dotací je, že pokud žadatel splní veškeré stanovené podmínky, nemusí pak utracené finanční prostředky následně splácet. Obvykle jsou dotace určeny k podpoře nějaké konkrétní činnosti (Binek et al., 2009, s. 80-84).

4.3 Aktéři místního a regionálního rozvoje

Historicky nejvýznamnějším aktérem regionálního rozvoje je stát a jednotlivá ministerstva. V 90. letech v celé řadě evropských zemí ale dochází ke změně a hlavní kompetence v oblasti regionálního rozvoje přebírají regiony. Konkrétně v rámci ČR tyto kompetence byly převedeny na kraje (Ježek et al., 2020, s. 72).

Ježek a kolektiv (2014) člení aktéry regionálního rozvoje spíše dle ekonomického přístupu do třech skupin na podniky, domácnosti a veřejný sektor. Podniky ovlivňují regionální rozvoj hlavně svou lokalizací. Každý podnik si totiž vytváří pomyslné obchodní sítě mezi svými odběrateli a dodavateli a vznikají tak ekonomické vazby v prostoru. Z pohledu lokalizace je také významné, jestli podnik má umístěny veškeré své aktivity na jedno místo. Pokud totiž rozdělíme vnitřní strukturu firem na jednotlivé segmenty jako je výroba, výzkum a vývoj nebo marketing a řízení. Každá z těchto oblastí vyžaduje jinak kvalifikovanou pracovní sílu. Proto je z pohledu regionálního rozvoje důležité, zdali jsou všechny tyto aktivity lokalizovány do jedné lokality nebo do vícero. Nejpodstatnější role podniků mezi dalšími aktéry je ale dána výší mezd, které poskytují. Tímto způsobem je totiž přímo ovlivňována výše regionálního důchodu, což zase analogicky ovlivňuje celkovou poptávku v regionu. Respektive celková poptávka přímo závisí na výši regionálního důchodu (Ježek et al., 2014, s. 5).

Druhou skupinu tvoří domácnosti nebo také jednotlivci. Tito aktéři vstupují do regionálního rozvoje jako spotřebitelé, zaměstnanci nebo dokonce investoři. Pro současné domácnosti je typická v porovnání s minulostí jejich vysoká mobilita. Proto je významným faktorem, který formuje současnou podobu ekonomiky, dojížděka za prací. Tento fenomén umožňuje firmám koncentrovat se do určitých lokalit a výrazně se specializovat, což je pro firmy velmi výhodné, protože pak mohou využívat aglomeračních výhod nebo výhod z rozsahu (Ježek et al., 2014, s. 6).

Třetí skupinu představuje veřejný sektor, ten je tvořen jediným subjektem a tím je stát a jeho instituce. Není jasné, zdali je možné, aby stát hrál v oblasti regionálního rozvoje určitou nadřazenou roli, a to zejména v důsledku velké provázanosti rozhodování jednotlivých aktérů. Pozice určitého hegemonu v rámci regionálního rozvoje je také narušována vnitřní názorovou různorodostí, která je dána odlišnými zájmy a postoji státních institucí. Jednotlivé instituce totiž často sledují odlišné cíle a vzájemná

provázanost příliš nefunguje. Často se také liší zájmy národní vlády a zájmy regionů či samotných obcí (Ježek et al., 2014, s. 6-7).

Svobodová a Věžník (2014) dělí aktéry rozvoje venkova do skupin dle územního hlediska. Konkrétně rozdělují aktéry do čtyřech skupin na úroveň evropskou, národní, regionální a lokální.

Národní úroveň aktérů rozvoje venkova v rámci ČR tvoří především jednotlivá ministerstva. Na této úrovni se ale bohužel setkáváme s celou řadou problémů spojených s nejednoznačným rozdělením pravomocí a kompetencí. Díky tomu je v samotném důsledku omezen i rozvoj venkova (Svobodová & Věžník, 2014, s. 33).

Na regionální úrovni se již setkáváme s poměrně větším počtem aktérů. V rámci krajské úrovně jich ještě příliš nenajdeme. Jedná se především o krajské úřady, regionální školy a zájmová uskupení. Směrem k mikroregionální úrovni však aktérů poměrně rychle přibývá. Nejvýznamnější pozici na této úrovni mají místní akční skupiny. Dále do této úrovně spadají různé neziskové organizace a nezávislá společenství občanů (Svobodová & Věžník, 2014, s. 33-34).

Nejvíce aktérů rozvoje venkova se nachází na lokální úrovni. Jedná se především o jednotlivé obce, ale spadá sem celá řada aktérů například nejrůznější spolky. Spolky obecně mají v rozvoji venkova nezastupitelnou pozici, protože zajišťují volnočasové aktivity, včetně těch kulturních. Pomáhají tak budovat komunitní život. Spolky lze dále členit podle toho, zdali vykonávají činnost pro širokou veřejnost nebo pouze pro své členy. Z průzkumů vyplývá, že neaktivnějšími spolky na českém venkově jsou spolky dobrovolných hasičů, myslivců a fotbalistů (Svobodová & Věžník, 2014, s. 34-36).

4.4 Plánování jako nástroj rozvoje na obecní úrovni

V širším kontextu musíme o plánování uvažovat jako o jedné ze základních manažerských funkcí. Podstatou plánování je, že se jedná o proces, který je zaměřený na stav v budoucnu. V nejširším slova smyslu je pak možné o plánování uvažovat jako o cestě, vedoucí k dosažení stanovených cílů se zohledněním dostupných zdrojů. Jedná se tedy o nástroj podporující rozvoj, v případě soukromých subjektů spíše ekonomický růst. Má-li plánování přinést pozitivní efekt, pak je naprosto zásadní pokusit se odhadnout budoucí vývoj, což klade velké nároky na osoby, které plán připravují (Veber et al., 2009, s. 51-52).

Wokoun (2003) uvádí možnost rozlišit regionální plánování do 5 fází. První fázi představuje zhodnocení lokální problematiky, jedná se tedy o nalezení lokálních problémů a důvodů jejich existence. Druhý krok spočívá ve formulování cílů, a to zcela ideálně kvantitativním způsobem. Třetí fáze spočívá v nalezení správné strategie, pomocí níž má být cílů dosaženo. Za čtvrté je nezbytné definovat, jaké nástroje mají přispět k řešení. Poslední krok představuje hodnocení celého tohoto procesu (Wokoun, 2003, s.13).

V porevolučním období nebylo regionální plánování u nás kladně přijato, protože bylo vnímáno jako jistá paralela k socialistickému centrálně řízenému hospodářství. V průběhu 90. let ale plánování získávalo pomalu na významu, k významnějšímu posunu pak také došlo v důsledku vstupu ČR do EU. V současnosti je situace docela jiná. Dnes na různých samosprávních úrovních vzniká možná až přílišné množství strategií. Problémem je ale hlavně diskutabilní kvalita těchto dokumentů. Často je nekvalitně vypracovaná situační analýza, z čehož následně vyplývá, že tyto dokumenty příliš nerespektují místní problematiku. Dále jsou tyto dokumenty až příliš dlouhé a obsahují velký počet opatření, která by měla směřovat ke splnění celé řady cílů. Největším problémem ale je, že tyto strategie velice často po jejich tvorbě upadají do zapomnění. Nejsou závazné, a proto se jimi aktéři příliš neřídí. Následná evaluace strategie je v naprosté většině případů úplně opomenuta (Ježek et al., 2020, s. 91-93).

Z provedené studie, kterou uskutečnili Ježek a kolektiv (2020) vyplývá, že na obecní úrovni plánování slouží především k tomu, aby bylo stanoveno, v jakých oblastech má rozvoj v budoucnu probíhat. Přínosy plánování vidí zástupci obcí hlavně v tom, že se jim díky tvorbě těchto dokumentů zvyšuje šance pro získání dotací. Dále je plánování přínosné pro přípravu významných projektů. Naopak strategie na obecní úrovni takřka nevznikají, aby upevnily postavení obce v rámci regionální konkurence. Oproti dříve provedeným výzkumům si zástupci obcí více uvědomují důležitost a přínosnost plánování. Negativem naopak je, že jen velmi malé množství obcí bylo úspěšných při aktivizaci místních obyvatel a podnikatelů při procesu tvorby strategie. Stále totiž velká část obyvatel moc nevěří, že by plánování mohlo přinést výrazně kladné výsledky. Dále v českém prostředí chybí visionáři a schopní manažeři, kteří by byli schopni prosazovat různé myšlenky a utvářet tak místní a regionální rozvoj (Ježek et al., 2020, s. 93-98).

4.5 Teorie regionálního rozvoje typu jádro-periferie

První teorie spadající do kategorie jádro-periferie začaly vznikat krátce po druhé světové válce. Jejich podstata je výrazně spojena s keynesiánským chápáním ekonomiky. Respektive teorie této skupiny nepracují s neoklasickým modelem vývoje hospodářství, který v dlouhodobém horizontu očekává konvergentní vývoj. Naopak teorie typu jádro-periferie očekávají spíše divergentní vývoj. Samotné disparity pak nejsou považovány za zcela nežádoucí, naopak mají vést k dalšímu rozvoji (Blažek & Uhlíř, 2020, s. 65).

Pravděpodobně úplně první teorií z této skupiny byla práce od Perrouxe (1950), kde se autor zabýval takzvanými růstovými póly. Podle této teorie je divergentní vývoj zcela přirozený, protože zkrátka není možné, aby všechny oblasti se rozvíjely stejně rychle. Samotné póly růstu jsou v této práci chápány spíše abstraktním způsobem. Polarita je dána především lokalizací hnacích a hnaných odvětví. Pro hnací odvětví platí, že mají značnou ekonomickou sílu, rychle se rozvíjí a vysílají rozvojové impulzy do svého okolí. Klíčem k rozvoji by tedy měla být implikace hnacího odvětví. Koncept této teorie byl později dále rozvíjen, a to jak samotným Perrouxem, tak i dalšími autory, především Boudevillem (1966) (citováno v Blažek & Uhlíř, 2020, s. 68-72).

Dále za velmi významnou teorii je považována teorie nerovnoměrného rozvoje od Hirschmana (1958). Při tvorbě této práce se autor inspiroval zkušenostmi, které získal jako ekonom působící v Latinské Americe. V rámci této práce uvádí, že negativní ekonomické efekty jsou spojeny s narůstající vzdáleností od jádrových oblastí. Poměrně zajímavé je, že tato teorie v sobě komponuje prvky endogenního rozvoje, protože Hirschman uvádí, že rozvoj by měl být postaven primárně na využití stávajících zdrojů v regionu. Hirschman si v rámci této práce také všímá velmi zajímavých procesů, které utvrzují polaritu prostoru. Například za velmi negativní je považována takzvaná selektivní migrace. K tomuto procesu dochází tehdy, když rozvinutý region přetahuje kvalifikovanou pracovní sílu ze zaostávajících oblastí. Tito pracovníci si jednoduše řečeno v rozvinutém regionu výrazně přilepší a zaostávající region naopak přichází o další kvalitní zdroje. Dále je zmiňován proces regionální drenáže, ke kterému dochází skrze bankovní sektor. Banky totiž alokují finanční depozita jak ze zaostávajícího regionu, tak z regionu rozvinutého. Problémem ale je, že následně úvěry poskytují většinou pouze perspektivním klientům z jádrových oblastí. Naopak pro obyvatele ze zaostávajících oblastí je takřka nemožné dosáhnout na úvěry, což opět brzdí další rozvoj.

Hirschman nicméně uvádí, že po určité době se začnou rozvíjet i slabé regiony, protože jejich růst je v zájmu rozvinutých oblastí. Východisky regionální rozvoje dle této teorie tedy jsou regionální programy, regionální banky a daňová zvýhodnění (citováno v Blažek & Uhlíř, 2020, s. 77-85).

V základním výčtu těchto teorií nesmí chybět obecná teorie polarizovaného rozvoje od Friedmanna (1966). Autor v této práci sjednocuje terminologii a zavádí pojem periferie a centrum (jádro). Friedmann považuje centrum za oblast, která se vyznačuje vysokou autonomií a zároveň je centrum schopno vytvářet impulzy nebo je alespoň zachytávat. Celkově se jedná o oblast, která má velkou inovativní schopnost. Periferie naopak je oblast, která má jen velmi malou úroveň autonomie a není schopna vytvářet ani zachycovat impulzy. Regionální rozvoj periferních oblastí je dle této teorie možný pomocí decentralizace a posilování role měst (citováno v Blažek & Uhlíř, 2020, s. 87-91).

Jelikož jednotlivé teorie vznikaly na základě výzkumů v určitém místě a časovém období, není jejich další aplikace v současnosti v regionálním a místním rozvoji příliš jednoduchá. Pokusy o aplikaci těchto teorií se již v minulých letech neseťkaly s úplným úspěchem. Aplikována byla v několika oblastech hlavně teorie růstových pólů. Jak bylo ale již naznačeno, kladný efekt se příliš neobjevil. Celkově byl přeceněn pozitivní efekt, které mělo hnací odvětví přinést a zároveň nebyla vzata v potaz komplexnost sociálních a ekonomických problémů regionu (Blažek & Uhlíř, 2020, s. 91). V tomto kontextu je ale potřeba dodat, že v rámci ČR jsme tuto teorii možná také nevědomky aplikovali, a to prozatím s pozitivním efektem. Jak uvádí Slach a kolektiv (2021) významným tahounem ekonomického růstu v nemetropolitních regionech se staly takzvané satelitní platformy. Jedná se samozřejmě o pobočné závody zahraničních společností, které jsou pro tyto regiony v současnosti stěžejní (Slach et al., 2021). Důležité je ale zdůraznit, že se možná jedná pouze o překotný efekt. Ze zahraničních studií totiž víme, že v období recese jsou tyto typy výrobních závodů často velmi tvrdě zasaženy a bývají mnohdy i zcela uzavřeny. Díky tomu pak může dojít v těchto slabých regionech k úplné socioekonomické destabilizaci (Blažek & Uhlíř, 2020, s. 96).

Z rozboru prací této skupiny vyplývá, že znalost těchto teorií je nezbytná pro odborníky zabývající se regionálním rozvojem. I když žádná z těchto teorií nepředstavuje zaručený návod na úspěch v oblasti rozvoje regionů, tak přesto v každé z těchto teorií najdeme

myšlenky, které by mohly pomoci k řešení i stávajících problémů v dnešním světě, včetně problematiky nemetropolitních oblastí.

4.6 Tradiční přístupy regionální politiky

Regionální politiku je možné vnímat jako součást národní politiky, která se věnuje primárně určitým částem území, za využití různých intervencí se pak snaží podnítit rozvoj daného území. Z pohledu zájmu se regionální politika věnuje jak oblastem ekonomicky slabým, kde se pomocí určitých nástrojů snaží nastartovat ekonomický růst, tak i oblastem ekonomicky silným, kde naopak provádí určitý dohled a kontrolu nad ekonomickými aktivitami a aktéry (Wokoun, 2003, s. 13).

Empirické studie z různých zemí poukazují na to, že tržní síly v ekonomice vedou k rozvoji, který je ale prostorově velice nerovnoměrný. Respektive různé oblasti rostou jinak rychle. Polaritu prostoru vytvářejí hlavně silná ekonomická centra, jimiž jsou zcela typicky aglomerace nebo konurbace. Tyto jádrové oblasti se pak majoritně podílejí na tvorbě HDP v celé zemi. Problémem ale je, že toto prostorové rozpořádání vytváří významné sociální a ekonomické disparity. Důležitost tradiční regionální politiky potom spočívá ve snaze tyto disparity nivelizovat (Wokoun, 2003, s.14-16).

Nástroje tradiční regionální politiky jsou pak nastaveny tak, aby v „přetížených“ rozvinutých regionech zamezily zvyšující se koncentraci soukromých firem a naopak, aby podpořily budování nových podniků ve slabých regionech (Wokoun, 2003, s. 16). Takto koncipovaná opatření byla realizována v minulosti například v oblasti pařížské a londýnské aglomerace, kde byl explicitně zakázán vstup dalších firem do těchto oblastí, a to zejména z důvodů dopravního přetížení a ekologické zátěže. Současně byly nabízeny značné výhody firmám, které by přesunuly svou činnost do zaostávajících regionů (Blažek & Uhlíř, 2020, s. 94). Snaha o přitahování „mobilních“ firem představuje klasický příklad tradiční regionální politiky. Firmy jsou motivovány štědrými finančními pobídkami tak, aby přinesly svůj kapitál do daného regionu. Bohužel, tento model má pro cílový region kladný efekt většinou pouze v období ekonomického růstu (Blažek & Uhlíř, 2020, s. 96).

S tradiční regionální politikou je také možné si spojovat tvorbu typologií venkovského prostoru, kdy každé venkovské území je vnímáno jako specifická oblast. Pro každé z těchto území je následně vytvořen soubor rozvojových nástrojů, které mají pomoci dané

oblasti se rozvíjet. Jedná se tedy zároveň o uplatňování politiky „shora dolů“, kdy stát de facto určuje, co jednotlivé oblasti potřebují (Ježek et al., 2020, s. 5).

Tvorba typologií má ale zajisté svou výzkumnou hodnotu, například Novák a Netrdová (2011) poukazují na nezbytnost výzkumu diferenciaci prostoru, protože díky již poměrně pokročilé fázi transformace českého hospodářství z centrálně plánované ekonomiky, dochází na našem území k poměrně zřetelným regionálním rozdílům. Proto je potřeba zabývat se touto problematikou, protože „vymezení rozvojových a úpadkových oblastí totiž má významný aplikační potenciál v oblasti regionální politiky“ (Novák & Netrdová, 2011).

4.7 Nové strategie regionální politiky

Nové přístupy regionální politiky jsou významně spjaty s takzvanou „aktivizací vnitřních zdrojů“. Hlavní myšlenkou tohoto přístupu je tedy využití vnitřních zdrojů regionu a zapojení různých místních aktérů do dění. Nezbytnou součástí takovéto strategie je také participace občanů při přípravě a realizaci rozvojových projektů. Aktivní přístup obyvatel k rozvojovým otázkám je tedy zcela zásadní (Ray, 1999).

Nové přístupy regionální politiky jsou mimo jiné spojeny s novým paradigmatem regionální politiky dle OECD. Dle této metodiky by měl být rozvoj území postaven na silných stránkách v porovnání s regionální konkurencí. Regionální politika by měla nabídnout takové nástroje, které by umožnily flexibilně řešit potřeby venkovských obcí. Dále je zdůrazňováno, aby nástroje regionální politiky byly dostupné i pro rozvinuté oblasti, a nejen pro zaostávající. Neexistuje totiž region, které by neměl své problémy, a proto by mělo být i těmto oblastem umožněno rozvíjet se (Ježek et al., 2020, s.5).

Ať už jde o tradiční nebo nové přístupy regionální politiky do budoucna, bude zásadní využívat nástroje tak, aby pomohly budovat znalostní ekonomiku. Na významnost znalostní ekonomiky totiž poukazují studie zabývající výzkumem rozvinutých ekonomik (Torre & Wallet, 2016, s. 4).

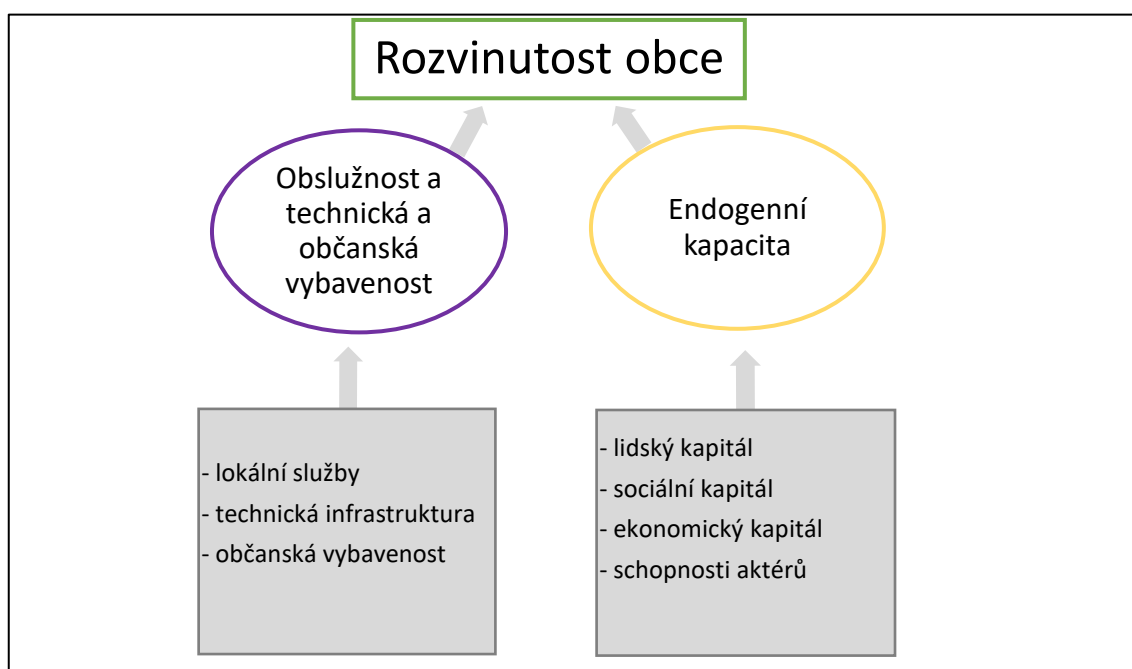
4.8 Rozvinutost venkovských obcí

Jak bylo již uvedeno v předešlých kapitolách, rozvoj venkova je možný pouze za pomoci synergie mezi exogenními a endogenními faktory (Binek et al., 2009, s. 24). Pojem rozvoj jako takový je velice abstraktním bez možnosti přesného kvantifikování. Jak uvádí

Bernard (2012) rozvoj je především procesem, který vede ke zlepšení kvality života obyvatel. Naopak pojem rozvinutost je v porovnání s rozvojem lépe uchopitelný, rozvinutost totiž představuje aktuální stav nebo úroveň. Jak vyplývá z obrázku č. 3 dle tohoto vlastního schématu, je rozvinutost obce dána dvěma hlavními dimenzemi, přičemž jednotlivé dimenze jsou formovány jejich složkami (aspekty).

Obrázek 3

Schéma dimenzí rozvinutosti venkovských obcí

Zdroj: Bernard (2010; 2012), vlastní schéma zpracováno autorem Filipem Janouškem

První uvažovanou dimenzí je dimenze endogenní kapacity. Tato dimenze je tvořena především různými typy kapitálů. V první řadě se jedná o kvalitu lidského, sociálního a ekonomického kapitálu. Lidský kapitál je tvořen především kvalitními lidskými zdroji. Sociální kapitál je oproti tomu utvářen především vazbami mezi jedinci a komunitním životem zdejších jedinců. Kvalita ekonomického kapitálu je dána mírou nezaměstnanosti zdejších obyvatel a úrovní podnikavosti zdejších občanů. Endogenní kapacitu také utváří přírodní kapitál, jehož kvalita a přínosnost pro danou oblast je dána především přírodními zdroji. Podstatné pro utváření kvalitní endogenní kapacity jsou také schopnosti místních aktérů, a to jak v rámci samosprávy, tak v oblasti podnikatelské (Bernard, 2010; 2012).

Druhá dimenze představuje dimenzi obslužnosti, technické a občanské vybavenosti. Tato dimenze rozvinutosti obce je snadněji představitelná, protože se vyznačuje značnou materiální podstatou. Zahrnuje především jednotlivé prvky občanské vybavenosti a pak

také technickou infrastrukturu. Jak je již zmíněno výše, nedostatečná občanská vybavenost snižuje kvalitu života místních obyvatel a zamezuje rozvoji komunitního života. Kdežto nevyhovující nebo nedostatečná technická vybavenost je především limitem pro rozvoj podnikání.

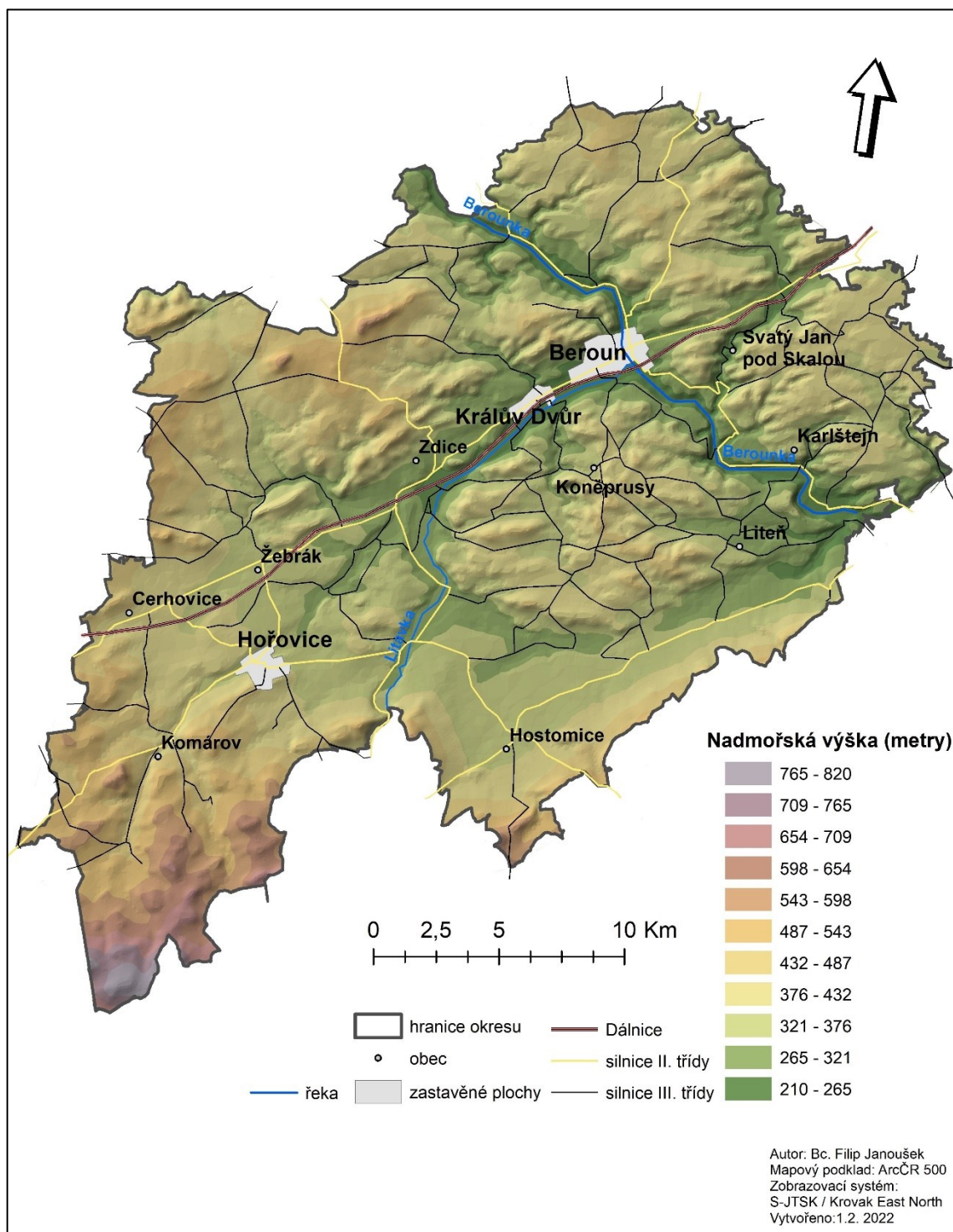
Celý tento koncept je založen na myšlence, kterou uvádí Bernard (2012), kdy dobrá kvalita endogenního potenciálu (kapacity) je považována za samotný aspekt rozvinutosti obce. Naopak přímo do tohoto konceptu nejsou nijak zahrnuty exogenní faktory. Ty sice ovlivňují rozvinutost obce, ale zároveň ji rozhodně přímo neutváří. Toto schéma je proto odlišné než koncept, s kterým kalkulovali Perlín a kolektiv (2010). Ti měli ale jiný výzkumný záměr, protože se snažili vyjádřit „potenciál k dalšímu rozvoji“, proto v rámci svého výzkumu exogenní faktory do analýzy zahrnuli.

5 Geografický profil okresu Beroun

Území tohoto okresu se rozprostírá v západní části Středočeského kraje. Z geografického pohledu je tento okres poměrně zajímavě situován mezi dvěma krajskými městy Prahou a Plzní. Tato poloha mezi těmito dvěma městy může být velmi pozitivním aspektem pro budoucí socioekonomický rozvoj tohoto okresu. Na základě srovnání s ostatními okresy v rámci kraje je možné konstatovat, že tento okres patří jak z pohledu rozlohy, tak i z pohledu počtu obyvatel mezi nejmenší. Respektive v obou ukazatelích zaujímá pozici třetího nejmenšího. Konkrétně v řech čísel okres Beroun se svými 704 km² zaujímá 6,4 % rozlohy kraje. V rámci populační velikosti pak čítá celkem 96,4 tisíc obyvatel (2020), což je 6,9 % krajské populace. Z pohledu hustoty zalidnění je okres Beroun v rámci republikového srovnání na tom se svými 137 obyvateli na km² nadprůměrně. Při hlubším pohledu na sídelní strukturu najdeme na území okresu dvě obce s rozšířenou působností, Beroun a Hořovice. Dále pak v okrese najdeme šest obcí, které získaly v minulosti statut města. V pořadí největším je samozřejmě okresní město Beroun s 19 988 obyvateli (2020). Druhým největším městem je Králův Dvůr s 9 940 obyvateli a třetím největším městem jsou Hořovice s 6 939 obyvateli. Zbylými obcemi se statutem města jsou pak Zdice (4 177 obyv.), Žebrák (2 212 obyv.) a Hostomice (1 822 obyv.). Celkově je okres Beroun tvořen 85 obcemi. Velmi významná pro rozvoj okresu je dálnice D5, která prochází celým územím okresu od východu na západ a tvoří tak páteřní komunikaci. Přesný průchod této komunikace zkoumaným územím je dobře patrný na obrázku č. 4. Další významnou dopravní stavbou, která zajišťuje velmi dobrou dopravní obslužnost tohoto území je dvojkolejná elektrifikovaná železniční trať Praha – Plzeň, která je zároveň součástí III. Železničního koridoru (ČSU, n.d.).

Obrázek 4

Geografická mapa okresu Beroun

Zdroj: ArcData Praha (2016), zpracováno autorem Filipem Janouškem

5.1 Fyzicko-geografické podmínky

Z geomorfologického hlediska je území okresu tvořeno třemi významnými celky. Prvním geomorfologickým celkem, který pokrývá severní část okresu, je Křivoklátská vrchovina. Její území se rozkládá v celé šíři okresu od východu po západ. Většina tohoto území je výrazně zalesněna a hustota zalidnění je poměrně nízká. Podstatnou část tohoto území zaujímá CHKO Křivoklátsko. Z jižní strany na tento geomorfologický celek přiléhá Hořovická pahorkatina. Hranice mezi těmito dvěma celky je v prostoru velmi dobře patrná, protože v zásadě je možné říci, že hranici těchto dvou oblastí po celé délce okresu kopíruje dálnice D5. Hořovická pahorkatina nedosahuje samozřejmě takové nadmořské výšky jako je tomu u Křivoklátské vrchoviny. Nejvýraznějším diferencujícím aspektem mezi těmito dvěma celky je ale výrazně nižší míra zalesnění v případě Hořovické pahorkatiny. Pravděpodobně neznámější částí Hořovické pahorkatiny je CHKO Český kras, který se rozprostírá v širokém pásu okolo obce Koněprusy a směřuje dále mimo území okresu směrem k Praze. Území CHKO Český kras je známé především díky zdejšími vápencům, které zde vytváří skalní útvary včetně jeskyň. Zdejší vysokoprocentní vápence jsou známé díky své prvotřídní kvalitě a z tohoto důvodu zde probíhá hned na několika místech velmi rozsáhlá těžební činnost. Pravděpodobně nejznámějším zdejším lomem je velkolom Čertovy schody, ležící v těsné blízkosti Koněpruských jeskyní. Dalšími i v současnosti využívanými lomy jsou lomy Tetín a Čerínka. Třetí geomorfologický celek představuje Brdská vrchovina, která se táhne podél jižních hranic okresu od pravého břehu řeky Berounky až do západní části okresu. V rámci tohoto pohoří najdeme také nejvyšší bod okresu Beroun, kterým je vrchol Jordán nacházející se v jihozápadní cípu okresu s nadmořskou výškou něco málo přes 820 m. Tyto přílehlé partie byly v minulosti součástí vojenského újezdu Brdy a v současnosti jsou součástí CHKO Brdy.

Pokud se podíváme na zkoumané území z hydrologického pohledu tak zjistíme, že nejvýznamnějšími toky, které prochází tímto územím, jsou řeky Berounka a Litavka. Tyto dvě řeky se zároveň výrazně podepsaly na současné podobě reliéfu na tomto území, protože zejména řeka Berounka je zabudována v hlubokém údolí, které vytváří poměrně výraznou přírodní bariéru. Celkově vzato reliéf v rámci celého okresu je nesmírně členitý. Jak vyplývá z obrázku č. 4, na území tohoto okresu takřka nenajdeme rovinaté oblasti. Výjimkou jsou snad pouze území okolo Hostomic a Žebráku. Tato velká členitost má do jisté míry dopad i na rozvojovou dynamiku jednotlivých obcí, protože dopravní

komunikace zejména v okolí řeky Berounky a na území CHKO Český kras se vyznačují velmi výraznou deviatilitou, což v samotném důsledku zhoršuje dopravní dostupnost zdejších sídel. Se zhoršenou dopravní dostupností způsobenou vlivem přírodních podmínek se potýkají i obce ležící v CHKO Křivoklátsko. Důvodem toho však v tomto případě není výrazná členitost terénu, ale spíše vysoká úroveň zalesnění, díky které je zde méně dopravních komunikací. Nejvýraznější přírodní bariéru ale rozhodně vytváří již zmíněný hřeben Brd, táhnoucí se podél celé jižní hranice okresu. Díky němu totiž obce ležící v podbrdských oblastech přímo nesousedí z jižní strany s žádnou jinou obcí. Mezilehlé území mezi obcemi vyplňuje místy až 10 km široká výrazně vyzdvižená zalesněná oblast bez trvalého osídlení s minimem propojujících komunikací.

Z pedologického pohledu je většina území pokryta méně kvalitními kambizeměmi. Výjimkou je pouze oblast CHKO Český kras, kde převládají takzvané rendziny. I vzhledem ke svažitosti zdejších polí je toto území výrazně ohroženo erozí půd, která ohrožuje zdejší zemědělskou produkci. Celkově vzato okres Beroun rozhodně nepatří k zemědělsky nejexponovanějším lokalitám v ČR. Kromě již zmíněné svažitosti tomu přispívá také celkově vysoké procento zalesněných ploch.

5.2 Sociální a ekonomické podmínky

Okres Beroun podobně jako ostatní okresy Středočeského kraje jsou dlouhodobě oblastmi, které se vyznačují výrazným nárůstem počtu obyvatel. Toto pozitivní saldo je dáno především příchodem obyvatel z jiných částí země. Zatímco v roce 2011 počet obyvatel v okrese Beroun činil 86 160 obyvatel v roce 2020 to bylo již přes 96 tisíc. Tento poměrně strmý růst populace v samotném důsledku vytváří velký tlak na zdejší školní zařízení a samozřejmě i na zdravotní a sociální zabezpečení. Jak bylo ale již zmíněno tento trend je typický pro většinu okresu v rámci Středočeského kraje. Například v roce 2020 všechny okresy ve Středočeském kraji zaznamenaly větší počet přistěhovalých v porovnání s počtem vystěhovalých. Pro srovnání největší počet přistěhovalců v tomto roce zaznamenal okres Praha – východ, a to celkem 7 483 osob (ČSU, 2020a). V okrese Beroun byl počet přistěhovalých v témže roce výrazně nižší, přesto se jednalo celkem o 2 740 osob. Tento vývojový trend poukazuje na to, jaký je zájem o život v blízkosti metropolitních jader. Z pohledu věkové struktury se zkoumané území nijak výrazně neodlišuje od ostatních okresů Středočeského kraje. Hodnota průměrného věku obyvatel dosahuje hodnoty 40,1 let (2020), což opět v meziokresním srovnání v rámci kraje se jeví

jako průměrná hodnota. Nejnižších hodnot tento ukazatel nabývá v okrese Praha - východ a naopak nejvyšších v okrese Kutná Hora 42 let. Dalším významným ukazatelem vypovídajícím o ekonomické výkonnosti a sociálních poměrech v dané oblasti je ukazatel podílu nezaměstnaných osob. Při komparativním srovnání s ostatními okresy v rámci kraje se okres Beroun zdá být opět velice blízko krajskému průměru. V roce 2020 průměrný podíl nezaměstnaných lidí činil 3,62 %, přičemž nejvyšší nezaměstnaností se vyznačoval okres Kladno 4,77 % a naopak nejnižší nezaměstnanost byla v okrese Praha – východ 2,03 %. Jelikož se ale hodnoty nezaměstnanosti pohybují maximálně okolo 4 %, tak je zcela zjevné, že nezaměstnanost je velice nízká (ČSU, 2020a). Na takto nízkou nezaměstnanost je možné se dívat ze dvou úhlů pohledu. Z pohledu sociálního zabezpečení a sociální jistoty se jedná o nesmírně pozitivní jev. Nicméně z pohledu čistě ekonomického se jedná o hodnoty, které jsou až nezdravě nízké. Pro podniky působící v tomto prostředí je velmi složité se dále rozvíjet, protože zkrátka nemají jistotu, že najdou další pracovní sílu k tomu potřebnou. Důsledkem toho podniky ztrácí konkurenceschopnost, což se následně negativně promítne i na dalším ekonomickém růstu regionu. Tento efekt krásně podrhují reálná čísla, protože v roce 2020 v okrese Beroun bylo v průměru pouze 0,54 volných uchazečů na jednu pracovní pozici evidovanou úřadem práce. Ve srovnání s ostatními okresy se jednalo o jednu z nejnižších hodnot. Úplně extrémních hodnot pak tento ukazatel dosahoval v okrese Praha – východ, kde výsledná hodnota činila pouze 0,15. Samozřejmě je ale potřeba dodat, že ekonomický propad, kterého jsme byli svědky v posledních dvou velice turbulentních letech, byl výsledkem zcela jiných faktorů.

Pokud se podíváme na sektorovou skladbu místní ekonomiky, tak zjistíme, že je na první pohled poměrně diverzifikovaná, a to zejména díky výše zmíněné těžbě vápence. Pravdou ale je, že primární sektor ve zdejších podmínkách není z ekonomického hlediska zdaleka tak významný v porovnání se sekundárním a terciálním sektorem. Zejména sekundární sektor měl historicky v okrese Beroun významnou pozici. V porevolučním období však došlo k úplné transformaci tohoto sektoru, který znamenal konec tradičních odvětví jako bylo například hutnictví (Šimková, 2020). Výsledkem restrukturalizace zdejšího průmyslu byl příchod celé řady zahraničních společností, které zde vystavěly své výrobní závody. Jak vyplývá z tabulky č. 2, několik z největších podniků se nachází i v menší sídlech, což je určitě pozitivní, protože díky tomu je více pracovních možností i ve venkovském prostoru. Zároveň se jedná i o vysvětlení, proč bylo SO ORP Hořovice

v rámci typologie venkova od Slacha a kolektivu (2021) označeno jako vysoce industrializovaný nemetropolitní region.

Tabulka 2

Přehled největších zaměstnavatelů v okrese Beroun v roce 2021

Subjekt	Obec	Oblast působnosti	Počet zaměstnanců
Carrier Refrigeration Operation Czech Republic s.r.o.	Beroun	Výroba klimatizací a chladících zařízení	1 499
Nemocnice Beroun	Beroun	Zdravotní péče	600
Cembrit a.s.	Beroun	výroba stavebního materiálu	463
Saint-Gobain Sekurit ČR spol. s r.o.	Hořovice	Automotive-autoskla	800
Nemocnice Hořovice	Hořovice	Zdravotní péče	694
Piston Rings Komarov s.r.o	Komárov	Automotive – pístní kroužky	345
BUZULUK a.s.	Komárov	Strojírenství	208
GZ Media, a.s.	Loděnice	Výroba vinylových desek	1 999
Mubea, spol. s r.o	Žebrák	Automotive	999
Valeo výměníky tepla s.r.o.	Žebrák	Automotive	783
Schwarz Müller s.r.o.	Žebrák	Výroba návěsů pro nákladní vozidla	499
Smurfit Kappa Czech s.r.o.	Žebrák	Výroba papírových obalů	499
NOVARES CZ Zebrak s.r.o.	Žebrák	Automotive	199

Zdroj: Úřad práce (2022); ČSU (2022), zpravováno autorem Filipem Janouškem

Nejvýznamnější pro toto zařazení dožijista sehrála žebrácká průmyslová zóna, která kromě zde uvedených společností čítá i další „menší“ společnosti. Celkově tedy tato lokalita poskytuje zcela reálně několik tisíc pracovních míst. Utvořilo se zde tedy poměrně významné nodální centrum, schopné přitahovat pracovní sílu z dalekého okolí. O velikosti zdejší průmyslové zóny hovoří i to, že její rozloha je v současnosti větší než původní rozloha intravilánu Žebráku. Je ovšem otázkou, jaký typ pracovních pozic tyto společnosti zde nabízí a jak velkou přidanou hodnotu jejich činnost vytváří. Dobrým příkladem dle mého názoru je původem rakouská společnost Schwarzmüller s.r.o., která zde vyrábí nejrůznější typy nákladních přívěsů a její spojení s regionem je dlouholeté. Dále lze uvažovat, že společnosti Valeo s.r.o. a Mubea, spol. s r. o. jsou dle Slacha a kolektivu (2021) takzvané satelitní platformy zahraničních společností vyššího řádu s diverzifikovanou produktovou základnou a jejich spojení s Žebrákem je rovněž dlouholeté. Jiné závody bychom ale museli spíše zařadit mezi takzvané satelitní platformy nižšího řádu. Tepoucí průmyslové srdce regionu není ale v současnosti postaveno pouze na zahraničních společnostech. Je zde několik podniků, které v regionu mají stoletou historii. Tyto společnosti přes svoji dlouholetou tradici dokázaly zareagovat na nástrahy volného trhu a našly si své místo v globální ekonomice. Příkladem mohou být i podniky uvedené v tabulce č 2. jako Cembrit, GZ Media, to samé platí i pro komárovský Buzuluk, rozdíl je pouze v tom, že tato společnost byla v roce 2012 odkoupena čínským investorem (Buzuluk, n.d.).

Samozřejmě významnou roli ve zdejší ekonomice hraje i terciální sektor. Největší počet pracovních míst v oblasti služeb patrně nabízí nemocnice Hořovice a Beroun. Velký počet pracovních míst dále nabízí i oblast školství, protože kromě základních škol v Berouně a Hořovicích najdeme i několik středních škol. Rozhodně ale není možné díky obrovskému počtu ekonomických subjektů působících v tomto sektoru uvažovat, který je nejvýznamnější. Pro region je především důležité, že zde obecně probíhá stále postupující terciální ekonomiky. Paleta poskytovaných služeb je zde nesmírně široká. Možná ale přeci jen jsou služby až příliš koncentrované pouze do největších měst Berouna, Králova Dvora a Hořovic.

Značný potenciál pro rozvoj regionu držíme i v oblasti turismu. Momentálně rozhodně turisticky nejnavštěvovanější destinací je Karlštejn, který představuje jednu z nejatraktivnějších turistických destinací v rámci ČR. Dále jsou velice oblíbené především další kulturně-historické památky jako je hrad Točnick a Žebrák, zámek Hořovice nebo klášter ve Svatém Janu pod Skalou. Největší turistický potenciál regionu ale rozhodně nabízí zdejší přírodní podmínky. Již poměrně známou destinací je oblast Českého krasu, a především pak Koněpruské jeskyně. Do budoucna by ale mohly být cílem volnočasových aktivit například uzavřené lomy, to ale ovšem jen vtom případě, že se zdaří jejich rekultivace. Největší neznámou v oblasti turismu ale představují CHKO Křivoklátsko a CHKO Brdy. Prozatím jsou tyto oblasti cílem především jednodenních turistických a sportovních výletů. Určitě se ale nabízí budování penzionů a restaurací v blízkém okolí, které by umožnily příchod většího počtu turistů na delší dobu. Otázkou je, zdali tento turistický rozvoj region vyžaduje a jak by se k němu stavěli obyvatelé dotčených obcí.

5.3 Exponovanost území

Jak je již uvedeno v teoretické části, termín exponovanost je možné si ztotožnit s úrovní působení základních exogenních faktorů, jimiž jsou poloha a velikost obce. V zásadě tedy platí, že obce, které se potýkají se špatnou exponovaností, mají zároveň i horší předpoklady k dalšímu rozvoji. Samotnou polohovou exponovanost je možné přesně kvantifikovat pomocí výpočtu IPE (index polohové exponovanosti). Tento index v minulosti využilo hned několik autorů, například Váně (2013). Hodnota tohoto indexu je vždy vypočtena pro každou obec v daném regionu. Výsledná hodnota je pak dána aritmetickým průměrem silničních vzdáleností z dané obce do nejbližšího města, okresního města a k napojení na nejbližší páteřní komunikaci. Nízké hodnoty tohoto indexu hovoří ve výsledku o dobré polohové exponovanosti dané obce.

V tomto výzkumu byl ale výpočet vzhledem k poloze zkoumaného území v blízkosti metropolitního jádra drobně modifikován. Respektive modifikovaný IPE vychází z aritmetického průměru silničních vzdáleností z dané obce do nejbližší obce s rozšířenou působností, dále ze vzdálenosti do krajského města a ze vzdálenosti k nejbližšímu napojení na páteřní komunikaci. Vzdálenost do ORP má demonstrovat dostupnost mikroregionálních center. Dále vzdálenost do krajského města má demonstrovat především dostupnost služeb nejvyššího řádu, které se v těchto centrech nachází a

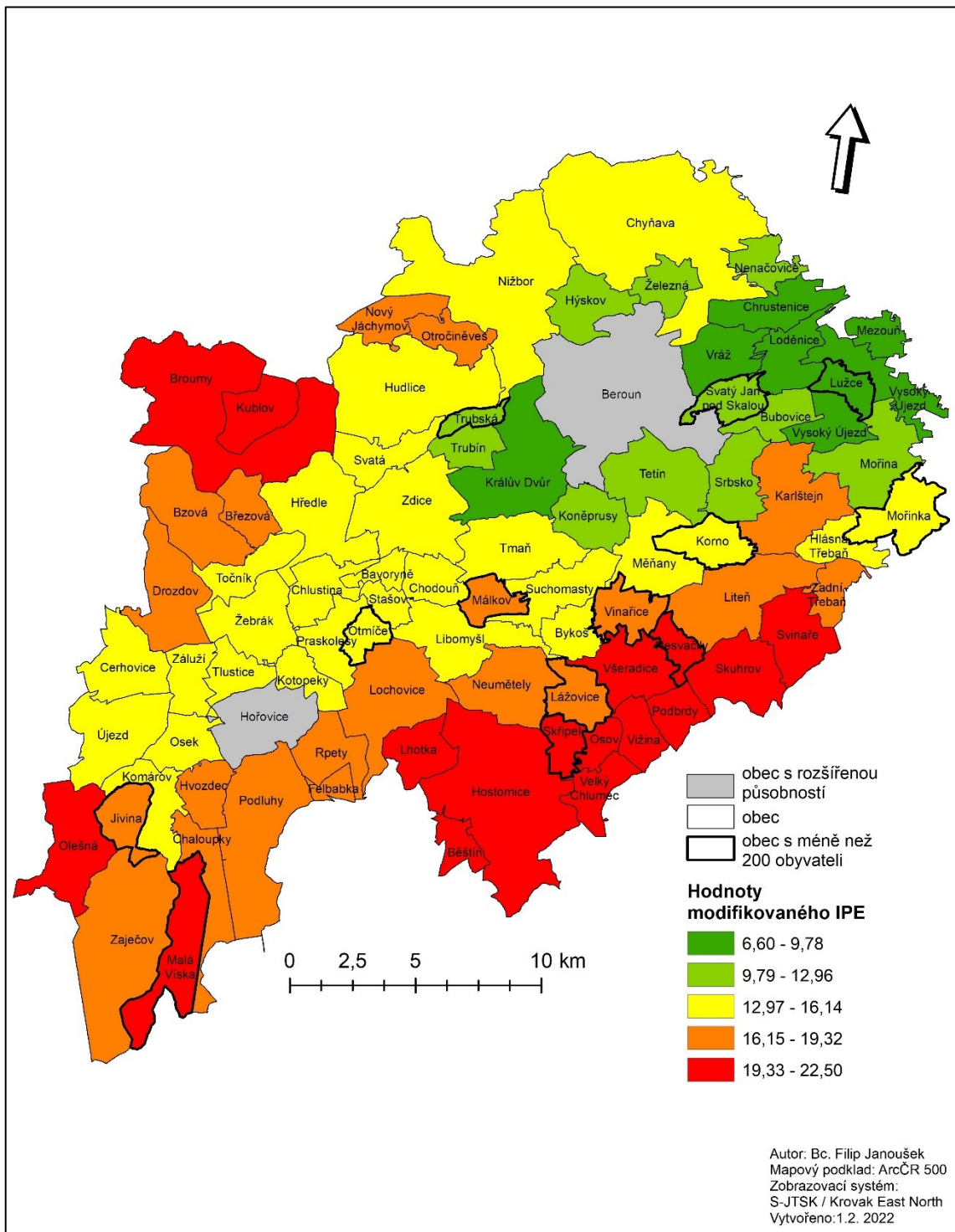
samotná vzdálenost k páteřním komunikacím poukazuje na to, jak dobrý přístup má daná obec ke kapacitním komunikacím, které propojují regiony. Tento index byl v rámci této práce použit ze dvou důvodů, jednak aby pomohl prokázat vliv fyzicko-geografických podmínek na exponovanost území a za druhé byl vypočítán proto, aby bylo možné v dalších fázích výzkumu porovnávat, zdali horší exponovanost venkovské obce má vliv i na její rozvinutost.

Při výpočtu indexu pro jednotlivé obce v okrese Beroun bylo bráno i v úvahu to, že obyvatelé určitých obcí mohou mít „blíže“ do ORP, které se nachází mimo okres Beroun. Na základě tohoto přístupu bylo následně zjištěno, že pro obyvatele obcí Hlásná Třebáň, Zadní Třebáň, Mořina, Mořinka, Svinaře a Mezouň je nejnaději dostupná ORP Černošice. Dále pak pro obce Hostomice, Velký Chlumec, Osov, Skřípel, Vižina, Lážovice, Podbrdy a Skuhrov platí, že zdejší obyvatelé mají cestu kratší do ORP Dobříš. Pro obyvatele ostatních obcí platí, že mají nejbliže do ORP Beroun nebo do ORP Hořovice, které se nachází uvnitř okresu Beroun. Podobný přístup byl zvolen i u páteřních komunikací, kdy jako stěžejní komunikace byly označeny dálnice D5 a D4. Pro naprostou většinu obcí platí, že z jejich území je snaději dostupná dálnice D5. Nicméně pro obce Velký Chlumec, Zadní Třebáň a Svinaře je dostupnější dálnice D4, která leží mimo okres Beroun. V případě dostupnosti krajských měst bylo zjištěno, že obyvatelé obcí Cerhovice, Drozdov, Hvozdec, Chaloupky, Jivina, Komárov, Malá Víska, Olešná, Osek, Újezd, Zaječov a Záluží mají blíže do Plzně, jinak z ostatních obcí je vždy cesta kratší do Prahy.

Výsledné hodnoty tohoto indexu jsou zobrazeny na obrázku č. 5. V tomto mapovém výstupu, kromě samotné polohové exponovanosti, jsou zvýrazněny i obce, které mají méně než 200 obyvatel (pozn. rok 2020). Zobrazení těchto obcí má demonstrovat špatnou velikostní exponovanost, protože jak uvádí Ježek a kolektiv (2020), obce s méně jak 200 obyvateli mají v otázkách dalšího rozvoje nejsložitější pozici. Pokud se tedy v mapě prolíná malá velikost obce a vysoké hodnoty indexu, pak se jedná teoreticky o obec, která má velmi ztížené předpoklady k dalšímu rozvoji. Z obrázku č. 5 je zároveň dobře patrné, že nejlepší předpoklady polohové exponovanosti mají podle očekávání obce z východní části okresu. Naopak špatnou exponovaností se vyznačují snad všechny obce, které se nachází v podbrdských oblastech. Současně špatně exponované jsou i obce Drozdov, Bzová, Březová, Kublov, Broumy, Nový Jáchymov a Otročiněves, které se nachází na okraji nebo přímo v křivoklátských lesích. Ostatní obce v okrese se pak vyznačují vesměs průměrnou úrovní polohové exponovanosti.

Obrázek 5

Exponovanost obcí v okrese Beroun

Zdroj: ArcData Praha (2016); Mapy.cz (2022), zpracováno autorem Filipem Janouškem

6 Vymezení venkovských obcí pro vlastní výzkum

Prvním krokem nutným před realizací kvantitativního a kvalitativního výzkumu bylo stanovit, jaké obce budou považovány za venkovské. Tyto obce budou následně blíže analyzovány a naopak obce, které budou označeny za městské, již do dalších analýz vstupovat nebudou. Zároveň je potřeba podotknout, že vlastní výzkum bude postaven výhradně na meziobecním srovnání a nebude tedy blíže pracováno s většími nebo menšími územními celky.

Ačkoliv by bylo společensky neobjektivnější vymezit venkovské obce v okrese na základě sociokulturního nebo relativistického přístupu, tak bohužel v rámci našich možností není možné realizovat tak rozsáhlé sociologické šetření, které by naznačilo, kde a jak lidé v tomto okrese ruralitu vnímají. Proto bylo přistoupeno k vymezení venkovských obcí na základě deskriptivního přístupu, kdy jednotlivé venkovské obce budou vymezeny na základě počtu obyvatel. Konkrétně byla stanovena hranice 3 tisíc obyvatel, což znamená, že za venkovské obce budou považovány takové obce, mající méně než 3 tisíce obyvatel. S touto hranicí navíc pracuje i česká legislativa, jak bylo zmíněno již v kapitole č. 3.1.3. Zároveň je potřeba zmínit, že totožnou hranici pro vymezení venkova uznávají i jiní autoři, například Slach a kolektiv (2021) v jejich typologii venkova. Je však otázkou, zdali na základě vymezení venkovských obcí tímto způsobem reálně identifikujeme venkovské oblasti v okrese nebo pouze jen malé obce. Na tuto otázku v rámci tohoto výzkumu nejsme schopni uspokojivě odpovědět.

Výsledné vymezení venkovských obcí v okrese Beroun dle deskriptivního přístupu je zobrazeno na obrázku č. 6. Z tohoto mapového výstupu vyplývá, že za města jsou považovány pouze Beroun, Králův Dvůr, Hořovice a Zdice. Obce Žebrák a Hostomice, které se pyšní titulem města, byly zahrnuty mezi venkovské obce, protože počet jejich obyvatel zdaleka nedosahuje 3 tisíc.

Zároveň jsou v této mapě odlišeny venkovské obce, které dle Ouředníčka a kolektivu (2020) spadají do pražského metropolitního regionu. Autoři při vymezování metropolitního regionu použili moderní přístup založený na využití dat od mobilních operátorů, kdy byl sledován pohyb obyvatel ve 35 po sobě jdoucích dnech. Jedná se tedy pravděpodobně o nejmodernější a zároveň asi nejpresnější metodu vymezení metropolitních oblastí. Toto členění na metropolitní a nemetropolitní venkovské obce bylo do výzkumu zahrnuto proto, aby bylo možné zhodnotit na základě výsledků dalších

7 Kvantitativní analýza rozvinutosti venkovských obcí

Kvantitativní analýza rozvinutosti venkovských obcí je postavena na faktorové analýze. Tento vícerozměrný statistický nástroj umožňuje v první řadě nalézt souvislosti a vztahy mezi velkým počtem proměnných. V druhé fázi následně umožňuje redukci objemu dat vytvořením menšího počtu latentních faktorů (Meloun et al., 2005, s. 94) V oblasti ekonomické geografie je tento nástroj poměrně hojně využíván. Nicméně použití faktorové analýzy v rámci kvalifikačních prací v oblasti sociální nebo ekonomické geografie je spíše méně časté.

7.1 Datová základna pro kvantitativní analýzu

Datová základna pro vícerozměrnou statistickou analýzu se skládá z hodnot vybraných socio – ekonomických ukazatelů. Veškeré použité ukazatele byly sledovány na obecní úrovni, respektive obsahují hodnoty pouze za venkovské obce. Naopak zcela cíleně byla z výzkumu vynechána města, protože bylo záměrem pracovat pouze s venkovským prostorem. Vybrané indikátory byly zvoleny tak, aby bylo možné pomocí nich co nejlépe vystihnout kvalitu dílčích složek, které utváří jednotlivé dimenze rozvinutosti obce (viz. Kapitola 4.8). Samozřejmě některé složky jsou jen velmi těžko vyjádřitelné pomocí kvantitativních ukazatelů, proto nebylo možné například zohlednit přírodní kapitál. Nicméně po zralé úvaze byly vybrány následující indikátory, jejichž výčet bude následně představen.

U jednotlivých představovaných indikátorů jsou zároveň uvedeny zjištěné maximální a minimální hodnoty. Bohužel u indikátorů, které pochází z portálu Kdejedobře.cz nebylo možné z licenčních důvodů přímo uvádět minimální ani maximální hodnoty, protože není dovoleno z těchto dat vytvářet žebříčky pořadí. V rámci samotné kvantitativní analýzy je ale samozřejmě i s těmito hodnotami počítáno.

Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním

Tento ukazatel pomáhá vyhodnotit kvalitu lidského kapitálu v dané obci. Vyšší podíl vysokoškolsky vzdělané populace totiž z teoretického hlediska hovoří o lepší kvalitě lidského kapitálu. Vzdělanější lidé mají vyšší platové ohodnocení než zbytek populace. Obecně je možné říci, že jsou schopni lépe komunikovat, vyjednávat a dovedou vést menší či větší skupiny lidí. Jejich znalosti a zkušenosti jsou v samotném důsledku ku

prospěchu obce, protože často jsou schopni hlavně z administrativního pohledu vést místní spolky a sdružení. Datová sada je vztažena k roku 2017 (Kdejedobře.cz, n.d.).

*pozn. výsledné hodnoty tohoto indikátoru nebyly výsledkem vlastních výpočtů, nýbrž byly pouze převzaty viz. zdroj

Podíl obyvatel starších 65 let

Vysoký podíl obyvatel starších 65 let má také velkou vypovídající hodnotu o kvalitě lidského kapitálu v obci. Velké procento podílu osob starších 65 let totiž hovoří o stárnutí populace dané obce. Pravděpodobně tedy v takovéto obci dochází k odchodu mladých perspektivních lidí do jiných oblastí, což právě snižuje kvalitu zdejšího lidského kapitálu. Data zahrnutá v tomto indikátoru byla vztažena k roku 2020, přičemž nejvyšší hodnota tohoto indikátoru byla zjištěna v obci Vinařice 28,4 % oproti tomu nejnižší byla zjištěna v obci Bubovice 8,7 % (ČSU, 2021a).

Index změny počtu obyvatel

U tohoto ukazatele lze uvažovat, že také do jisté míry vypovídá o kvalitě lokálního lidského kapitálu, protože přírůstkové obce nově disponují nově příchozími občany, kteří přináší do dané lokality své zkušenosti a dovednosti. Index počítá se změnou počtu obyvatel v období od 1.1 2000 do 31. 12. 2020. Nejvyšší hodnoty index nabývá v obci Svinaře 324 %, což znamená, že během tohoto období se počet obyvatel žijících v této obci více než ztrojnásobil. Jedná se samozřejmě o naprostý extrém, rozhodně však není neojedinělý u venkovských obcí ležících v pražské suburbánní zóně. Na druhé straně jedinými venkovskými obcemi v okrese s úbytkem obyvatel ve sledovaném období jsou Komárov (hodnota indexu 97 %) a Osov (hodnota indexu 79,8 %) (ČSU 2020b;2021a).

Počet registrovaných členů v místních spolcích

Pomocí tohoto ukazatele je možné se pokusit zhodnotit kvalitu sociálního kapitálu. Vysoký počet členů v místních spolcích je předpokladem pro budování četnějších mezilidských vazeb v obci. Jinými slovy spolky přímo přispívají k tvorbě komunity a komunitní život jako takový je znakem dobrého sociálního kapitálu. Hodnoty tohoto ukazatele jsou relativizovány na pomyslných tisíc obyvatel dané obce. Vyšší hodnoty tohoto ukazatele je tedy potřeba vnímat kladně (Kdejedobře.cz, n.d.).

*pozn. výsledné hodnoty tohoto indikátoru nebyly výsledkem vlastních výpočtů, nýbrž byly pouze převzaty viz. zdroj

Grantové příjmy

Vysoká hodnota tohoto ukazatele svědčí o velmi dobrých schopnostech vedení obce. Pokud je v silách zastupitelů obce získávat tímto způsobem peníze na rozvoj obce, tak to poukazuje na jejich znalosti, dovednosti, vytrvalost a cílevědomost. Výsledné hodnoty tohoto ukazatele jsou vztaženy k období mezi lety 2010–2019 a současně jsou také uvedeny v přepočtu na jednoho obyvatele dané obce (Kdejedobře.cz, n.d.).

*pozn. výsledné hodnoty tohoto indikátoru nebyly výsledkem vlastních výpočtů, nýbrž byly pouze převzaty viz. zdroj

Investiční nákupy

Tento ukazatel hovoří o tom, kolik peněz daná obec vynaložila na nákup vlastního kapitálu. Úspěšně zrealizované kapitálové nákupy předpokládají potenciální zlepšení vybavenosti obce. Pod kapitálovými výdaji si je možné představit především nákupy nemovitého majetku. Ukazatel pracuje s daty z období mezi lety 2009–2018, výsledné hodnoty jsou pak vztaženy na počet obyvatel v obci (Kdejedobře.cz, n.d.).

*pozn. výsledné hodnoty tohoto indikátoru nebyly výsledkem vlastních výpočtů, nýbrž byly pouze převzaty viz. zdroj

Počet ekonomických subjektů

Vysoká úroveň podnikavosti místních obyvatel svědčí o velmi dobrém ekonomickém kapitálu obce. Obecně vzato vyšší hodnoty tohoto ukazatele vypovídají o větší ekonomické aktivitě v dané obci. Při výpočtu tohoto ukazatele byly brány v potaz pouze ekonomické subjekty se zjištěnou činností v roce 2020. Ekonomické subjekty bez zjištěné aktivity nebyly do výpočtu zařazeny. Výsledná hodnota byla pak vztažena na počet obyvatel v obci. Nejvyšších hodnot tento ukazatel dosahoval v obci Svinaře (20,2) a naopak nejnižších v obci Záluží (8,4) (ČSU, 2021a; 2021b).

Počet živnostníků

Hodnota tohoto ukazatele poukazuje na to, kolik obyvatel dané obce je aktivních v oblasti drobného podnikání. Vysoké hodnoty tohoto ukazatele poukazují na velmi dobrý ekonomický kapitál obce. Zároveň tento indikátor do jisté míry nepřímou odráží i úroveň obslužnosti dané obce, protože velké procento živnostníků má založenou svou činnost na poskytování nejrůznějších služeb. Ukazatel je vztažen na počet ekonomicky aktivních

osob v dané obci, konkrétně tedy na počet obyvatel ve věku od 15 do 64 let (Kdejedobře.cz, n.d.).

*pozn. výsledné hodnoty tohoto indikátoru nebyly výsledkem vlastních výpočtů, nýbrž byly pouze převzaty viz. zdroj

Počet prvků občanské vybavenosti

Občanská vybavenost obce je naprosto zásadní pro komfort zdejších obyvatel a budování komunitního života. Tento indikátor umožňuje porovnat množství základních prvků občanské vybavenosti s ostatními obcemi. Není však možné pomocí tohoto ukazatele jakýmkoliv způsobem hodnotit kvalitu občanské vybavenosti, která je rovněž velmi důležitá. Datová základna byla vytvořena takřka výhradně z informací, které poskytuje portál Mapy.cz. Výjimkou byla pouze fotbalová hřiště, která byla vyhledána skrze stránky fotbalového svazu okresu Beroun. Většina dat tedy pochází z Portál Mapy.cz, který umožňuje v současnosti „fulltextové“ vyhledávání, díky němuž bylo možné lokalizovat prvky občanské vybavenosti i ve vedlejší sídlech dané obce. Při hledání bylo postupováno konkrétně tímto způsobem, kdy byl zadán například tento termín „knihovna okres Beroun“, výsledkem vyhledávání byl následně výčet provozovaných knihoven ve zvoleném území. Tento způsob vyhledávání samozřejmě není zcela bezchybný, proto byla speciálně dětská a sportovní hřiště dohledávána sekundárně i přes satelitní snímky, protože tyto prvky občanské vybavenosti Mapy.cz neumí většinou najít, pokud jsou součástí větších areálů (např. areál základní školy). Získaná data se tedy vztahují k roku 2019, kdy byly prozatím naposledy aktualizovány ortofoto mapy. V rámci tohoto ukazatele byly sledovány tyto prvky občanské vybavenosti: ZŠ, MŠ, koloniál, knihovna, hospoda, kavárna, dětské hřiště, kino, kulturní dům, pošta, muzeum, dům pro seniory, tělocvična, posilovna, tenisové kurty, fotbalové hřiště, golfové hřiště, víceúčelové sportoviště se zpevněným povrchem, jezdecký areál, koupaliště, lékárna, praktický lékař, dětský lékař, zubař. Samotné bodové hodnocení bylo založeno na principu, kdy každá obec dostala za každý prvek jeden bod. Pokud se daný prvek v obci vyskytuje například třikrát, pak obec získá tři body. Rozdílné hodnocení bylo stanoveno pouze u koloniálů, kdy obce za každý koloniál na svém území získala rovnou dva body, protože přítomnost těchto malých obchodů tvoří základní úroveň občanské vybavenosti. Dále v případě ZŠ obec získala tři body, pokud se na jejím území nachází úplná ZŠ s devíti ročníky. V případě, že obec disponuje pouze jedním stupněm ZŠ, pak získala dva body a pokud se v obci nachází pouze malotřídka, pak jeden bod. Třemi body byla ohodnocena také každá

MŠ, protože jejich lokalizace v rámci obce je daleko větším komfortem pro každého rodiče (Mapy.cz, 2022; OFSBeroun n.d.).

Podíl bytových jednotek připojených na septik

Tento ukazatel byl vybrán, aby se pokusil alespoň částečně postihnout úroveň technické vybavenosti v dané obci. Velký podíl bytových jednotek s napojením na septik hovoří o tom, že v obci není vůbec vybudovaná kanalizace nebo pouze část obce je na ni napojena. Vysoké hodnoty tohoto ukazatele jsou považovány za nepříznivé. Ze získaných dat vyplývá, že u celkem 22 obcí tento ukazatel dosahuje 100 %, což znamená, že tyto obce nemají vůbec vybudovanou kanalizaci s ČOV (Kdejedobře.cz, n.d.).

*pozn. výsledné hodnoty tohoto indikátoru nebyly výsledkem vlastních výpočtů, nýbrž byly pouze převzaty viz. zdroj

K výše uvedeným indikátorům je potřeba dodat, že bylo uvažováno použití i dalších ukazatelů, ty ale nakonec do výzkumu z různých důvodů zahrnuty nebyly. Například ukazatel podílu nezaměstnaných je sice klasický ukazatel, pomocí kterého je možné vyjádřit ekonomický kapitál obce (Bernard, 2010, s. 34). Nicméně při explorativním průzkumu dat bylo zjištěno, že nezaměstnanost v daném období se v jednotlivých obcích pohybovala vždy okolo 4 % a současně výkyv mezi maximální a minimální hodnotou byl pouze asi jen necelá 2 %. Z tohoto důvodu bylo usouzeno, že se nejedná o indikátor, který by mohl něco napovědět o diferenciaci zkoumaného prostoru, proto byl z analýzy vyňat. Dále nebyl použit indikátor podílu kandidátů s vysokoškolským vzděláním na jedno zastupitelské místo v komunálních volbách v roce 2018. Tento ukazatel měl manifestovat kvalitu lidských zdrojů a vůli občanů participovat na dění v obci. Nicméně bylo zjištěno, že ve velkém počtu obcí žádný vysokoškolák nekandidoval, což samo o sobě má svou vypovídající hodnotu, avšak ze statistického hlediska soubor hodnot tvořený velkým počtem nul je nevhodný pro vstup do faktorové analýzy.

7.2 Analýza použitelnosti datové základny

Dříve než přejdeme k samotné faktorové analýze, je nutné prověřit, zdali datová sada splňuje předpoklady pro použití tohoto statistického nástroje. Pokud by vstupní data předpoklady nesplňovala, tak výsledný model by postrádal statistickou validitu. Jako první předpoklad lze považovat normální rozdělení hodnot. Normalita dat byla tedy prověřena v programu STATISTICA za použití Shapiro-Wilkova testu. Na základě

výsledných p-hodnot na hladině významnosti 0,05 bylo normální rozdělení potvrzeno u proměnných *Počet živnostníků* a *Počet ekonomických subjektů*, u ostatních proměnných je normalita narušena. Nicméně díky tomu, že porušená normalita příliš výsledky faktorové analýzy neovlivňuje, tak bylo následně přistoupeno k dalšímu kroku (Meloun et al., 2005, s. 102).

Následujícím krokem je posouzení úrovně korelace mezi proměnnými, tento krok je zcela stěžejní, protože pokud by nebyla prokázána dostatečná míra korelace, tak by použití faktorové analýzy postrádalo smysl. Míru vzájemné korelace je možné otestovat například pomocí Bartlettova testu sférickosti nebo případně pomocí KMO (Kaiser-Meyer-Olkinova míra). Za třetí se pak nabízí použití takzvané míry MSA (Meloun et al., 2005, s. 102-103). Bohužel program STATISTICA nemá modul, který by uměl tyto testy vyhodnotit. Bylo tedy přistoupeno k pracnější variantě a KMO bylo manuálně vypočítáno v programu Excel. Samotný výpočet vychází z obyčejné korelační matice, která je přiložena v příloze A. Míra KMO může teoreticky nabývat hodnot od 0 do 1. Pro použití faktorové analýzy je však nezbytné, aby výsledná hodnota dosahovala alespoň 0,5. Na základě vlastního výpočtu bylo posléze zjištěno, že míra KMO ve vlastním modelu dosahuje 0,557. Z tohoto výsledku je možné usuzovat, že proměnné prokazatelně dosahují dostatečné korelace pro použití faktorové analýzy.

7.3 Vlastní průběh kvantitativní analýzy

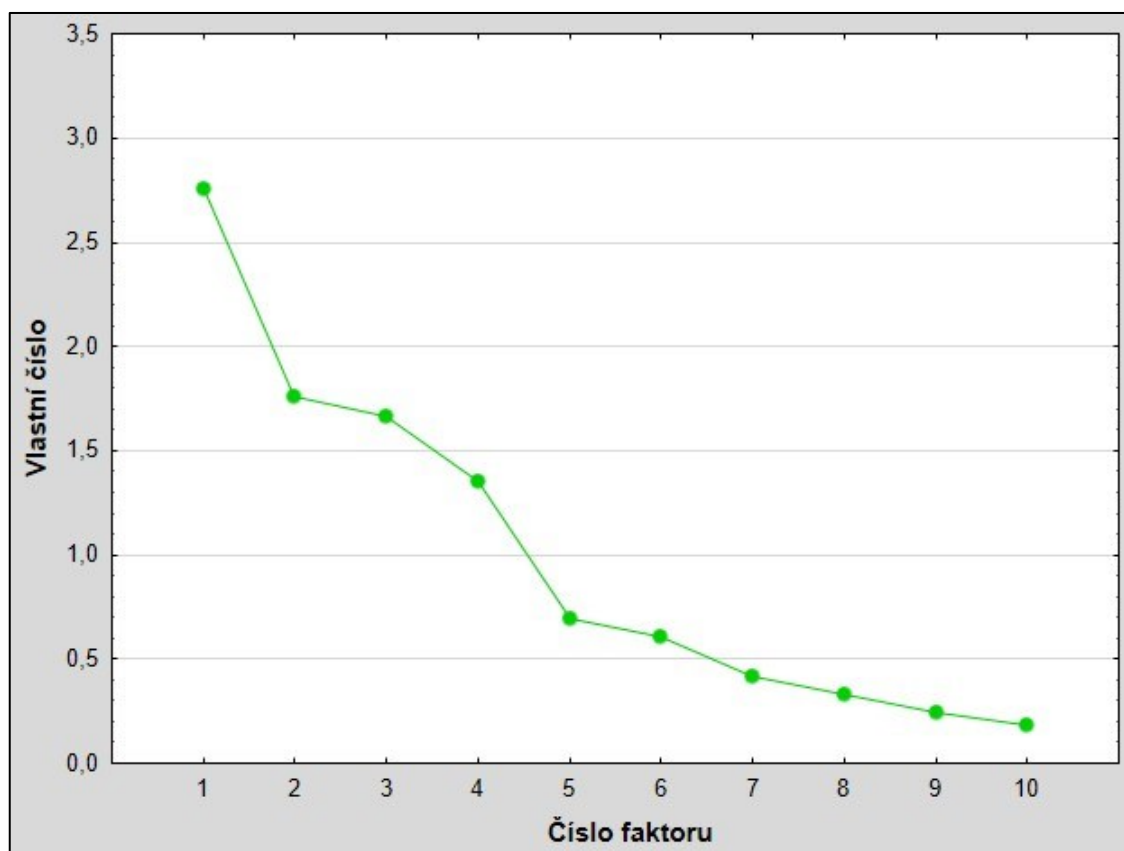
V prvním kroku výpočtu faktorové analýzy je potřeba zvolit jakou metodou budou faktory extrahovány. Obecně nejpoužívanější metodou je metoda hlavních komponent, která je v programu STATISTICA nastavena jako výchozí.

V další fázi je klíčové si ujasnit, kolik faktorů bude dostačujících pro popsání dostatečného rozptylu původních proměnných. Jelikož dopředu nemáme žádnou představu o ideálním počtu faktorů, je nezbytné jejich počet prověřit pomocí Kaiserova kritéria. Na základě tohoto kritéria je doporučeno do modelu zahrnout pouze faktory, jejichž vlastní číslo je větší než 1 (Hendl, 2015, s. 508). Jak vyplývá ze Sutinova grafu (graf č. 1), pouze faktory 1, 2, 3, 4 se nachází nad touto hranicí, naopak po čtvrtém faktoru následuje poměrně citelný pokles a pátý faktor je již výrazně pod hranicí hodnoty 1. Z tohoto důvodu bylo usouzeno, že počet čtyřech faktorů bude považován za nejoptimálnější. Tento závěr potvrzují i další výsledky, protože bylo zjištěno, že za

pomocí čtyřech faktorů je možné vysvětlit 75,28 % celkového rozptylu. Hodnotu tohoto součtu je možné považovat již za poměrně vysokou a model jako celek za kvalitní.

Graf 1

Sutinový graf

Zdroj: vlastní výpočet v programu STATISTICA dle zvolených indikátorů, zpracováno autorem Filipem Janouškem

Dříve než přistoupíme k vytvoření výsledné matice faktorových zátěží, je velmi doporučováno rotovat faktory. Rotace je důležitá z toho pohledu, že nám umožní utvořit vhodnější korelační strukturu. Nerotované faktory jsou často logicky takřka neinterpretovatelné, protože korelují s více znaky najednou. V opačném případě pootočené faktory teoreticky umožní, že vybraná proměnná „zatěžuje“ pouze jen jeden faktor a ostatní jsou naopak od jejího působení „očištěny“ (Meloun et al., 2005, s. 98–99). V našem případě se nabízelo použití i šikmých rotací jako je oblimax, protože nebylo zapotřebí zaručit nekorelovatelnost faktorů. Výhodou neortogonálních rotací totiž bývá výsledná „jednodušší struktura faktorů“ (Hendl, 2015, s. 508). Nakonec však byla vybrána klasická ortogonální rotace varimax, jejíž použití bývá v podobných případech nejčastější.

Výsledná matice faktorových zátěží po rotaci je znázorněna v tabulce č. 3. V tabulce jsou zároveň tučně zvýrazněny zátěže o hodnotě vyšší než 0,5. Z těchto výsledků je zřejmé, že rotace byla velmi úspěšná, protože všechny proměnné až na jednu významně zatěžují vždy pouze jen jeden latentní faktor (hlavní komponentu). Výjimkou je pouze proměnná *Změna počtu obyvatel*, která výrazněji sytí kromě čtvrtého faktoru i první.

Tabulka 3

Matice faktorových zátěží

Proměnná	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
Změna počtu obyvatel	0,561	-0,077	0,052	0,671
Podíl obyvatel 65+	-0,132	-0,176	0,006	-0,869
Počet ekonomických subjektů	0,859	0,194	0,020	0,064
Počet prvků občanské vybavenosti	-0,009	0,223	-0,830	-0,044
Podíl vysokoškoláků	0,665	0,038	-0,384	0,156
Grantové příjmy	-0,024	0,920	-0,061	0,026
Počet členů v místních spolecích	0,437	-0,047	-0,044	-0,668
Investiční nákupy	0,151	0,868	0,021	0,129
Bytové jednotky napojené na septik	0,004	0,139	0,869	0,010
Počet živnostníků	0,863	-0,026	0,083	0,012

Zdroj: vlastní výpočet v programu STATISTICA dle zvolených indikátorů, zpracováno autorem Filipem Janouškem

Interpretace prvního faktoru je na první pohled tedy obtížnější. Nicméně vliv proměnné *změna počtu obyvatel* nijak výrazně nenarušuje význam tohoto faktoru. Velmi výrazně je tento faktor sycen proměnnými *počet živnostníků* (0,863) a *počet ekonomických subjektů* (0,859), dále je pak také pozitivně sycen *podílem vysokoškoláků* (0,665) a jak bylo již zmíněno, je zde podstatný vliv proměnné *změny počtu obyvatel* (0,561). Shlukování těchto proměnných se zdá být zcela racionální navíc v tom kontextu, že každá z těchto proměnných sytí daný faktor kladně. Patrně tedy ve zkoumaném území platí, že obce s větším počtem podnikatelů mají i větší podíl vysokoškoláků a současně jsou tyto obce i výrazně přírůstkové co do počtu obyvatel. Díky těmto charakteristikám bude tento faktor nadále nazýván jako faktor *podnikavosti a vzdělanosti obyvatel*.

Při pohledu na zátěže druhého faktoru je zcela jasné, že tento faktor je ze statistického hlediska sycen takřka ideálním způsobem, protože je výrazně zatížen dvěma proměnnými a ostatní proměnné jej zatěžují takřka minimálním způsobem. Současně se zdá být racionální společné kladné působení proměnných *grantové příjmy* (0,920) a *investiční*

nákupy (0,868). Pokud tedy platí, že obce vyznačující se velkými investicemi současně získávaly i velké objemy grantových peněz, pak tento faktor nepochybně ukazuje na kvalitní vedení obce, protože schopnost realizovat projekty s finanční podporou hovoří o dobrém nasazení, znalostech a dobrém leadershipu zdejších zastupitelů. Proto bude tento faktor nadále nazýván jako faktor *kvalitního obecního managementu a rozvoje obce*.

Hodnoty faktorových zátěží u třetího faktoru poukazují na to, že interpretace tohoto faktoru bude podobně jednoznačná, jako tomu bylo v případě druhého faktoru. Nejvíce je tento faktor sycen proměnou *bytové jednotky napojené na septik* (0,869) a negativně je sycen proměnnou *počet prvků občanské vybavenosti* (-0,830). Z kombinace těchto dvou proměnných je tedy patrné, že čím byl podíl bytových jednotek se septikem vyšší, tím byl počet prvků občanské vybavenosti v dané obci nižší. Vzhledem ke kombinaci těchto dvou proměnných nelze tento faktor nazvat jinak než *technická a občanská vybavenost*.

Třetí faktor je nejvíce zatížen, a to záporně proměnnou *podíl obyvatel 65+* (-0,869). Druhou proměnnou, která nejvíce tento faktor sytí, je *změna počtu obyvatel* (0,671). Z toho lze usuzovat, že obce s populačním přírůstkem mají i menší podíl obyvatel starších 65 let, což je samozřejmě zcela logická úvaha. Třetí proměnnou, která tento faktor sytí významným způsobem, je proměnná *počet členů v místních spolcích* (-0,668). Vzhledem k těmto charakteristikám bude tento faktor dále nazýván *lidský kapitál a komunitní život*.

V závěrečné části této kvantitativní analýzy můžeme po úspěšné selekci původního množství indikátorů do nižšího počtu nových latentních faktorů, konečně přejít k tvorbě nejdůležitějšího výstupu této analýzy a tím je vypočítání faktorového skóre pro jednotlivá pozorování, v tomto konkrétním případě pro jednotlivé obce. Z prostorových důvodů byly tyto výsledky, umístěny pouze do přílohy B. Nicméně je potřeba dodat, že s těmito hodnotami bude pracováno v dalších fázích výzkumu.

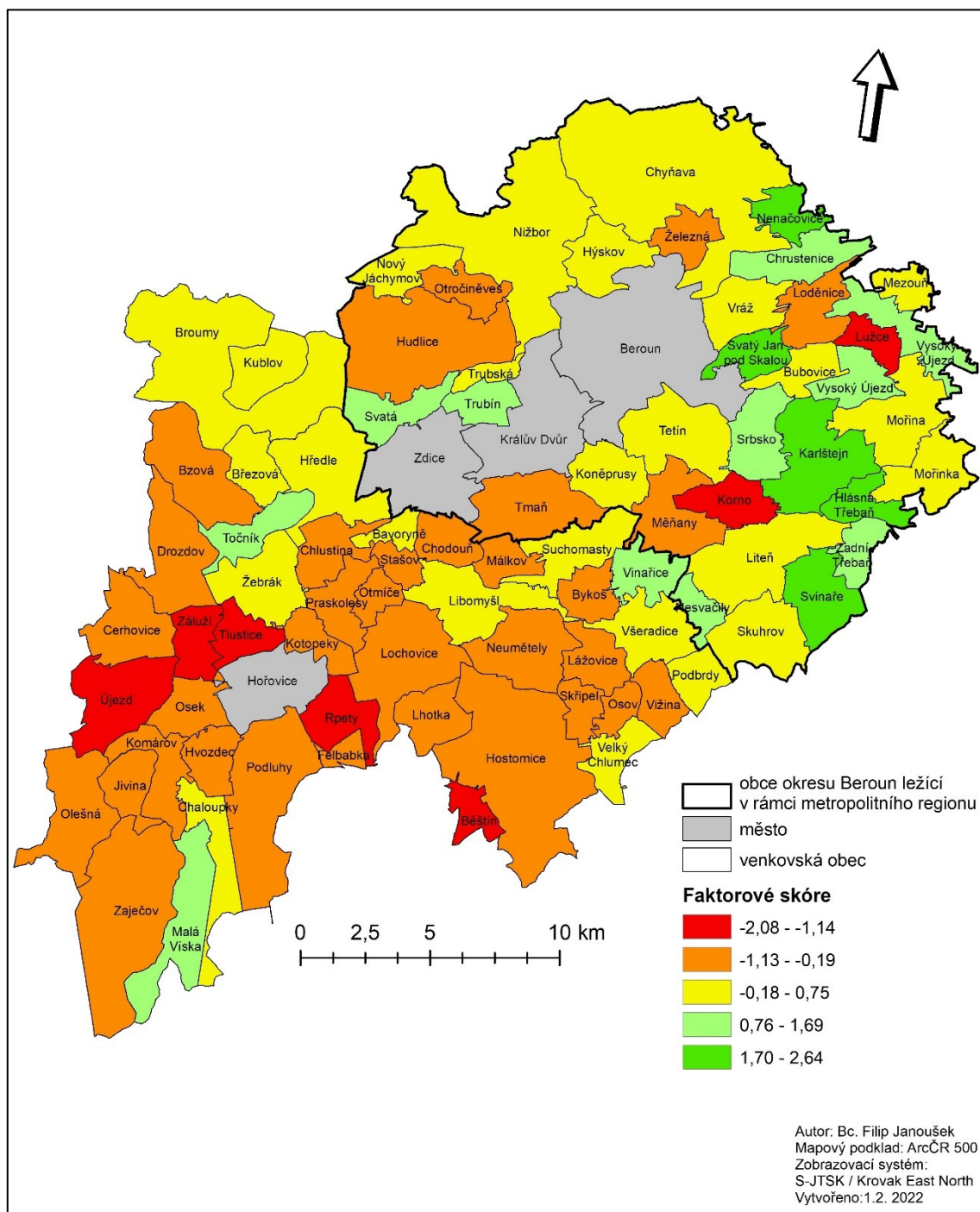
7.4 Zhodnocení výsledků kvantitativní analýzy

V této části výzkumu bude zhodnoceno, zdali na základě výsledků faktorové analýzy je možné skutečně identifikovat reálné disparity v rámci zkoumaného prostoru, a to konkrétně za pomoci faktorového skóre, které bylo pomocí programu ArcMap promítnuto do mapového výstupu. Pro všechny čtyři následující mapové výstupy platí, že byla u nich použita stupnice, která rozdělila celkovou množinu hodnot na pět stejně velkých intervalů.

První faktor, nazvaný *podnikavost a vzdělanost obyvatel*, je promítnut na obrázku č. 7. Vzhledem k tomu, kterými proměnnými je faktor sycen (*počet živnostníků, počet ekonomických subjektů, podílem vysokoškoláků a změna počtu obyvatel*), tak je jasné, že zde budou zahrnuty výhradně složky utvářející dimenzi endogenní kapacity.

Obrázek 7

Faktor podnikavost a vzdělanost obyvatel

Zdroj: ArcData Praha (2016); Ouředníček et al., 2020; vlastní výpočty v programu STATISTICA zpracováno autorem Filipem Janouškem

Při prvním pohledu na obrázek č. 7 je patrné, že obce v západní části okresu vytvářejí shluk podprůměrných až velice nízkých hodnot. Naopak ve východní části okresu je patrný shluk obcí s nadprůměrnými hodnotami. Lze tedy konstatovat, že obce ležící v nemetropolitních oblastech se vyznačují nižšími hodnotami oproti metropolitním. Silně podprůměrné hodnoty v rámci metropolitního regionu zaznamenaly obce Lužce a Korno. V obou případech se jedná o velice malé obce s méně než 200 obyvateli (2020). Pro obě obce zároveň platí, že oproti okolním obcím nezaznamenaly ve sledovaném období zdaleka tak razantní nárůst počtu obyvatel. Respektive zde patrně neproběhl tak bujaře proces suburbanizace. Tento fakt lze nejspíše přičíst přístupu vedení obce, které výstavbu novostaveb pravděpodobně příliš nepodporovalo. Současně je však potřeba podotknout, že ale neznáme například zdejší limity výstavby. Nicméně je zřejmé, že v určitých aspektech rozvinutosti tyto obce začínají ztrácet, protože v důsledku malého působení tohoto faktoru lze vyčíst, že jejich endogenní kapacita je menší.

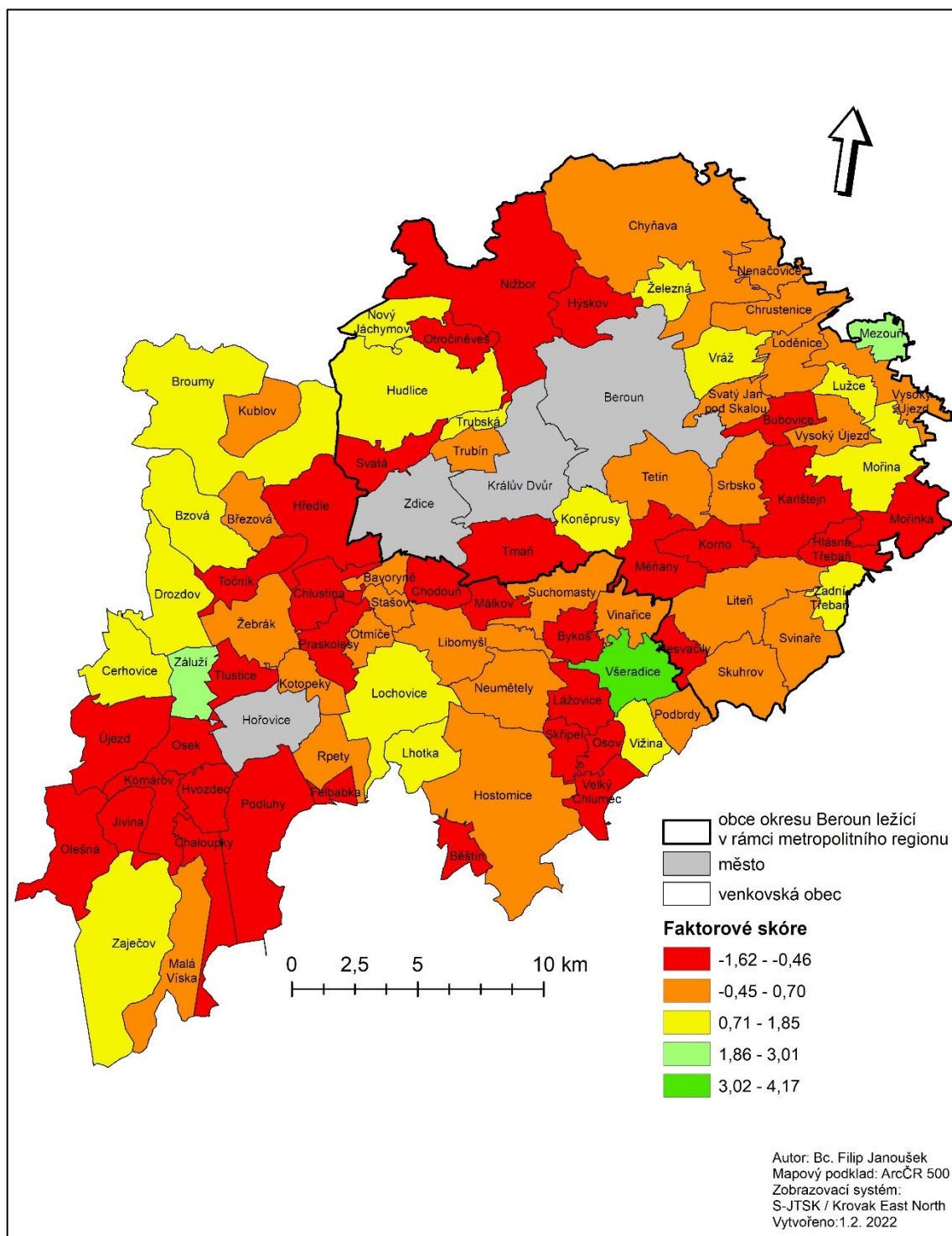
Další zajímavou výjimkou, která z mapy vyplývá, jsou nadprůměrné hodnoty faktorového skóre u brdských obcí Chaloupky a Malá Víska. Pro obě obce opět platí, že jsou co do počtu obyvatel velice malé a zároveň jsou to i nejvýše položené obce okresu. Pokud si pak tyto charakteristiky dáme do vztahu s vyššími hodnotami podnikavosti a vzdělanosti plynoucích z intenzity působení tohoto faktoru, tak snadno můžeme dojít k závěru, že tyto obce jsou nejspíše cíli amenitní migrace. Je velmi pravděpodobné, že se sem přestěhoval menší počet podnikatelů, kteří nepotřebují být v každodenním ruchu metropolitního regionu a místo toho se rozhodli využívat výhod zdejší přírody.

Pokud bychom měli shrnout působení faktoru *podnikavost a vzdělanost obyvatel*, tak se jednoznačně podařilo prokázat, že úroveň působení tohoto faktoru klesá až na několik výjimek společně s narůstající vzdáleností od Prahy. Vzdálenější obce se tedy vyznačují menším počtem zdejších podnikatelů, nižším podílem vysokoškoláků a mají i menší přírůstky obyvatel.

Faktorové skóre druhého faktoru nazvaného *kvalitní obecní management a rozvoj obce* je zobrazeno na obrázku č. 8. Tento faktor je kladně zatížen proměnnými *grantové příjmy a investiční nákupy*.

Obrázek 8

Faktor kvalitní obecní management a rozvoj obce

Zdroj: ArcData Praha (2016); Ouředníček et al., 2020; vlastní výpočty v programu STATISTICA zpracováno autorem Filipem Janouškem

Při prvním pohledu na tuto mapu je jasné, že velké množství obcí se vyznačuje pouze podprůměrnými hodnotami. Svým způsobem je zde možné nalézt i prostorový vzorec.

Obce, které leží v těsné blízkosti měst, patrně tolik investičních projektů nezrealizovaly. Nejvýraznější shluk podprůměrných hodnot je pak zřejmý opět na západ od Hořovic. Další shluk podprůměrných hodnot je dále patrný u podbrdských obcí v oblasti okolo Všeradic. Ve Všeradicích jako takových ale tento faktor působí jednoznačně nejvýrazněji, což poukazuje na velké množství zrealizovaných investičních projektů. Poměrně zajímavé je, že výrazně podprůměrnými hodnotami se vyznačují i obce Hlásná Třebáň a Karlštejn. Zejména v případě Karlštejna bychom očekávali vyšší hodnoty, protože obec je dlouhodobě vyprofilovaná jako turistická destinace. Pro takto významnou turistickou lokalitu je proto důležité neustále inovovat a zefektivňovat, což se ale skrze působení tohoto faktoru neprojevílo. Další zajímavou skutečností, která z této mapy vyplývá, jsou průměrné hodnoty obcí nacházejících se v oblasti křivoklátských lesů v pásu táhnoucím se od obce Nový Jáchymov až po Cerhovice. Tyto obce se potýkají, jak bylo dříve zjištěno, se zhoršenou polohovou exponovaností. Nicméně se zdá, že vedení těchto obcí si tuto skutečnost uvědomuje a investuje do realizace dílčích projektů, aby jejich obyvatelům vykompenzovalo zhoršenou dostupnost. Tento stejný fenomén zřejmě platí i pro podbrdskou obec Zaječov.

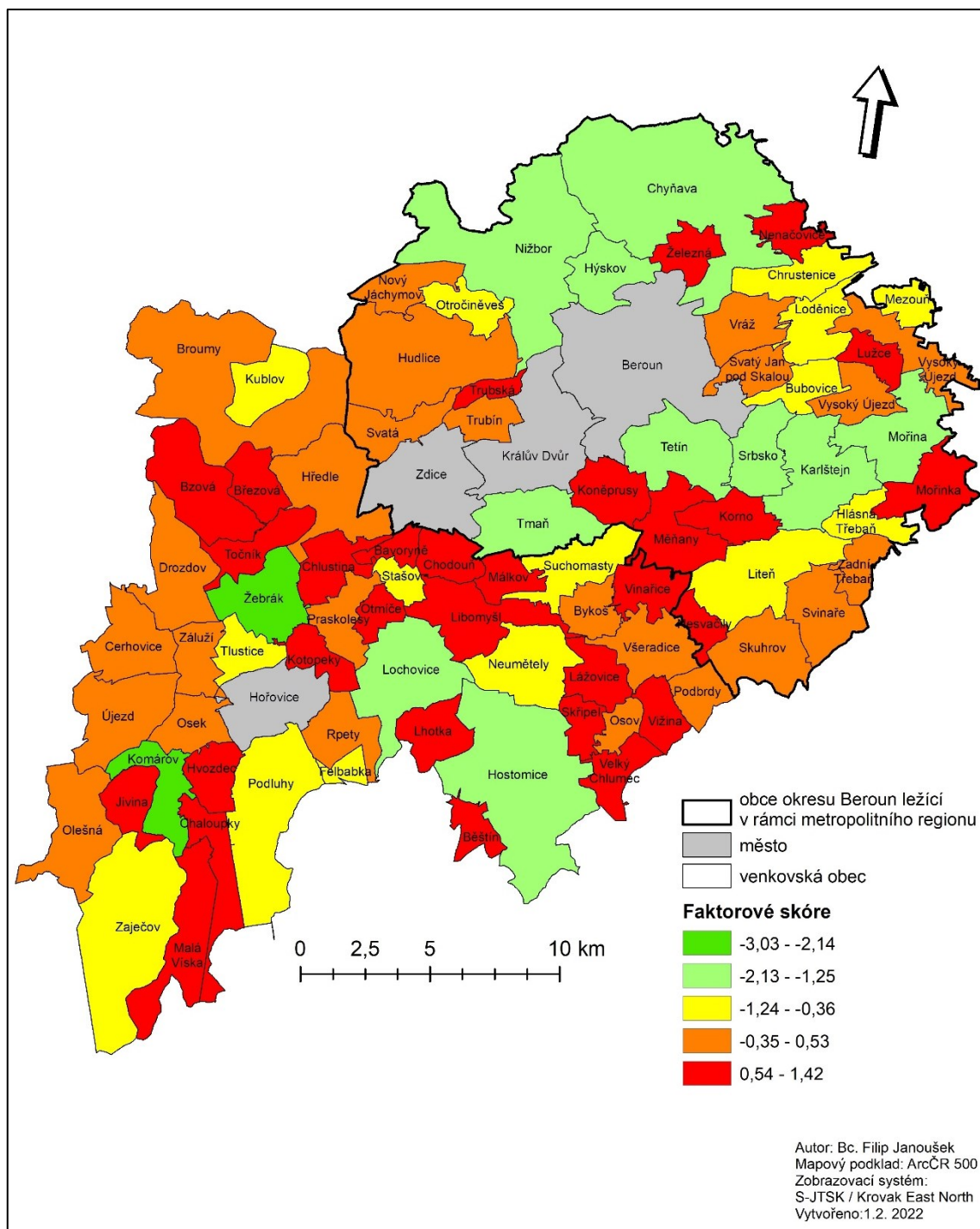
Při celkovém zhodnocení působení faktoru *kvalitní obecní management a rozvoj obce* se zdá být jasné, že se zde vůbec nepromítnul efekt metropolitních a nemetropolitních oblastí. Síla působení tohoto faktoru spíše souvisí s tím, jak která obec byla v průběhu sledovaného období činná, nehledě na její polohu. Současně je ale potřeba dodat, že obce, které rozvojové projekty prozatím nezrealizovaly, mohli ve sledovaném období nové projekty pouze připravovat, takže se na jejich vedení nemůžeme dívat s despektem. Rozvoj obce je totiž dlouhodobým procesem vyžadující i dlouhodobější plánování.

Interpretace skóre faktoru *technická a občanská vybavenost* je ztížena tím, že je tento faktor nejvíce sycen proměnnou *bytové jednotky napojené na septik* a poté je záporně sycen proměnnou *součet prvků občanské vybavenosti*. Proto ve výsledku platí, že obce s nejnižším skórem mají v reálu nejmenší podíl septiků a zároveň nejvíce prvků občanské vybavenosti. Z obrázku č. 9 následně vyplývá, že z pohledu občanské vybavenosti a technické infrastruktury jsou na tom podle očekávání nejlépe největší venkovské obce jako je Žebrák, Komárov dále pak Nižbor, Hostomice, Lochovice nebo Tmaň. Poměrně zajímavé je, že v obcích ve východní části okresu okolo Loděnic, v oblasti kde proběhla masivní suburbanizace, je taktéž utvořen problematický shluk s nedostatečnou

infrastrukturou. Pravděpodobně tyto obce nestihly dostatečně rychle zareagovat na výrazný nárůst populace, a proto v dimenzi technické a občanské vybavenosti ztrácí.

Obrázek 9

Faktor technická a občanská vybavenost

Zdroj: ArcData Praha (2016); Ouředníček et al., 2020; vlastní výpočty v programu STATISTICA zpracováno autorem Filipem Janouškem

Dále je možné pozorovat, že obce v rámci křivoklátských lesů od obce Nový Jáchymov až po brdskou obec Olešná se rovněž vyznačují nízkou úrovní technické a občanské vybavenosti. Prolnutí oblastí ležících v křivoklátských lesích v této a předchozí mapě nebude patrně náhodou. Je předpoklad, že zvýšené množství finančních prostředků, které tyto obce vynaložily, směřují právě do oblasti občanské a technické infrastruktury.

Dále se zdá být na základě působení tohoto faktoru výrazně problematická již zmíněná oblast okolo obce Všeradice. Patrně je to výsledek toho, že okolní obce jsou populačně velmi malé, a proto je pro ně velmi obtížné zrealizovat finančně náročnější projekty, kterým například výstavba čističky odpadních vod nepochybně je.

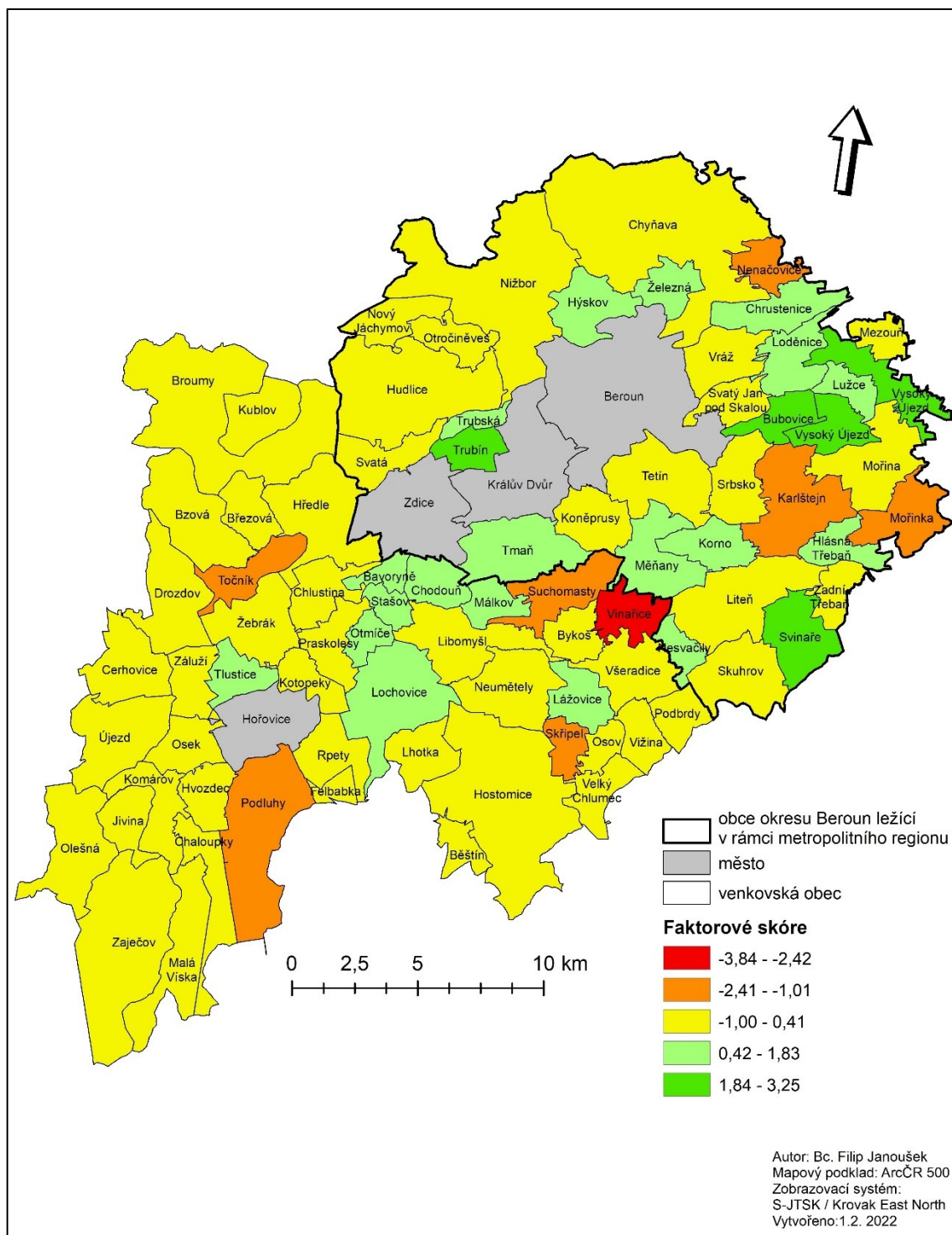
Celkově působení tohoto faktoru odhaluje, že v rámci okresu jsou velmi výrazné rozdíly v občanské vybavenosti a technické infrastruktuře. Obecně platí, že nedostatečnou mírou občanské a technické infrastruktury se vyznačují dle očekávání nejmenší obce do 200 obyvatel. Je ale otázkou, zdali by bylo lepší, aby malé obce pouze spolupracovaly při realizaci projektů týkající se této problematiky nebo zdali by bylo efektivnější, kdyby stát přišel s novými nástroji, které by v této záležitosti nejmenším obcím pomohly. V případě významně suburbanizovaných obcí na východě okresu, které se vyznačují nedostatečnou infrastrukturou, je otázkou, zdali tyto obce pouze prozatím nestihly vybudovat dostatečnou infrastrukturu, nebo zdali i nějakým způsobem nekalkulují s tím, že například tvorba prvků občanské vybavenosti v jejich obci je zbytečná, protože obyvatelé těchto obcí mohou snadno využívat prvků občanské vybavenosti nacházejících se v blízké Praze. V tom případě by se dalo mluvit o takzvaném fenoménu „vypůjčené velikosti“, který prověřili Meijers & Burger (2017). Velmi zjednodušeně lze tento jev popsat tak, že obce ležících v těsné blízkosti metropolitních jader si díky perfektnímu dopravnímu propojení defacto „vypůjčují“ veškeré služby a technické zázemí od svého většího souseda, což je v samotném důsledku pro jejich obyvatele velmi pozitivní.

Závěrečným čtvrtým faktorem je *lidský kapitál a komunitní život*. Tento faktor je zatížen proměnnými *podíl obyvatel 65+, změna počtu obyvatel a počet členů v místních spolecích*. Z výsledného promítnutí tohoto faktoru na obrázku č. 10 je zřejmé, že prostorový vzorec rozložení hodnot je zcela jiný než v předešlých případech. Převažující většina obcí totiž zaznamenala průměrné hodnoty. Obce, u kterých se projeví nadprůměrné hodnoty faktorového skóre, můžeme označit jako „mladé“ s nízkým podílem obyvatel starších 65 let. U těchto obcí zároveň platí, že byly výrazněji přírůstkové co do počtu obyvatel.

Podprůměrné hodnoty faktorového skóre naopak poukazují na obce, kde je vyšší podíl lidí nad 65 let.

Obrázek 10

Faktor lidský kapitál a komunitní život

Zdroj: ArcData Praha (2016); Ouředníček et al., 2020; vlastní výpočty v programu STATISTICA zpracováno autorem Filipem Janouškem

Zároveň je ale poměrně jasné, že právě tyto obce s větším podílem starších lidí a menším přírůstkem obyvatel se vyznačují větší angažovaností lidí v místních spolcích. To poukazuje na to, že suburbánní obce se sice velmi rychle populačně rozrostly, ale prozatím zde nevznikla taková spolková činnost, která by pomohla budovat zdejší komunitu. Z těchto dat ale nejsme schopni říct, zdali nižší počet členů v místních spolcích je zapříčiněn neochotou místních obyvatel být součástí těchto organizací, nebo zdali v dané obci zkrátka jen není dostatečná spolková základna. Zároveň by nižší počet členů v místních spolcích mohl poukazovat na to, že obyvatelé ve zdejších suburbánních obcích využívají především obytné funkce této lokality, ale za jejich zálibami a za přáteli dojíždí do měst.

Při celkovém zhodnocení působení faktoru *lidský kapitál a komunitní život* je potřeba si povšimnout, že většina obcí vykazuje průměrné hodnoty faktorového skóre, což je zcela raritní v porovnání s působením ostatních faktorů. Z toho ale zároveň i vyplývá, že zde opět není vidět žádný vztah mezi hodnotami, které dosáhly metropolitní a nemetropolitní venkovské obce. Dokonce zde nejsou nijak výrazněji vyprofilovány ani obce z křivoklátských lesů a Podbrdská, které byly v předchozích případech z mapy jasně čitelné. V neposlední řadě je potřeba také podotknout, že hodnoty tohoto faktoru rovněž nijak nejspíše nesouvisí s velikostí dané obce, protože nejmenší obce s 200 a méně obyvateli zaznamenaly jak podprůměrné, tak i nadprůměrné hodnoty tohoto faktoru. Lze tedy tvrdit, že ve zkoumaném území kvalita lidského kapitálu a úroveň komunitního života nesouvisí s velikostí obce.

7.5 Shrnutí kvantitativní analýzy

Na základě výsledků kvantitativní analýzy se podařilo prokázat, že lze s určitostí diferencovat venkovské obce na základě jednotlivých aspektů rozvinutosti. Dokonce se podařilo prokázat, že v rámci zkoumaného prostoru se vyskytují shluky obcí, kde existují nedostatky v totožných aspektech. Na druhou stranu se nepodařilo potvrdit, že by se venkovské obce v rámci metropolitního regionu ve všech zkoumaných ohledech odlišovaly od nemetropolitního. Odlišnost metropolitních oblastí byla patrná například z působení faktoru *podnikavost a vzdělanost obyvatel*, kdy bylo zcela zřejmé, že s rostoucí vzdáleností od Prahy faktorové skóre tohoto faktoru klesá. Hlavními výjimkami jsou dvě brdské obce, Malá Víska a Chaloupky, u kterých je uvažováno, že se staly cíli amenitní migrace.

Ačkoliv se na základě působení dalších faktorů nepodařilo s určitostí prokázat fenomén metropolitního regionu, tak přesto z výsledků vyplývají jiné poměrně zřejmé prostorové vzorce. Kupříkladu faktorové skóre *technická a občanská vybavenost* poukazuje na to, že úroveň občanské a technické vybavenosti je v oblasti křivoklátských lesů a Podbrdská horší než v jiných oblastech. Zároveň z působení tohoto faktoru je rovněž zřejmé, že občanská a technická vybavenost je nedostatečná i v suburbánních obcích na východě okresu. Faktor *lidský kapitál a komunitní život* pak zároveň podhaluje, že v těchto suburbánních obcích je komunitní život spíše podprůměrný, protože je zde menší počet obyvatel aktivních v místních spolcích.

První tři faktory tedy poměrně jednoznačně poukazují na existenci výraznějších disparit mezi jednotlivými venkovskými obcemi v okrese. U čtvrtého faktoru *lidský kapitál a komunitní život* je možné naopak tvrdit, že většina obcí se vyznačuje velmi podobnými hodnotami. Tento fakt by tedy mohl poukazovat na to, že z pohledu lidského kapitálu a komunitního života je venkovský prostor v okrese spíše homogenní bez větších diferencí.

8 Kvalitativní analýza venkovských obcí

Kvalitativní analýza se skládá ze dvou částí. Cílem první části je zjistit, v jakých oblastech vidí nejčastěji starostové venkovských obcí v okrese Beroun největší rozvojové problémy, které omezují rozvoj jejich obce. Druhá část kvalitativní analýzy pracuje s daty získanými z rozvojových plánů. Cílem této části je zjistit, jaké slabiny a ohrožení jednotlivé obce identifikují a zároveň je cílem zjistit, jaké rozvojové cíle si obce stanovují.

8.1 Klíčové oblasti rozvoje dle starostů venkovských obcí

Hodnocení starosty jako jednoho jedince je samozřejmě do velké míry velice subjektivní záležitost. Úsudek každého starosty je, kromě jeho znalostí a zkušeností, také ovlivněn jeho vzděláním a celkovými schopnostmi. Nicméně pokud chceme zjistit aktuální situaci v obci, názor samotného starosty by měl být přínosnější v porovnání s úsudkem běžného občana. Starostové totiž přeci jen pravidelně řeší obecní problémy a v určité míře i dozajista naslouchají místním občanům.

Vlastní kvalitativní výzkum je postavený na datech získaných z dotazníkového šetření, které vzniklo v rámci projektu TAČR ETA „Dostupnost pitné vody pro obyvatele malých obcí jako indikátor socio – ekonomického rozvoje společnosti“- TL02000060“. Tato data byla poskytnuta na základě domluvy s autory výhradně pro potřeby tohoto výzkumu. Konkrétně byly z tohoto dotazníkového šetření použity odpovědi starostů venkovských obcí, které se nachází v okrese Beroun. Bohužel nebyly k dispozici odpovědi všech 81 starostů venkovských obcí ze zkoumaného území, ale pouze jen 38 z nich. I tak lze uvažovat, že takto veliký výběrový soubor je dostatečně veliký pro validní závěry, protože dosahuje takřka 50 % rozsahu základního souboru. Odpovědi od samotných starostů byly získány na základě rozhovorů na začátku roku 2020 těsně před propuknutím pandemie nemoci Covid - 19 na našem území. Takto získané odpovědi vyjadřují hodnocení jednotlivých starostů, jak která ze stanovených oblastí je důležitá pro rozvoj jejich obce. Celkem starostové hodnotili sedmnáct oblastí na stupnici od 1 do 5 podle toho, jak významná je tato oblast pro rozvoj jejich obce. Konkrétní význam této stupnice je představen v tabulce č. 4.

Tabulka 4

Stupnice hodnocení

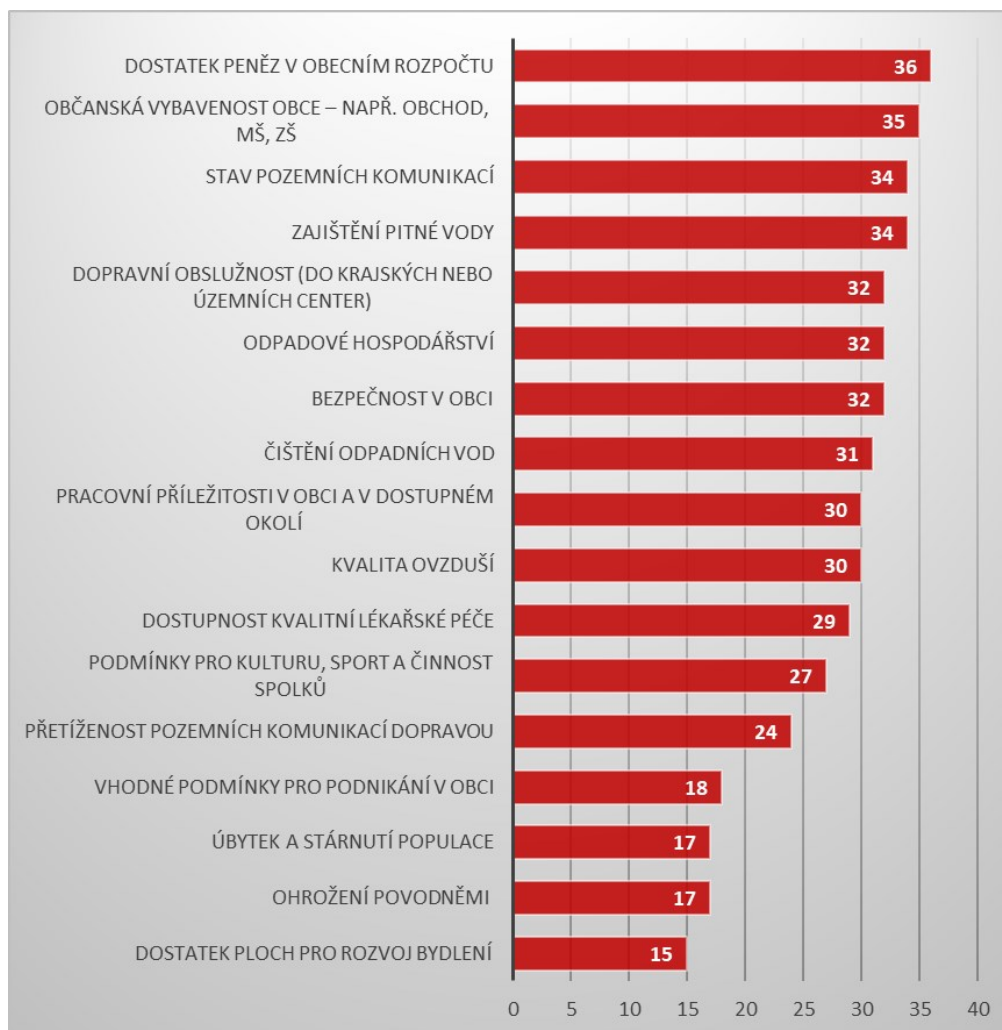
Stupeň	Hodnocení
1	Oblast je naprosto zásadní pro rozvoj
2	Oblast je důležitá pro rozvoj
3	Oblast není důležitá a ani nedůležitá
4	Oblast spíše není důležitá pro rozvoj
5	Oblast vůbec není důležitá pro rozvoj

Zdroj: TAČR (2021), zpracováno autorem Filipem Janouškem

V rámci této analýzy byla ale sledována pouze četnost odpovědí *důležité* a *naprosto zásadní* napříč sledovanými oblastmi. Četnost těchto odpovědí v jednotlivých rozvojových oblastech je zobrazena v grafu č. 2.

Graf 2

Důležité a naprosto zásadní oblasti pro rozvoj obce dle názorů starostů venkovských obcí z okresu Beroun

Zdroj: TAČR (2021), zpracováno autorem Filipem Janouškem

Z grafu č. 2 jasně vyplývá, že pouze 15 starostů označilo *dostatek ploch pro rozvoj bydlení* jako zásadní oblast pro rozvoj obce. I když je v rámci srovnání s ostatními hodnotami v grafu tato hodnota nejnižší, tak to přesto poukazuje na to, že ve velké části obcí může být problematické najít „volné“ pozemky pro výstavbu. Samozřejmě důvodů, které vysvětlují tento nedostatek, je celá řada. Například dosavadní majitelé třeba nejeví zájem o prodej pozemků, nebo zkrátka vlivem malého katastru obce mohou být prostorové možnosti v obci velice omezené. V každém případě nedostatek volných ploch k výstavbě je výrazně negativním aspektem, který bude ovlivňovat rozvoj dotčených obcí.

Další zajímavou oblastí, kterou hodnotí starostové obcí za velmi důležitou až zásadní, je *stárnutí a úbytek obyvatel*. Samozřejmě stárnutí populace je reálný problém, se kterým se bude potýkat celá česká a možná i evropská ekonomika. Nicméně v rámci zkoumaného území nebude tento problém v porovnání s jinými regiony pravděpodobně až tak zásadní, protože jak je uvedeno v kvantitativní analýze, pouze dvě venkovské obce za posledních 20 let zaznamenaly úbytek obyvatel a naopak ostatní obce v tomto období zaznamenaly populační přírůstek.

Dále méně jak polovina dotázaných starostů označila oblast *vhodných podmínek pro podnikání* jako oblast klíčovou pro rozvoj obce. Z tohoto počtu je možné dedukovat, že nemalá část starostů si uvědomuje, že možnosti v obci pro podnikání jsou velmi omezené. Míra podnikavosti je v samotném důsledku důležitá i pro ostatní občany obce, protože ty mohou využívat poskytovaných služeb těmito podnikateli a nemusejí dojíždět za těmito službami do jiných obcí.

Velmi specifickým problémem, který starostové vnímají výrazně negativně, je *přetížení místních silničních komunikací*. Jedná se samozřejmě o jev, který má většinou svou podstatu mimo vlastní region, některé obce se totiž zkrátka nachází na tranzitních komunikacích, které spojí větší centra. Řešení dopravního přetížení není v rámci obcí většinou zcela možné, protože například budování obchvatů pro venkovské obce se zdá být vysoce neefektivní. Hlavním důvodem v tomto ohledu není vysoká finanční náročnost, ale spíše skutečnost, že si obce na svém území vybudují novou masivní liniiovou stavbu, která bude v samotném důsledku omezovat rozvoj obce stejně, ne-li více než intenzivní provoz. Samozřejmě je potřeba dodat, že v posledních letech narůstá intenzita osobní automobilové přepravy snad na celém území ČR. Osobní automobilová přeprava je v současnosti významnou součástí životního stylu. Je však otázkou, zdali by

nemělo být cílem hlavně zvyšovat konkurenceschopnost veřejné dopravy a díky tomu docílit snížení úrovně osobní automobilové přepravy.

Dále je z grafu č. 2 patrné, že je zde skupina asi deseti oblastí, kterou většina dotazovaných starostů označila jako zásadní pro rozvoj obce. Úplně nejčastěji se objevovala oblast, ze které vyplývá, že starostové vnímají určitou míru podfinancovanosti obecní kasy. Tento problém určitě reálně existuje u nejmenších obcí, přesto schopnost zajistit finanční prostředky závisí mimo jiné na schopnostech a přístupu místních zastupitelů. Dále vysokou četnost odpovědí zaznamenala také oblast občanské vybavenosti, což jednoznačně poukazuje na to, že většina starostů je nespokojena s tímto aspektem rozvinutosti. Pokud se pak blíže podíváme do tohoto grafu č. 2, zjistíme, že následující vysoké četnosti odpovědí poukazují na to, že starostové jsou dále nespokojeni s celou řadou prvků technické vybavenosti. Toto zjištění poukazuje na to, že starostové si pravděpodobně uvědomují, že celkově úroveň občanské vybavenosti technické infrastruktury je omezující pro další rozvoj. Bylo by však zajímavé zjistit, co je k tomu výroku vede, jestli meziobecní srovnání nebo čistě poznatky z vlastní obce.

8.2 Rozbor rozvojových dokumentů venkovských obcí

Následující podkapitola vychází z informací získaných z rozvojových dokumentů venkovských obcí ze zkoumaného území. Bohužel hned prvním zjištěním, které tato analýza přinesla je, že venkovské obce na tomto území příliš neplánují nebo alespoň ne dostatečně transparentně. Vycházíme totiž z toho, že se podařilo získat plán rozvoje pouze od 26 obcí z celkového počtu 81 venkovských obcí v okrese Beroun. Při analýze nebyl brán zřetel na to, zdali v současné době platnost dokumentu končí nebo začíná. Cílem této analýzy bylo hlavně zjistit, jaké slabé stránky u sebe identifikují a v jakých oblastech se plánují rozvíjet. Bohužel díky malému množství existujících dokumentů nebylo možné provést prostorové srovnání v rámci okresu.

Z prostudovaných dokumentů vyplývá, že jejich kvalita není vůbec na špatné úrovni, obecně více do hloubky zachází dokumenty, které byly vytvořeny specializovanou firmou. V takovém případě byl dokument často založen i na dotazníkovém šetření, které proběhlo mezi místními obyvateli. Poměrně velký počet rozvojových dokumentů byl vytvořen s pomocí podpůrného portálu ObcePRO, který vznikl právě pro pomoc obcím v jejich rozvojových otázkách.

8.2.1 Slabé stránky a ohrožení venkovských obcí v okrese Beroun

Na základě rozboru dostupných dokumentů bylo zjištěno, že obce jichž se dokumenty týkají, identifikují své slabé stránky a ohrožení ve více jak šedesáti různých oblastech. Z tohoto samotného čísla je jen těžko možné usuzovat, zdali slabé stránky a ohrožení jsou pro každou obec opravdu tak specifické, nebo zdali zkrátka tvůrci rozvojových dokumentů šli do větší hloubky než tvůrci v jiných obcích. V grafu č. 3 jsou pak zobrazeny problematické oblasti, které byly v rámci rozboru identifikovány vícekrát.

Celkem se tedy jedná o 41 oblastí, u kterých více obcí vidí své slabiny. Pokud bychom chtěli jednotlivé oblasti nějakým způsobem dále sumarizovat, tak zjistíme, že celkem dvacet ze zde uvedených oblastí spadá do námi definované dimenze obslužnosti, technické a občanské vybavenosti. Samozřejmě není úplně překvapením, že obce vidí své slabé stránky právě v těchto oblastech, protože v rámci kvantitativního výzkumu byly nalezeny poměrně znatelné disparity mezi jednotlivými oblastmi právě v rámci této problematiky. Konkrétně obce velice často zmiňují nedostatečnou kapacitu nebo úplnou absenci veřejných vodovodů nebo kanalizací. V oblasti občanské vybavenosti zase obce nejčastěji zmiňují špatný stav nebo nedostatek sportovišť. Velmi často je také zmiňována špatná dostupnost obchodů a jiných základních služeb. Naopak trochu překvapivé je, že obce si uvědomují své slabiny i v rámci dimenze endogenní kapacity. Například si obce uvědomují nedostatečnou míru podnikavosti nebo špatnou komunikaci a vztahy mezi obyvateli. To by mohlo poukazovat na to, že obce dokážou již komplexněji posuzovat vlastní stav.

Z grafu č. 3 jasně vyplývá, že obce nejčastěji uvádí jako svou slabinu technický stav místních komunikací. Tento problém samozřejmě nelze nijak zpochybnit, nicméně se asi nejedná o hlavní důvod, proč nejsou venkovské obce tak konkurenceschopné v porovnání s městy. Opět je také z grafu č. 3 patrný problém nedostatečného množství finančních prostředků, na který si stěžovali i samotní starostové. Zároveň velký počet obcí uvádí, že je pro ně složité až nemožné dosáhnout na dotační tituly. Tato skutečnost by mohla poukazovat na to, že využívat finančních nástrojů určených pro obnovu venkova jsou schopny pouze ty obce, které dokáží projít velkou administrativní zátěží spojenou s jejich získáním. Takovéto zjištění je potřeba vnímat velmi negativně, protože je potřeba, aby finanční prostředky získávaly obce, které je nejvíce potřebují a ne obce, které jsou manažersky zdatnější.

Graf 3

Výskyt slabých stránek a ohrožení pro venkovské obce v okrese Beroun

Zdroj: sbírka rozvojových dokumentů viz. Příloha C, zpracováno autorem Filipem Janouškem

Rovněž lze z grafu vyčíst, že poměrně velká část obcí si uvědomuje slabinu v oblasti environmentu. To lze považovat za úspěch a poukazuje to na to, že si obce uvědomují, že současné environmentální globální problémy se dotýkají i jich samotných. Například je z grafu patrné, že hned několik obcí vnímá své slabé stránky v oblasti špatné kvality

ovzduší v důsledku znečištění místními topeništi. Dále pak uvádějí, že jsou špatně připraveny na suchu nebo naopak na povodně.

8.2.2 Rozvojové cíle venkovských obcí v okrese Beroun

Stanovení rozvojových cílů je pravděpodobně ještě mnohem důležitější, než pouze identifikování ohrožení a slabin obce. Stanovení konkrétních cílů totiž poskytuje jasný směr, v jakých oblastech je zamýšleno se dále rozvíjet. V samotném důsledku konkrétní stanovení cílů přináší i snadnější podmínky pro evaluaci, která je rovněž velmi důležitá pro transparentní růst.

Z rozboru rozvojových dokumentů vyplývá, že venkovské obce okresu Beroun mají velmi mnoho rozvojových záměrů. Konkrétně bylo identifikováno přes padesát cílových oblastí. V grafu č. 4 jsou zobrazeny pouze záměry, které se v dokumentech objevily vícekrát. V kontextu uvedených slabin není překvapením, že venkovské obce nejčastěji plánují opravy silničních komunikací v obci. Dále není zcela překvapením, že většina obcí plánuje revitalizovat a upravovat městskou zeleň. Celkově prvních sedm cílových oblastí co do četnosti výskytu se zaměřuje spíše na dílčí aspekty, které spíše zvyšují estetiku obce. Nicméně se zde opět objevují i cíle, zaměřené na zlepšení stavu technické a občanské vybavenosti. Například velmi častým cílem je také zvyšování kapacity místních mateřských škol nebo jejich úplná výstavba. Poměrně zajímavé je, že mezi nejčastějšími cíli rovněž figuruje výstavba nejrůznějších sportovišť jako jsou sportovní haly, posilovny nebo víceúčelová sportovní hřiště. Nová sportoviště jsou celkově velmi zajímavý prvek občanské vybavenosti, protože jednak slouží k podpoře pohybu zdejší mládeže, ale rovněž slouží pro volnočasové aktivity dospělých, což vytváří opět prostor pro budování zdejší komunity. Podpora místních spolků jako taková je také velmi často zmiňovaným cílem. Obce tím pravděpodobně chtějí budovat hlubší vztahy mezi lidmi a vytvářet tak kvalitní sociální kapitál. Pokud se ale do rozvojových dokumentů podíváme hlouběji, zjistíme, že téměř žádná obec nemá konkrétnější představy o tom, jak spolkovou činnost podpořit. Výjimkou v tomto ohledu by snad mohla být obec Hostomice, kde tuto oblast chtějí vylepšit například skrze spolkový dům a komunitní centrum. Ze zjištěných rozvojových cílů rovněž vyplývá, že snad žádná obec se neplánuje výrazněji vyprofilovat a čerpat tak ze své „jedinečnosti“ ve srovnání s regionální konkurencí. Jedinou odchylkou v tomto ohledu je obec Svatý Jan pod Skalou, kde z rozvojového dokumentu je jasně patrné, že obec se nadále snaží pracovat na turistické atraktivitě a vyprofilovat se tak jako

turistická destinace regionálního významu. Obec si zároveň uvědomuje i zápory, které turistický ruch přináší, a proto plánuje i určitá opatření pro selekci negativních vlivů turismu. Například plánuje omezení parkování v centru obce a nahradit jej záchytnými parkovišti. Většina jimi navrhovaných opatření má ale spíše stimulační charakter. Jako konkrétní ukázkou lze uvést rozšiřování místních služeb, aby lokalita byla atraktivnější pro větší množství návštěvníků.

Graf 4

Cíle venkovských obcí v okrese Beroun dle jejich rozvojových dokumentů

Zdroj: sbírka rozvojových dokumentů viz. Příloha C, zpracováno autorem Filipem Janouškem

8.3 Shrnutí kvalitativního výzkumu

Z výsledků kvalitativní analýzy vyplývá, že skutečnou problematiku vnímají obce hlavně v oblasti občanské a technické vybavenosti a také obslužnosti. Toto zjištění je zřejmé jak z výpovědí starostů, tak i z rozboru rozvojových dokumentů. Do budoucna proto celá řada opatření směřuje právě na vylepšení infrastruktury a občanské vybavenosti. V tomto ohledu se obce pravděpodobně snaží dohnat rozdíl mezi nimi a městy. Je však otázkou, zdali budováním infrastruktury a nových prvků občanské vybavenosti skutečně dochází k rozvoji venkova ve skutečném slova smyslu nebo se jen obce tímto způsobem snaží pouze eliminovat nevýhody, které život na venkově oproti životu ve městech přináší. Z obecních rozvojových dokumentů je dále zřejmé, že obce například identifikují určitý problém například nízkou míru podnikavosti místních lidí, ale do budoucna si již nedávají konkrétní cíle, jak tento problém minimalizovat.

Dále je potřeba uvést, že kvalitativní přístup umožnil zhodnotit i oblasti, které jsou v rámci kvantitativní analýzy takřka nevyjádřitelné. Příkladem může být třeba stav veřejných prostranství nebo obecní zeleně. Dále pak pomocí tohoto přístupu bylo možné podhalit určité slabiny v endogenní kapacitě, kterými jsou například špatné vztahy nebo komunikace mezi občany.

Diskuze

Podstata této práce spočívá v prostorovém srovnání jednotlivých venkovských obcí v okrese Beroun. Nicméně, aby bylo možné takovéto srovnání vůbec zrealizovat, bylo nejprve zapotřebí přijít s určitou mírou konceptualizace termínu „rozvinutost venkovských obcí“. Samotná rozvinutost byla pak následně prověřena pomocí faktorové analýzy. Z výsledků následně vyplynulo, že použití vícerozměrných statistických nástrojů bez agregace dat je možné i v rámci relativně malého regionu, kterým okres nepochybně je. Pravděpodobně zcela klíčové je zvolit si spíše menší počet indikátorů, u kterých lze nízké a vysoké hodnoty jednoznačně interpretovat. Nicméně slabinou takto koncipovaného výzkumu je nemožnost meziregionálního srovnání, což se netýká jen samotné analýzy rozvinutosti, ale i například výpočtu indexu polohové exponovanosti. Je totiž zřejmé, že hodnoty, které se zdají být v rámci zkoumaného území jako podprůměrné, mohou být při srovnání s hodnotami z jiného regionu i velice nadprůměrné a naopak. Proto tento výzkum pojednává pouze o vnitřních disparitách v rámci zkoumaného území, protože na základě těchto výsledků není možné odhadovat pozici zkoumaného území, například v rámci Středočeského kraje.

Dále se ve výzkumu nepodařilo vzhledem k dostupné datové základně významněji zhodnotit množství a kvalitu pracovních míst ve zdejším venkovském prostoru. Tuto skutečnost lze považovat za poměrně znatelný handicap tohoto výzkumu, protože právě dostupnost kvalitních pracovních míst je podle mnohých autorů klíčový aspekt pro stabilizaci venkova. Z uvedeného seznamu největších zaměstnavatelů je pouze patrné, že velké procento zdejších pracovních míst je situováno v renovovaných společnostech působících v sekundárním sektoru. Nicméně díky tomu, že nevíme, jak jsou tato pracovní místa finančně ohodnocena, tak můžeme jen stěží usuzovat, zdali lokální nabídka pracovních míst je konkurenceschopná v porovnání s nabídkou pracovních míst přímo v Praze nebo v Plzni. Námi použité ukazatele počtu živnostníků a počtu aktivních ekonomických subjektů hovoří pouze o míře podnikavosti. Nevíme ale, kolik zaměstnanců jednotlivé menší ekonomické subjekty mají, jaké mají zisky a jaké nabízejí platy. V rámci tohoto výzkumu jsme tedy jen velice zhruba uvažovali, že větší míra podnikavosti je pozitivnější a hovoří o lepší rozvinutosti dané obce.

Závěr

Z rozboru různých přístupů k definování venkovských oblastí je jasné, že vnímání termínu venkov není rozhodně jednotné a jednoznačné. Jisté ale je, že venkov si již nemůžeme idealizovat a ztotožňovat pouze s územími, kde probíhá bujará zemědělská činnost a lidé jsou si zde vztahově mnohem bližší. Pokud venkov v současnosti ještě vůbec existuje, pak je zcela jasné, že prošel procesem výrazných změn, v důsledku čehož se výrazně diferencoval. Tato vysoká heterogenita následně svádí některé autory k tomu, že uvažují dokonce o existenci různých typů venkova. Z těchto tvrzení je tedy jasné, že o venkovu nemůžeme polemizovat jako o termínu, který má zcela banální interpretaci. Pokud je vůbec možné současný venkov nějakým způsobem odlišit od jiných oblastí, tak pravděpodobně jen skrze odlišné sociokulturní zvyklosti. Potíž je v tom, že nejpoužívanější deskriptivní způsob vymezení není pravděpodobně možné modifikovat tak, aby byl schopný rozeznat drobnější sociální a kulturní niance mezi městem a venkovem.

Z provedeného vlastního výzkumu venkovských oblastí v rámci okresu Beroun pak vyplývají následující skutečnosti. Vytvořením geografického profilu zkoumaného území byly podkryty základní charakteristiky, které ovlivňují socioekonomický vývoj tohoto území. Obyvatelé tohoto okresu bezpochyby mohou čerpat z toho, že toto území se nachází v dobré dojezdové vzdálenosti mezi dvěma krajskými městy. Naopak jako jisté omezení lze vnímat místní fyzicko-geografické podmínky, protože díky charakteru zdejšího reliéfu se některé obce potýkají s horší dopravní dostupností. Tyto úvahy potvrzují i hodnoty vypočteného indexu polohové exponovanosti, které poukazují na horší exponovanost oblasti křivoklátských lesů a Podbrdská.

Z výsledků provedené kvantitativní analýzy jsou poměrně jasně patrné disparity mezi jednotlivými venkovskými obcemi v dílčích aspektech rozvinutosti. Samotná distribuce disparit v prostoru ale vytváří výrazně jiné prostorové vzorce, než bylo původně očekáváno. Například se takřka nepodařilo prokázat jakákoliv souvislost v úrovni rozvinutosti mezi nemetropolitními a metropolitními venkovskými obcemi. Jasně patrný byl efekt metropolitních oblastí pouze z výsledného působení faktoru *podnikavost a vzdělanost obyvatel*, kdy hodnoty tohoto faktoru s určitostí klesaly s narůstající vzdáleností od Prahy. I z úrovně působení jiných latentních faktorů bylo možné identifikovat další prostorové nerovnoměrnosti. Například z pohledu technické a

občanské vybavenosti se zdají být v horší pozici podle očekávání nejmenší obce a pak také ty, které se nachází v křivoklátských lesích a v Podbrdsku. Zajímavé také je, že horší úroveň občanské a technické vybavenosti zaznamenaly i vysoce suburbanizované obce na východě okresu. Z výsledného působení faktoru *kvalitní obecní management a rozvoj obce* byly také zřejmé větší prostorové nerovnoměrnosti. Nicméně nalezení jednoznačných prostorových souvislostí v tomto případě je komplikovanější.

Při celkové sumarizaci je potřeba zmínit, že se nepodařilo ve větší míře prokázat existenci velkých homogenních celků v rámci zkoumaného území. Naopak byly identifikovány určité spíše menší shluky obcí s totožnými charakteristikami, pouze z výsledných hodnot faktoru *lidský kapitál a komunitní život* je možné teoreticky usuzovat, že většina území je na tom velice podobně, protože nadpoloviční většina obcí zaznamenala průměrné hodnoty faktorového skóre.

Hlavním zjištěním vyplývajícím z kvalitativní analýzy je, že většina zkoumaných venkovských obcí vidí své největší rozvojové problémy v oblasti občanské a technické vybavenosti a také obslužnosti. Toto tvrzení je poměrně dobře čitelné jak z výpovědí starostů, tak z rozboru rozvojových dokumentů. Vypovídající hodnota této analýzy je ale do jisté míry omezena tím, že se podařilo dohledat rozvojový dokument asi jen u čtvrtiny venkovských obcí v okrese, což svým způsobem omezuje možnosti extrapolace zjištěných informací na celé zkoumané území. Díky tomuto nízkému počtu existujících rozvojových plánů je ale zřejmé, že obce celkově tento rozvojový nástroj nevyužívají, a proto je otázkou, jak transparentní je jejich plánování a rozvoj. Nicméně z dostupných dokumentů bylo zřejmé, že většina obcí dále uvedla, že mají problémy s nedostatkem peněz a získávání finančních prostředků ve formě dotací je pro ně velice složité. Dále se obce většinově shodují, že chtějí pracovat na aspektech, které zlepšují estetiku obce. V dalších rozvojových oblastech bychom společný průsečík hledali jen velice složitě, to je ale pravděpodobně dáno tím, že některé obce mají své dokumenty rozpracované do větší hloubky než jiné.

Obecným cílem této práce bylo také prověřit, zdali v rámci okresu Beroun můžeme najít větší množství venkovských obcí, které se vyznačují společnými rysy. Z výše uvedených zjištění je ale spíše jasné, že jen pár skupin obcí má společné charakteristiky a každá další venkovská obec se vyznačuje velkou mírou jedinečnosti, která se projevuje rozdílnými slabinami, potřebami a rozdílnou mírou rozvinutosti. Je tedy velice diskutabilní, zdali pohled národních typologií odráží skutečnou podstatu zdejších venkovských obcí.

Seznam použitých zdrojů

- ArcData Praha (2016). *ArcČR 500 digitální geografická databáze, verze 3.3*. Dostupné 20. 8. 2021 z <https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-4-0>
- Bernard, J (2010). *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*. Sociologický ústav AV ČR.
https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/ss_10_01_bernard.pdf
- Bernard, J. (2012). Prostorové vzorce rozvinutosti venkovských obcí Česka. *Geografie*, 117(1), 72-94.
https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/gcgs012012_5bernard.pdf
- Bernard, J., Decker, A., Kyselovič, J., Šimon, M., Joukl, M., Tlčimuková, P., & Vítková, L. (2020). *Občanská vybavenost v malých obcích*. Univerzita Hradec králové.
https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/obcanska_vybavenost_v_malych_obcich.pdf
- Binek, J., Svobodová, H., Holeček, J., Galvasová, I., & Chabičovská, K. (2009). *Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova*. GaREP.
http://www.garep.cz/wp-content/uploads/2013/03/Synergie_Akteri.pdf
- Binek, J., Svobodová, H., Holeček, J., Příbylíková, A., Chabičovská, K., & Galvasová, I. (2010). *Synergie ve venkovském prostoru: Přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí*. GaREP. http://www.garep.cz/wp-content/uploads/2013/03/Synergie_Pristupy.pdf
- Binek, J., Toušek, V., Galvasová, I., Věžník, A., Kunc, J., Seidenglanz, D., Halásek, D., & Řehák, S. (2007). *Venkovský prostor a jeho oživení*. GaREP.
http://www.garep.cz/wp-content/uploads/2013/03/Venkovsky_prostor.pdf
- Blažek, J., & Uhlíř, D. (2020). *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace* (3.vyd.). Karolinum.
- Blotevogel, H. H., & Danielzyk, R. (2009). Leistungen und Funktionen von Metropolregionen. In J. Knieling (Ed.), *Metropolregionen und Raumentwicklung, Teil 3: Metropolregionen. Innovation, Wettbewerb, Handlungsfähigkeit* (s. 22-29). ARL - Akademie für Raumforschung und Landesplanung. https://shop.arl-net.de/media/direct/pdf/fus/fus_231.pdf

- Buzuluk (n.d.). *Historie Buzuluku Komárov*. Dostupné 1. 3. 2022 z <http://www.buzuluk.com/cz/buzuluk/historie>
- Cloke, P. (2006) Conceptualizing rurality. In P. Cloke, T. Marsden, & P. Mooney (Eds.), *Handbook of rural studies*. (s. 18-28). Sage.
- Český statistický úřad (n.d.). *Okres Beroun*. Dostupné 10. 3. 2022 z https://www.czso.cz/documents/11240/17822577/okr_beroun.pdf/294f63f2-185a-453c-93ee-31cc51c25259?version=1.15
- Český statistický úřad (2020a). *Meziokresní srovnání*. Dostupné 10. 3. 2022 z https://www.czso.cz/csu/xs/meziokresni_srovnani
- Český statistický úřad (2020b). *Databáze demografických údajů za obce ČR*. Dostupné 10. 11. 2021 z <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demograficky-udaju-za-obce-cr>
- Český statistický úřad (2021a). *Aktuální údaje za všechny obce ČR*. Dostupné 10. 11. 2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/csu_a_uzemne_analyticke_podklady
- Český statistický úřad (2021b). *Městská a obecní statistika*. Dostupné 10. 11. 2021 z <https://vdb.czso.cz/mos/okres.jsp?k=CZ0202>
- Český statistický úřad (2022). *Registr ekonomických subjektů*. Dostupné 10. 3. 2022 z <https://apl.czso.cz/irsw/dotaz.jsp>
- Halfacree, K. H. (1993). Locality and social representation: space, discourse and alternative definitions of the rural. *Journal of rural studies*, 9(1), 23-37. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0743016793900033>
- Hediger, W., & Lehmann, B. (2007). Multifunctional agriculture and the preservation of environmental benefits. *Swiss journal of economics and statistics*, 143(4), 449-470. <https://doi.org/10.1007/BF03399246>
- Hendl, J. (2015). *Přehled statistických metod: Analýza a metaanalýza dat* (5. vyd.). Portál.
- Hrabák, J., & Konečný, O. (2018). Multifunctional agriculture as an integral part of rural development: Spatial concentration and distribution in Czechia. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*, 72(5), 257-272. Doi:10.1080/00291951.2018.1532967
- Hruška, V. (2013). *Diferenciace venkovského prostoru na příkladu Moravskoslezského kraje*. [Disertační práce, Masarykova Univerzita]. Archiv kvalifikačních prací. https://is.muni.cz/th/pxahb/DISERTACE_final_HQ.pdf

- Hruška, V. (2014). Proměny přístupů ke konceptualizaci venkovského prostoru v rurálních studiích. *Sociologický časopis*, 50(04), 581-601.
<http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2014.50.4.109>
- Janoušek, F. (2020). *Vývoj energetiky v České republice ve vztahu k Evropské unii*. [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni]. Digitální knihovna Západočeské univerzity v Plzni. <http://hdl.handle.net/11025/40076>
- Ježek, J., Kopp, J., & Mičudová, K. (2020). *Požadavky na novou politiku rozvoje venkova*. Západočeská univerzita v Plzni.
<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/42849/1/Po%c5%beadavky%20na%20novou%20opolitiku%20rozvoje%20venkova.pdf>
- Ježek, J., Dokoupil, J., Kaňka, L., Matušková, A., & Šlehoferová, M. (2014). *Regionální rozvoj*. Západočeská univerzita v Plzni.
https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/16467/1/Regionalni_rozvoj.pdf
- Kdejedobře.cz (n.d.). *Databáze ke stažení*. Dostupné 3. 3. 2022 z
<https://kdejedobre.cz/dataset>
- Kostecký, T. & Čermák, D. (2004). *Metropolitan Areas in the Czech Republic - Definitions, Basic Characteristics, Patterns of Suburbanisation and Their Impact on Political Behaviour*. Sociologický ústav AV ČR.
<https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/2004-3.pdf>
- Kubeš, J. (2015). Analysis of regulation of residential suburbanisation in hinterland of post-socialist 'one hundred thousands' city of České Budějovice. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, (27), 109-131. Doi:10.1515/bog-2015-0008
- Laurin, F., Pronovost, S., & Carrier, M. (2020). The end of the urban-rural dichotomy? Towards a new regional typology for SME performance. *Journal of Rural Studies*, 80, 53-75. Doi: 10.1016/j.jrurstud.2020.07.009
- Mapy.cz (2022). *Základní mapy*. Dostupné 10. 2. 2022 z
<https://mapy.cz/zakladni?x=13.9490038&y=49.9055934&z=11>
- Meijers, E. J., & Burger, M. J. (2017). Stretching the concept of 'borrowed size'. *Urban Studies*, 54(1), 269-291. Doi: 10.1177/0042098015597642
- Meloun, M., Militký, J., & Hill, M. (2005). *Počítačová analýza vícerozměrných dat v příkladech*. Academia.

- Ministerstvo pro místní rozvoj (2019). *Koncepce rozvoje venkova*. Dostupné 12.10. 2021 z https://www.mmr.cz/getmedia/279d5264-6e9e-4f80-ba4a-c15a26144cd0/Koncepce-rozvoje-venkova_202001.pdf.aspx?ext=.pdf
- Novák, J., & Netrdová, P. (2011). Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciacie obcí v České republice. *Sociologický časopis*, 47(4), 717-744. Doi: 10.13060/00380288.2011.47.4.05
- Opp, S., & Osgood, J. (2013). *Local Economic Development and the Environment: Finding Common Ground*. CRC Press.
- OSFBeroun (n.d.). *Seznam oddílů zařazených do fotbalových soutěží*. Dostupné 10. 2. 2022 z <http://www.ofsberoun.cz/index.php?page=kluby>
- Ouředníček, M., Nemeškal, J., & Pospíšilová, L. (2020). *Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR*. URLAB. https://mmr.cz/getmedia/420ae22b-fe35-4b75-88d0-5824612a4e85/PrF_200120_ZAVERECNY_DOKUMENT_FINAL_02042020.pdf.aspx?ext=.pdf
- Patterson, H., & Anderson, D. (2003). What is really different about rural and urban firms? Some evidence from Northern Ireland. *Journal of Rural Studies*, 19(4), 477-490. Doi:10.1016/S0743-0167(03)00027-5
- Pělucha, M. (2006). *Rozvoj venkova v programovacím období 2007-2013 v kontextu reformy SZP EU*. IREAS.
- Perlín, R., Komárek, M., Marada, M., Havlíček, T., Jančák, V., Chromý, P., & Bednářová, H. (2019). Typologie mikroregionů Česka. *Urbanismus a územní rozvoj*. 22(4), 8-13. <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2019/2019-04/04-typologie.pdf>
- Perlín, R., Kučerová, S., & Kučera, Z. (2010). Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115(2), 161-187. https://geografie.cz/media/pdf/geo_2010115020161.pdf
- Perlín, R. (1999). *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Univerzita Karlova v Praze. https://www.researchgate.net/profile/Radim-Perlin/publication/228386326_Venkov_typologie_venkovskeho_prostoru/links/0c96052a5889498e30000000/Venkov-typologie-venkovskeho-prostoru.pdf

- Pileček, J., & Jančák, V. (2016). Theoretical and methodological aspects of the identification and delimitation of peripheral areas. *AUC GEOGRAPHICA*, 46(1), 43-52. Doi: 10.14712/23361980.2015.41
- Ray, C. (1999). Endogenous development in the era of reflexive modernity. *Journal of rural studies*, 15(3), 257-267. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(98\)00072-2](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(98)00072-2)
- Rosenqvist, O. (2020). Deconstruction and hermeneutical space as keys to understanding the rural. *Journal of Rural Studies*, 75, 132-142. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.01.015>
- Slach, O., Ženka, J., Dvořák, P., Macháček, J., Vogt, D., Kopp, J., Nováček, A., Pavlík, A., Ježek, J., Žufan, P., Krtička, L., Šťastná, S., Marková, B., Halada, M., & Kebza, M. (2021). *Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí*. Ostravská univerzita. <https://atlasvenkova.osu.cz/wp-content/uploads/2021/07/Vyzvy-a-scenare-rozvoje-venkovskych-oblasti.pdf>
- Svobodová, H., & Věžník, A. (2014). *Úvod do geografie venkova*. Masarykova Univerzita. https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g_venkov/web/skripta/geografie-venkova-skripta.pdf
- Šimková, R. (2020). *Pohlednice z minulosti: Z historie Královských železáren*. Deník.cz. https://berounsky.denik.cz/zpravy_region/pohlednice-z-minulosti-z-historie-kralodvorskych-zelezaren-20200405.html
- TAČR (2021). *Dostupnost pitné vody pro obyvatele malých obcí jako indikátor socio - ekonomického rozvoje společnosti TL02000060*. Dostupné 10. 3. 2022 z <https://starfos.tacr.cz/cs/project/TL02000060#project-main>
- Tödting, F., & Trippl, M. (2005). One size fits all?: Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research policy*, 34(8), 1203-1219. Doi:10.1016/j.respol.2005.01.018
- Torre, A., & Wallet, F. (2016). *Regional Development in Rural Areas: Analytical tools and public policies*. Springer International Publishing.
- Úřad práce (2022). *Největší zaměstnavatelé v okrese Beroun*. Interní databáze úřadu práce, kontaktní pracoviště Beroun.

Váně, P. (2013). *Potenciál rozvoje vnitřních periferií Česka: příklad Příbramska* [Rigorózní práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. <http://hdl.handle.net/20.500.11956/59242>

Veber, J, Fotr, J., Kotoučová, J., Malý, M., Mládková, L., Nový, I., & Němec, P. (2009). *Management, Základy moderní manažerské přístupy výkonnost a prosperita*. Management press.

Ženka, J., Slach, O., & Sopkuliak, A. (2017). Typologie českých nemetropolitních regionů z hlediska faktorů, mechanismů a aktérů regionálního rozvoje. *Geografie*, 122, 3, 281–309. https://geografie.cz/media/pdf/geo_2017122030281.pdf

Wokoun, R. (2003). *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Oeconomica.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Velikostní a polohová typologie venkovských obcí.....	29
Tabulka 2 Přehled největších zaměstnavatelů v okrese Beroun v roce 2021	54
Tabulka 3 Matice faktorových zátěží	68
Tabulka 4 Stupnice hodnocení.....	80

Seznam obrázků

Obrázek 1 Typologie venkova dle Perlína a kolektivu 2010	31
Obrázek 2 Typologie venkova dle Slacha a kolektivu 2021	34
Obrázek 3 Schéma dimenzí rozvinutosti venkovských obcí	47
Obrázek 4 Geografická mapa okresu Beroun	50
Obrázek 5 Exponovanost obcí v okrese Beroun.....	58
Obrázek 6 Vymezení venkovských obcí v okrese Beroun	60
Obrázek 7 Faktor podnikavost a vzdělanost obyvatel.....	70
Obrázek 8 Faktor kvalitní obecní management a rozvoj obce	72
Obrázek 9 Faktor technická a občanská vybavenost.....	74
Obrázek 10 Faktor lidský kapitál a komunitní život	76

Seznam grafů

Graf 1 Sutinový graf	67
Graf 2 Důležité a naprosto zásadní oblasti pro rozvoj obce dle názorů starostů venkovských obcí z okresu Beroun.....	80
Graf 3 Výskyt slabých stránek a ohrožení pro venkovské obce v okrese Beroun.....	84
Graf 4 Cíle venkovských obcí v okrese Beroun dle jejich rozvojových dokumentů.....	86

Seznam příloh

Příloha A: Korelační matice

Příloha B: Faktorové skóre

Příloha C: Sbíрка rozvojových dokumentů

Příloha A: Korelační matice

	Změna počtu obyvatel	Podíl obyvatel	Počet ekonomických subjektů	Počet prvků občanské vybavenosti	Podíl vysokoškoláků	Grantové příjmy	Počet členů v místních spolcích	Investiční nákupy	Bytové jednotky napojené na septik	Počet živnostníků
Změna počtu obyvatel	1,000	-0,584	0,412	-0,083	0,397	-0,061	-0,067	0,157	0,031	0,426
Podíl obyvatel 65+	-0,584	1,000	-0,193	0,030	-0,186	-0,184	0,350	-0,265	0,008	-0,084
Počet ekonomických subjektů	0,412	-0,193	1,000	0,023	0,505	0,161	0,202	0,248	0,021	0,717
Počet prvků občanské vybavenosti	-0,083	0,030	0,023	1,000	0,220	0,199	-0,023	0,142	-0,503	0,023
Podíl vysokoškoláků	0,397	-0,186	0,505	0,220	1,000	0,135	0,157	0,057	-0,219	0,404
Grantové příjmy	-0,061	-0,184	0,161	0,199	0,135	1,000	-0,055	0,649	0,079	-0,103
Počet členů v místních spolcích	-0,067	0,350	0,202	-0,023	0,157	-0,055	1,000	-0,027	-0,112	0,218
Investiční nákupy	0,157	-0,265	0,248	0,142	0,057	0,649	-0,027	1,000	0,057	0,151
Bytové jednotky napojené na septik	0,031	0,008	0,021	-0,503	-0,219	0,079	-0,112	0,057	1,000	0,081
Počet živnostníků	0,426	-0,084	0,717	0,023	0,404	-0,103	0,218	0,151	0,081	1,000

Zdroj: vlastní výpočet v programu STATISTICA, zpracováno autorem Filipem Janouškem

Příloha B: Faktorové skóre

Obec	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
Bavoryně	0,717882	0,052895	1,422996	1,495895
Broumy	-0,09425	1,69391	0,133882	-0,21002
Bubovice	0,666619	-1,62096	-0,99821	3,24985
Bykoš	-0,57315	-0,51103	0,368515	-0,29328
Hlásná Třebaň	2,141368	-0,92111	-0,58264	1,516707
Hudlice	-0,52178	1,145284	-0,06869	-0,84481
Hýskov	-0,01337	-0,64582	-1,55816	1,064182
Chodouň	-0,77102	-0,96021	0,696355	0,644283
Chrusterice	1,526458	0,224197	-0,78181	1,271653
Chyňava	-0,13299	-0,25904	-1,6653	-0,37354
Karlštejn	1,852023	-0,64509	-1,91621	-1,30823
Koněprusy	0,569388	1,414257	0,816596	0,290241
Korno	-1,21241	-0,61819	0,682809	1,243522
Kublov	-0,03382	-0,37178	-1,12573	-0,92243
Liteň	-0,06622	0,652951	-0,48767	-0,02683
Loděnice	-0,2104	0,497113	-0,84224	0,500202
Lužce	-1,64291	1,107036	0,89556	0,486177
Málkov	-1,09224	-0,74952	1,27732	1,127152
Měňany	-1,05379	-1,07111	0,835421	0,504639
Mezouň	0,351726	1,86341	-0,36064	-0,47775
Mořina	0,610107	1,208479	-1,70882	0,322964
Mořinka	0,71232	-0,89642	0,82261	-1,06855
Nenačovice	2,34599	-0,41922	0,956358	-1,26744
Nesvačily	0,779025	-0,58695	1,117414	1,302662
Nižbor	0,034325	-0,82949	-1,66214	0,132581
Nový Jáchymov	0,12862	1,346678	-0,00242	-0,10678
Otročiněves	-0,49022	-1,02259	-0,95974	-0,65945
Podbrdy	0,542899	-0,41486	0,049945	0,200639
Skuhrov	0,742909	0,071555	0,449924	0,343054
Srbsko	1,188375	0,501402	-1,33231	-0,3698
Štašov	-0,92225	0,47536	-1,17036	0,657969
Suchomasty	0,109595	0,156778	-0,7025	-1,04758
Svatá	1,020279	-0,85427	0,529928	-0,62225
Svatý Jan pod Skalou	2,457205	-0,20145	0,080099	-0,85781
Svinaře	2,635233	0,058108	0,325434	1,930362
Tetín	0,097379	-0,12118	-1,27236	0,086759
Tmaň	-0,99326	-0,80509	-1,62628	0,7548
Trubín	0,836212	-0,03877	0,326202	2,816868
Trubská	-0,00801	0,696566	0,867034	0,857063
Vinařice	1,636772	-0,21262	1,407085	-3,84242

Obec	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
Vráž	0,097848	0,881075	0,121242	0,242134
Všeradice	0,5767	4,171075	0,247316	0,033546
Vysoký Újezd	1,582922	0,106266	0,137347	2,07514
Zadní Třebaň	1,690062	1,72386	-0,30748	-0,44028
Železná	-0,54425	1,41358	0,755469	1,233073
Běštín	-1,20838	-1,00226	0,871573	-0,06187
Březová	0,548731	-0,15113	1,164158	-0,55929
Bzová	-1,05696	1,142767	0,806491	-0,69547
Cerhovice	-0,45471	1,555522	-0,04792	-0,21724
Drozdv	-0,24433	0,897101	0,428874	-0,02251
Felbabka	-0,94426	-0,94552	-0,54423	-0,75881
Hostomice	-0,2644	0,313923	-1,81433	-0,73998
Hředle	0,372782	-0,96831	0,264984	-0,64858
Hvozdec	-0,71803	-0,93156	0,66328	-0,2333
Chaloupky	0,709596	-0,96432	0,87879	-0,66525
Chlustina	-0,50458	-0,94813	1,132745	-0,31689
Jivina	-0,42212	-0,6117	1,035054	-0,43717
Komárov	-0,92955	-0,71898	-2,5656	-0,9083
Kotopeky	-0,35485	-0,43957	0,979349	-0,50624
Lážovice	-0,27574	-0,73803	1,088836	0,452459
Lhotka	-0,77631	1,548095	0,846407	0,047262
Libomyšl	0,273302	0,061555	0,823657	-0,27056
Lochovice	-0,67085	0,906145	-1,30421	0,437249
Malá Víska	1,299383	-0,05177	0,880629	0,146159
Neumětely	-1,09356	-0,1656	-0,55528	-0,14659
Olešná	-0,60743	-0,46457	0,118192	-0,47539
Osek	-0,85144	-0,95759	0,135509	-0,2623
Osov	-0,27782	-0,69975	0,280243	-0,32757
Otmiče	-0,64407	-0,26818	1,078451	0,587909
Podluhy	-0,48681	-0,75994	-0,77651	-1,05037
Praskolesy	-0,62571	-0,49254	0,057792	-0,12159
Rpety	-1,2856	-0,45169	0,44492	-0,13801
Skřípel	-0,43784	-0,78191	1,049905	-1,04786
Tlustice	-1,56342	-0,81092	-0,51142	0,977569
Točnick	1,064121	-0,80293	0,85569	-1,59397
Újezd	-1,25813	-0,85184	-0,07197	0,131974
Velký Chlumeč	-0,12997	-1,01361	0,832612	-0,63182
Vižina	-0,52027	1,087976	0,81463	-0,05629
Zaječov	-1,046	0,76171	-0,71835	-0,58526
Záluží	-2,0793	2,279429	0,215579	-0,28098
Žebrák	0,190613	-0,24693	-3,02966	-0,66598

Zdroj: vlastní výpočet v programu STATISTICA, zpracováno autorem Filipem Janouškem

Příloha C: Sbírka rozvojových dokumentů

Obec Běštín (2017). *Strategický plán rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.obecbestin.cz/www/obecbestin/fs/strategicky-plan.pdf>

Obec Broumy (2016). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-820.modal>

Obec Bubovice (2017). *Strategie rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.bubovice.cz/strategie-rozvoje-obce-bubovice/d-3271>

Obec Drozdov (2019). *Rozvojový strategický dokument*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.obecdroz dov.eu/www/obecdroz dov/fs/rozvojovy-strategicky-dokument.pdf>

Obec Hlásná Třebáň (2019). *Strategický plán rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.hlasnatreban.cz/files/659-ht-strategicky-plan-2019-2029-v1.pdf>

Obec Hostomice (2019). *Strategický plán rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.hostomice.cz/file/df3ef3/Strategicky-plan-2019-22.pdf>

Obec Hvozdec (2018). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-1555.modal>

Obce Hýskov (2017). *Strategický rozvojový plán obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

https://www.obechyskov.cz/modules/file_storage/download.php?file=3bd0d2a8%7C18&inline=1

Obec Chaloupky (n.d.). *Strategický plán rozvoj obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.obecchaloupky.cz/doc/uredni-deska/strategicky-plan-rozvoje.pdf>

Obec Chyňava (2020). *Strategický plán rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

https://www.chynava.cz/evt_file.php?file=4801&original=Strategick%C3%BD%20rozvoj%20obce%20Chy%C5%88ava.pdf

Obec Komárov (2019). *Strategický plán rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

https://www.ikomarov.cz/e_download.php?file=data/editor/172cs_1.pdf&original=Strategick%C3%BD%20pl%C3%A1n%20rozvoje%20m%C4%9Bstyse%20Kom%C3%A1rov_final.pdf

Obec Korno (2019). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<https://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-1786.modal>

Obec Kublov (2010). *Program rozvoje a obnovy obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

https://www.kublov.cz/modules/file_storage/download.php?file=4c83a246%7C103

Obec Libomyšl (2017). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z

<http://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-1160.pdf>

- Obec Liteň (2015). *Strategický plán rozvoje*. Dostupné 22. 2. 2022 z https://mestysliten.cz/assets/File.ashx?id_org=8526&id_dokumenty=1508
- Obec Loděnice (2021). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z https://www.lodenice.cz/assets/File.ashx?id_org=8632&id_dokumenty=8349
- Obec Mezouň (2019). *Strategický rozvojový plán obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z <https://www.mezoun.cz/strategicky-rozvojovy-plan-obce-mezoun-2019-2022/>
- Obec Nový Jáchymov (2018). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z <https://www.obecnovjachymov.cz/obec/program-rozvoje-obce/>
- Obec Podbrdy (2019). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z <https://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-1544.pdf>
- Obec Skuhrov (2021). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z <https://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-790.modal>
- Obec Svataá (2019). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z https://www.svata.cz/e_download.php?file=data/editor/134cs_1.pdf&original=PRO_Svata_10_4_2019_FIN.pdf
- Obec Svatý Jan Pod Skalou (2018). *Strategický rozvojový plán obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z https://www.svatyjan.cz/e_download.php?file=data/editor/165cs_1.pdf&original=TEXT_V7.pdf
- Obec Svinaře (2020). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z <http://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-1820.pdf>
- Obec Trubín (2016). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z <http://www.obcepro.cz/program-rozvoje-obce-672.pdf>
- Obec Vráž (2021). *Program rozvoje obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z https://www.obec-vraz.cz/e_download.php?file=data/editor/108cs_2.pdf&original=Program%20rozvoje%20obce%202021-2027.pdf
- Obec Vysoký újezd (2019). *Strategický plán obce*. Dostupné 22. 2. 2022 z https://www.vysoky-ujezd-urad.cz/assets/File.ashx?id_org=18844&id_dokumenty=96785

Abstrakt

Janoušek, F. (2022). *Problematika a rozvoj venkovských oblastí v okrese Beroun* [Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: venkovské obce, prostorové disparity, faktorová analýza

Diplomová práce je zaměřena na výzkum prostorových disparit v rámci venkovského prostoru v okrese Beroun. V první části jsou diskutovány různé přístupy vymezení venkova a dále pak také specifika a rozvojové problémy venkovských obcí v rámci metropolitních a nemetropolitních regionů. V analytické části práce jsou pak zkoumány venkovské obce v okrese Beroun. Při samotné analýze těchto obcí byl kombinován jak kvantitativní, tak kvalitativní přístup. Kvantitativní analýza je postavena na využití statistických nástrojů a samotné výsledky jsou interpretovány v mapových výstupech. Kvalitativní analýza pracuje s daty z dotazníkového šetření a s informacemi získanými z rozvojových dokumentů jednotlivých venkovských obcí.

Abstract

Janoušek, F. (2022). *Issues and Development of Rural Areas in the District of Beroun* [Master's Thesis, University of West Bohemia].

Key words: rural municipalities, spatial disparities, factor analysis

The diploma thesis is focused on the research of spatial disparities within the rural area in the district of Beroun. In the first part the various approaches to the definition of rural areas are discussed. Further discussion focuses on the development problems of rural municipalities within metropolitan and non-metropolitan regions. The individual rural municipalities of the Beroun district were analyzed in the analytical part. Both quantitative and qualitative approaches were combined in the analysis of these municipalities. The quantitative analysis is based on the use of statistical tools and the results themselves are interpreted in map outputs. The qualitative analysis works with data from a questionnaire survey and with information obtained from development documents of individual rural municipalities.